

1983
LAPKRITYS - NOVEMBER
Nr. 9

LAPKRITYS

KARYS

1983
Nr. 9 (1596)

Redaktorius — ZIGMAS RAULINAITIS; SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje Pasižvalgius, Kronika. Administratorius — ALFONSAS SAMUŠIS.

**Tremties Trimitas: Redaguoja — STEFA KAUNELIENĖ
Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS**

TURINYS

A. Plenys Studio P P.L.P. Karo mok. XV l. karininkai su svečiais prie paminklo Zuvusiems už Lietuvos Laisvę, Čikagoje 1983.VI.30 d. (Pavardes žiūr. viršelių 3-čiam psl.)...viršelis	
Partizanas Strazdelis — Partizanų dainos	385
B. B. — Iš 1863 - 64 m. sukilimo kovų Lietuvoje	387
Stasys Yla — Mindaugo pilaitė	392
M. Tytuvenis — Lietuvos karininko keliai	396
R. Vilkas — Lietuvos laivynas ir jo likimas	400
A. B. — Vietinės Rinktinės Karo mokykla	402
Baltijos Valstybės kariniu požiūriu	404
A. Ramanauskas — Iš savanorio prisiminimų	409
Išvežtųjų karių sąrašas 1940 - 1941 m. laikotarpyje	411
TREMTIES TRIMITAS	413
E. Juciūtė — Igarokos Naujamiestis	413
D. Šostakaitė — Lietuva	416
Šaulių kronika	418
KARINĖS ŽINIOS	425
Mokslas ir Technika	426
Mūsų spaudoje pasižvalgius	427
Kronika	428

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prakapas.

SPAUSDINA
Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

**KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207**

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARIYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 9 (1956)

LAPKRITYS — NOVEMBER

1983

DAINA SKIRTA 1948 M. GEGUŽĖS 22 TRĖMIMAMS PRISIMINTI

Kada pavasaris malonus,
Gegužio oras toks puikus,
Lietuvis vaikšto nusiminęs,
Nes priešas drasko jo namus.

Dar vakar puošė lietuvaitės,
Pynė Marijai vainikus —
Šiandien suklupe prie jos sosto
Meldžia: "Marija, gelbėk mus!"

— Gana, banditai! — pasigirdo
Enkavedistų riksmas toks žiaurus,
— Tuoju susėskit į mašiną,
Į Sibirą išvežim jus.

Šeima bučiuoja žemę šventą,
Palikdama gimtus namus,
Priešai gi kojomis juos spardo,
Plėšo Marijos vainikus.

Visi į mašiną susėdo,
Tik viena motina dar ne,
Nes pasirodė jai paveikslas,
Sūnelio partizano, kuris miške.

Važiuodami ilgai žiūrėjo
Ton pusėn, kur jų namai—
Sūneli mano mylimiausias,
Kam gi mane tu palikai?!..

Ir taip likimas mus išskyrė
Paliko man karti kančia—
Gal teks mums jau besusitikti
Vien pas Aukščiausį danguje.

Šitą partizaninę dainą sukūrė Lietuvos partizanas slapyvardė Strazdelis. Tikras jo vardas nežinomas. Kai 1948 metais gegužės 22 dieną buvo masiškai tremiamos lietuvių šeimos į Sibirą, tai ir Strazdelio šeima, kaip tada vadinama "bandito šeima", irgi buvo ištremta.

PARTIZANAS STRAZDELIS

Tokio likimo susilaukė visos lietuvių šeimos iš kurių bent vienas narys, vyras, sūnus, motina ar duktė buvo įjungęs į partizanų eiles. Strazdelis žuvo 1952 metais Lietuvos miškuose prie Sakalinės kaimo, į rytus apie 12 km nuo Tauragės miesto.

VADO ŽUVIMAS

Ta rytą tirpo baltas sniegas
Ir saulė kilo kruvina,
Pro debesis tas mūšio miegas
Akis užmerkė amžinai.

Mums rodėsi, kad jo širdis dar plaka,
Atmerks akis, suriks — pirmyn! . . .
Pakils ir vės mus į ataką
Gyvenimo ir laisvės gint.

Ranka bejėgiškai nukrito,
Antra kerštingai sugniaužta
Ir rodėsi vos prieš sekundę
Iš jos išlėkė granata.

Mums rodėsi, kad jo dar lūpos sako—
Koks tu gyvenime puikus!
Kad jo primerktos tamsios akys
Dar regi Lietuvos miškus.

Jam negiedojo paukščių chorai
Beržų šarmotų šakose,
Vien užė kariškas motoras
Viršum galvų debesyse.

Mums rodėsi . . .
Bet faktą skaudų
Priimti turėjome pilnai,
Ir mes į duobę jį ant rankų
Nuleidome kovos draugai.

Ir vėl į mūšio lauką ėjom
Dvasia jo vedė laimėti mus,
To kur gyvenimą mylėjo,
Tėvynę, juoką ir kovos draugus.

Partizanų būrio vadui žuvus, Strazdelis tuoj sukūrė šitą dainą. Partizanai vadų nerinkdavo, jie iškildavo patys kovų aplinkybėse. Iškildavo sumaniausias, pasiaukojantis, narsiausias, kuris sugebėdavo susigaudyti ir blogiausioje padėtyje, tokį be prieštaravimų pripažindavo vadu. Tarpusavio rietenų dėl vadovavimo partizanų tarpe nebuvo.

VIENIŠAS KAPAS

Išdygo kapas tarp eglių,
Be rūtų kvepiančių kerų,
Be vėjo blaškomų našlaičių,
Be žmonių lankomų takų.

Ir liko kapas užmaskuotas,
Miško begalėj tylumoje,
Ten vadas žemėmis užklotas,
Jaunystės žydinčioj jėgoj.

Ir niekas jo neapraudojo,
Neliko niekas ten ilgai
Tik ginklo broliai rūstūs stoji,
Sudiev, pasakė jam tyliai.

Daumantas savo knygoje "Partizanai už Geležinės Uždangos" rašė apie partizanų kapus, kuriuos globojo ir puošė žmonės. Taip buvo gal tik iki 1947 m., kol sovietinis saugumas dar nebuvo gerai susipažinęs su vietoje ir apylinkėmis. Vėliau viešų partizanų kapų jau nebebuvo, kuriuos, anot poeto, liūdinti partizano mergelė puošė gėlėmis. Tokios romantikos žiauriojoje sovietinėje teroro tikrovėje nebuvo. Kai partizanams tekdavo savo žuvusį brolių palaidoti, tai taip kaip šioje dainelėje, laidodavo be karsto, slapta, kapą užmaskuodavo, taip kad šiandien vargu ar galima būtų surasti. Sovietinis saugumas nukautųjų partizanų lavonus slapta nakčia išveždavo į nežinomą vietą ir ten užkasdavo. Todėl Lietuvoje mažai kur težinomi partizanų kapai, ar vieta kur palaidotas partizanas.

PARTIZANŲ DALIA

Vai papūtė rytų vėjas,
Giria ošė taip liūdnai,
Du jauniausius partizanus
Palydėj mirties sargai.

Vieni girioj aukštų medžių,
Šimtamečių ąžuolų,
Tankūs krūmai išsiraitę,
Siauri takeliai tarp jų.

Tais takeliais jie keliavo,
Partizanai Lietuvos,
Nežinojo, kad juos priešas
Labai žiauriai sudoros.

Kulkosvaidžiui sukvatojus
Tarp krūmelių ošiančių,
Partizanai jauni krito,
Sruvo kraujas jų žaidžų . . .

Kaip pasiūtę rusų šunes
Draskė jų lavonus,
Susikrovę į mašiną
Nuvežė į Tautjėnus.

Gale tvarto ant šiaudelių
Juos suguldė gretomis—
Vieną kojom — kitą galva—
Be skausmų gulėjo jie.

Aušta rytas sidabrinis,
Neramus sekmadienis—
Atkeliavo motinėle
Pažiūrėt kur gul sūnus.

Ak, sūneli, mano brangus,
Ko išniekintas guli,
Kodėl savo motinėles
Kodėl jos nekalbini? . . .

Aplankydavai mane tu
Nors tamsiomis naktimis—
Vakar palikai jau vieną,
Užmerktomis akimis.

Suskambės varpai bažnyčios,
Už tave, mielas sūnau.
Kur palaidos tavo kūną,
Ak, sūneli, nežinau . . .

***

Užaugai lieknas tu kaip liepa, !
Kaip ąžuolas tu, kaip uola—
Supratai, kad yra skirta
Gint savo kraštą karžygių narsa.

Ir išėjai ir laimės neturėjai
Prie pamotės lyg, taip vargsta žmonija,
Kai atėjūnai baisiai sužvėrėję
Tetrokšta vien, kad žūtų mūs tauta.

Išeidamas tarei — neverki motinėle,
O tu, mergyt, lydėk su šypsena—
Tikrai parnešiu jums aš laisvę vėlei,
Mūsų tėvynė Lietuva bus vėl laisva.

Kovoj žuvai, krauju aplaistei žemę,
Paliko liūdintys tavo draugai,
Kuriems už tai, kad priešas engia šalį
Prisiekei tu kovoti mirtinai.

Verkia tavęs močiutė ir mergelė,
Priglaudė tavo tėvynės žemė sava,
Liūdi tavęs visa Lietuvos šalė—
Krauju giminės garbę atpirkai.

Sukurta partizano Strazdelio 1947 metais.

Visos šios Lietuvos partizano Strazdelio sukurtos dainos yra gautos iš buvusio partizano, Prūsų Vilko, prieš kurį laiką pasitraukusio į Vakarų.

Iš 1863 - 64 metų sukilimo kovų Lietuvoje

(120 metų sukakties proga —
mano prosenių atminimui)

B.B.

1983 m. birželio m. 28 d. „Drauge“ tilpo straipsnis antrašte: „Nepamirškime 1963 metų sukilimo!“ su 1905 metų „Varpo“ motto — „Tas kraujas ir tos ašaros — tai lietuvių garbė — ir jis jos niekad neišsižadės!“. L.E. XXIX tome į sukilimų eilę, pradedant 1831 m. sukilimu įterptas 1863-4 metų sukilimas ir baigiama 1941 m. sukilimu, kaip tąsa 110 metų užsitęsusių kovų nepriklausomybės siekimo. Iš 40-ties puslapių, 1863-64 metų sukilimui skirta virš 18 puslapių. Kapitaliniame, 720 puslapių veikale, „Lietuvos Sukilimas 1863 - 64 metais“, dr. K. Jurgėla gausiai pateikia įvairių sričių žinių liečiančių ano meto įvykius ne vien Lietuvoje bet ir kitose valstybėse.

To sukilimo 120 metų sukakties proga, panaudojant minėtus šaltinius, čia išryškinamos keletas nuotrupų iš 1863 metų pirmosios pusės karinių veiksmų, baigiant gegužės mėn. 8 dienos Medeikių kautynėmis.

1863-64 metų sukilimas Lietuvoje buvo susijęs su ankstyvesnių sukilimų paskata, su lenkų siekiais atsikratyti rusiško jungo, Rusijoje vykstančiu revoliuciniu judėjimu ir kitų, rusų pavergtų, tautų pastangomis atgauti nepriklausomybę. Jis apėmė visus anuometinius luomus — miestiečius, žemdirbius, inteligentiją, mokslus einantį jaunimą, bajorus; mažiau buvo suinteresuoti žemvaldžiai-dvarininkai, nes jie nenorėjo nustoti baudžiauninkų darbo jėgos, tačiau laike sukilimo dauguma ir jų prisidėjo prie sukilėlių. Ypatinai noriai prie sukilėlių dėjosi žemės ūkio darbininkai, buvę baudžiauninkai, nes jiems buvo žadama žemės nuosavybė.

Sukilimo karinių veiksmų organizatoriai ir vykdytojai buvo daugumoje kariai, pasišalinę iš aktyvios tarnybos, arba esantys atsargoje. Taip pav. dar 1859 m. į Vilniaus rusų įgulos I armijos korpo štabą buvo atkeltas, tik ką baigęs gen. št. akademiją, kilęs iš Vilniaus apylinkės, kpt. Liudvikas Zvieždovskis. Atostogų metu apkeleliavęs Lenkiją, Prancūziją, susipažino su italų ir lenkų aspiracijomis kovoje dėl nepriklausomybės. Grįžęs Vilniun, susirišo su Petrapilio karininkų slapta organizacija ir jų pavyzdžiu suorganizavo karinį ratelį Lietuvoje, susirišo su vietini

Dail. V. Kalinauskas, 1863 m. sukilėliai

niu sukilimo organizatoriumi P. Dalevskiu, skleidė sukilimo idėjas kariuomenėje. Vėikimo priedangai ruošdavo „literatūros vakarus“ į kuriuos rinkosi visų profesijų ir luomų žmonės; būdavo renkamos aukos, ruošiamos loterijos, koncertai ir pan. Kai 1862 m. pabaigoje kpt. Zvieždovskis buvo iškeltas į Maskvą, jo vietą užėmė ats. karininkas inž. J. Koziela. Tuo metu, kilusio iš Gardino apylinkės, Kosto Kalinausko pastangomis, buvo sudarytas Lietuvos Provincijos Komitetas (vėliau vadinamas Vadyba), su kariniu skyriumi (prie jo prisidėjo iš Pasvalio karininkas B. Dluskis), su pagrindiniu uždaviniu ruošti kraštą ginkluotam sukilimui išsikovoti nepriklausomybę. Į gubernijas buvo išsiuntinėti komiteto atstovai su atitinkamomis instrukcijomis sukilimo organizavimui, pagrindine Kosto Kalinausko propaguojama idėja išsikovoti visišką nepriklausomybę nuo rusų ir lenkų. 1862 m. gruodžio mėn. pabaigoje, prie komiteto prisijungė iš Petrapilio atvykęs gen. št. kpt. Zigmas Sierakauskas, kuriam vėliau buvo pavesta organizuoti ir vadovauti jungtinėms sukilėlių jėgoms Kauno gubernijoje. Karinio skyriaus reikalais rūpinosi pripuolami komiteto asmenys, nuo 1863 m. balandžio mėn. vadovavo E. Dembinskis, gegužės mėn. jį pakeitė inž. J. Kalinauskas. Buvo vadovautasi karinėmis instrukcijomis spausdintomis Paryžiuje dar 1861 metais, vėliau Londone, kurių sukilimo metu buvo didelis trūkumas. Instrukcijose buvo nurodytos vadų subordinacijos, draudimas moterims stovyklose būti ir lankytis, kad pagal reikalą leidžiama iš gyventojų imti maistą, reikalaujama pranešinėti centrinei vadovybei apie būrių sudėtį ir veiksmus, laiky-

tis puolamosios taktikos neįsitraukiant į kautynes su stipresniu priešu, tinkamai vertinti raitininkus ir dalgininkus, kurie (pasak instrukcijas) ir be iš užsienių atvežtų štucerių gali laimėti kautynes. Instrukcijose buvo išdėstyta vidaus tvarka, pareigos, kad draudžiama eiti į dvarus būriais išskiriant tarnybos atvejus, laisvalaikiais nepasitraukti iš būrio stovyklaviečių, sargybų postuose laikyti po du žmones, pagal galimybes patruliais siuntinėti raitininkus, būrių vadai įpareigojami rūpintis sukilėlių sveikata, aprūpinimu, ginklais ir jų papildymu, suteikiant vadams rekvizicijų teises, susidariusius išteklius laikyti vežiojamose atsargose, arba slaptuose sandėliuose ir eilė kitų.

Sukilėlių vadovavimas buvo suskirstytas į vaivadijas — aukščiausia instancija — dviejų vaivadijų štabas — viršininkas generolas; šalia planavimo ir vadovavimo jis turėjo palaikyti ryšius su Vadybos (komiteto) kariniu skyriumi, tvirtinti sukilėlių teismų sprendimus, skirti karininkus pareigoms iki kapitono laipsnio. Vaivadijos viršininkas — pulkininkas, būrio — majoras. Vaivadijų štabus sudarė — štabo viršininkas, jo padėjėjas, du adjutantai, intendantas su aprūpinimo tarnyba, inžinierius su komanda tiltų ir kelių taisymams, arba ardydams, komendantas su karinės policijos grupe tvarkos palaikymui stovyklose, šnipų sekimui, žygyje ryšiams su būriais; jis atsakingas ir už štabo saugumą. Raitelių eskadrono vadas su raitelių eskadronu buvo skirtas ryšiams bei žvalgybai, lydėjimui ir apsaugai vaivadijos vado. Vaivadijų viršininkai buvo atsakingi už jų žinioje esančių būrių visus karinius veiksmus, žinių rinkimą, ryšius ir vadovavimą. Būrių vadai vadovavo būriams, buvo atsakingi už jų apmokymą, drausmę, saugumą ir veiksmus. Vietomis prie sukilėlių karinės vadovybės buvo vadybos skirti atstovai tiesioginiam ryšiui su centru. Praktikoje, dėl veiksmų pobūdžio, aplinkybių ir stokos ryšių priemonių, minėtos instrukcijos buvo daugiau popierinės. Prie to prisidėjo stoka patyrusių karininkų partizaniniuose veiksmuose, nors vien iš Petrapilio į Lietuvą atvyko daugelis karininkų su akademinu pasiruošimu rusų armijoje, tačiau jų neužteko. Lietuvoje sukilėlių tarpe su kariniu pasirengimu buvo apie 80 karininkų, be atatinamo karinio pasirengimo apie 65 ir kitų apie 20. Žymus trūkumas — mišri kalba: rusų, lenkų, lietuvių. Lietuviams sukilėliams vadovavo svetima kalba kalbantys vadai.

1861 metais įvedus Lietuvoje karo stovį, rusai sistematingai iš gyventojų atiminėjo ginklus; už jų laikymą ar neteisėtą jų įsigijimą buvo sunkiai

baudžiama. Daugumoje ginklų kontrabanda ėjo iš Prūsų. 1862 m. pabaigoje Paryžiuje susiorganizavo sukilėliams ginklų aprūpinimo komisija, tačiau susidarius ten nepalankioms aplinkybėms, ginklų tiekimo centras persikėlė Londonan. Įvairiais būdais ginklai ir parakas buvo gaunami per Rygą ir Petrapilį. Rusų daviniais Petrapilio — Varšuvos geležinkeliu, be kitų, į Vilnių buvo atvežta 157 pūdai švino ir šratų, į Kauną — 27 pūdai, Mauručius — 17. Salietros — Vilniun 8 pūdai, dalgių — 17 pūdų ir nežinomi kiekiai kapsulių.

Sukilimo pradžioje savanoriai atsinešdavo „žvirbliams šaudyti“ šautuvėlius; tačiau ginklų papildymui ruošė pasalas prieš mažesnius rusų dalinius, atimdavo ginklus iš rusų pareigūnų, pašto palydovų, užpuldavo rusų įgulų ginklų sandėlius. Kulkas ir šratas gamindavosi patys, dalgius pritaikydavo kalvėse. Būrio vadas Glebas, 1863 m. birželio mėn. 20 d. kautynėse su rusais prie Alytaus naudojo savos gamybos medinę patranką, kuri, tačiau, po kelių šūvių suskilo. Šaunamų ginklų daugiausiai buvo vienvamzdžių ir dvi-vamzdžių medžioklinių šautuvų užtaisomų per laibgalį, kariškų šautuvų ir pistoletų buvo mažai — atimtų iš maskolių karabinų, šautuvų ir štucerių, kurie kaip pasenę buvo keičiami į naujus ir buvo daugiausiai laikomi rusų įgulų sandėliuose. Parakas su kulkomis daliniuose buvo nešiojami dėžėse pamautose ant baslio nešiojimui dviese. Šalti ginklai buvo: populiariausi dalgiai, kardai, kirviai, kapliai, šakės, net basliai . . .

Gegužės mėn. 18 d. Vilniaus Vadybos karinis skyrius sudarė sutartį su Belgijos pirkliau, pažadėjusiu pristatyti į Prūsų pasienį 10,000 šautuvų su durtuvais ir milijoną šovinių. Siunta sukilėlių nepasiekė. Ginklų agentūra Karaliaučiuje nuo 1863 m. rugpiūčio mėn. 1 d. iki metų pabaigos į Lietuvą pasiuntė 800 karabinų, 600 kardų, 300 pistoletų ir 210 kavalerijos karabinų. 1863 m. kovo mėn. iš Londono laivu, vadovaujant plk. Lapinskiui, buvo pasiūsta didesni kiekiai ginklų ir savanorių, tačiau dėl blogo oro ir organizatorių neapdairumo numatytas ginklų ir savanorių iškėlimas Nidoje, nepavyko, be to apie šį transportą jau iš anksto žinojo rusai ir pajūrio apsaugai Palangos apylinkėn pasiuntė 3 pėstininkų kuopas ir 2 dragūnų eskadronus; tarp Liepojos ir Palangos Baltijos pakrantę patruliavo du rusų kreiseriai. Minėta parama iš Londono, galėjusi turėti didelės reikšmės sukilėlių naudai, birželio mėn. 18 d. iš Gotlando salos, lydima švedų korvetės išplaukė atgal į Londoną.

Bendra kovų apžvalga Lietuvoje 1863 m. pirmoje pusėje.

Prasidėjus sukilimui Lenkijoje 1863 m. sausio mėn. 22 d. rusai Lietuvoje žymiai sustiprino karines jėgas. Sausio mėn. 26 d. įsakymu, caras Aleksandras II, generaliniam gubernatoriui Vilniuje Nazimovui suteikė ypatingas teises (Vilniaus, Kauno ir Gardino gub.), kad sulaikytų sukilimo plėtrą nuo Prūsijos sienos iki Lenkijos karalystės. Tuo metu Nazimovo žinioje buvo 50 batalionų pėstininkų, 25 eskadronai raitininkų, 12 šimtinių kazokų, 120 patrankų, viso apie 66,500 rikiuotės karių. Tų pačių metų rugpiūčio mėn. rusų kariuomenės skaičius buvo padidintas iki 124,000 ir metų pabaigoje Kauno, Vilniaus ir Gardino gubernijose buvo virš 145,000 rusų rikiuotės karių.

Lietuvos sukilimo Vadybos atstovai 1863 m. sausio mėn. buvo išsiuntinėti į pavietus, kur per bažnyčias skelbė sukilėlių susirinkimo vietas miškuose. Savanoriai, pagal galimybes, patys turėjo apsirūpinti ginklais, drabužiais ir 5 dienoms maistu. Susirinkimo vietose sukilėliai buvo skirstomi į "plutonus", po 20 iki 40 ar daugiau žmonių viename, vadovaujant karininkams, puskarininkiams, arba tarnavusiems kariuomenėje (vėliau vietomis "plutonuose" tilpdavo iki 100 kovotojų, gi Sierakauskas sudarė batalionus iš trijų "plutonų", gi jo batalionuose buvo tarp 250 ir 300 kovotojų). Vasario mėn. įpusėjus, sukilėliams reikėdavo dažniau keisti stovyklavietes, nes padidėjus rekrūtų bėgimui į miškus rusų daliniai pradėjo juos "košti". Pavojaus atveju sukilėliai pereidavo mažomis grupėmis į kitas vietas, arba artimoje apylinkėje išsislapstydavo pas vietas gyventojus. Bendrai sukilėlių tvirtovės buvo miškai, išteklių pasipildymas — vietos gyventojai.

Viena iš ryškesnių ankstyvųjų sukilėlių kovų buvo 1863 m. vasario mėn. 2 d. Rusų dvi pėstininkų kuopos ir gusarų dalinys, vykdamas iš Kauno į Pilviškius tenykštės įgulos sustiprinimui, pakelyje sužinojo apie Būdos kaime susitelkusių sukilėlių būrį (kuriam vadovavo K. Jastrebskis). Pėstininkai nužygiavo link Pilviškių o du eskadronai raitininkų — link Būdos. Sukilėliai netikėtai rusų raitininkų užklupti iš kaimo traukėsi link miško. Besitraukiančius sukilėlius rusai viršijančiomis jėgomis puolė iš dviejų pusių. Menkai ginkluoti sukilėliai susirėmimo pralaimėjo. Žuvo apie 30 sukilėlių, kiti išsisklaidė vėliau prisijungę prie Seinų būrio.

Kovo mėn. 8 d. kautynės įvyko prie Podlipkų, netoli Beržininkų tarp Seinų būrio sukilėlių ir stiprių rusų jėgų. Sukilėliai kautynes pralai-

mėję, smulkiais grupėmis pasitraukė į Balbieriškio mišką, naujai organizuojamą būrį (apie 200 vyrų), kuris iš čia persikėlė į Kazlų Rūdos miškus.

Vasario mėn. 2 d. sukilėlių būriai veikė Jezno ir Butrimonių apylinkėse; vasario mėn. 17 d. išvadavo iš Stakliškių į Vilnių vežamus rekrūtus. Vasario mėn. 7 d. sukilėliai veikė švenčionių apylinkėje (Zulovo miškuose), Pabradės apylinkėje buvo apie 100 vyrų. Vasario mėn. 15 d. Dauksiškių miške prie Salų (Ašmenos apskr.) rusų pėstininkų ir raitininkų daliniai puolė sukilėlius, kurie neatsilaikę išsisklaidė, palikdami keletą vežimų, pasitraukė į Smurgainių apylinkę (Ašmenos apskr.) Tuo metu sukilėlių grupė veikė ir iš Žiezmarų miškų.

Vasario mėn. viduryje Varėnos apylinkėje sukilėliai puldinėjo mažus patruliuojančius rusų dalinius ir ginkluotus pašto palydovus, ardė Vilniaus - Gardino linijos geležinkelio bėgius, piauštė telefonų stulpus. Rodūnės miške Liudvikas Narbutas (atsargos kapitonas, istoriko Teodoro Narbuto sūnus) suorganizavo sukilėlių būrį iš 80 vyrų. Prie Padembių pasalose atėmė iš rusų Varėnon varomus rekrūtus. L. Narbutas būrį suskirstė į mažas grupes ir išsiuntinėjo į Nočios ir Eišiškių apylinkes. Vėliau surinko būrį Rudnykų miškuose, kur kovo mėn. 9 d. susikovė su puolančiomis rusų 3 kuopomis pėstininkų ir šimtaine kazokų. Rusai buvo priversti trauktis palikdami sukilėliams nemažai šaunamųjų ginklų. Po šių kautynių L. Narbutas sunaikinęs per Katros upę tiltą su būriu pasitraukė Nočios miškuosna.

Bene didžiausias 1863 m. pradžioje sukilėlių judėjimas buvo Kauno gub. Vasario mėn. vidurinė didžiausi sukilėlių telkiniai buvo Ukmergės apylinkėje. Kovo mėn. pabaigoje Panevėžio, Šiaulių ir Kauno apylinkėse sukilėliai ardė telefono linijas, užpuldinėjo mažesnius rusų dalinius, valdines įstaigas. Sukilėliai telkėsi Čekiškės, Ariogalos, Krakių apylinkėse tikėdamiesi gauti ginklų iš Prūsijos. Kiti laukė atplaukiančio su ginklais ir aprūpinimu laivo iš Londono. Ryškesnės kautynės įvyko kovo mėn. 21 d. B. Dluskis apjungęs Šiaulių, Panevėžio ir Kauno apylinkių sukilėlius (su kun. A. Mackevičiaus iš Paberžės būriu) viso apie 300 vyrų, Migėnų miške prie Naujabiržės (Šiaulių apylinkėje) suskirstė juos į 4 kuopas, kurioms vadovavo karininkai ir puskarininkiai ir vykdė apmokymą. Kovo mėn. 27 d. vykusios iš Kėdainių į Šiaulius rusų rinktinė, susidėjusi iš 4 pėstininkų kuopų ir kazokų eskadrono, iš vietinių rusų gyventojų sužinojusi apie sukilėlių sto-

vyklą, puolė juos bevykdančius apmokymą iš dviejų pusių. Sukilėliams nepadėjo nei turėtos medžių užtvartos. Pralaimėjęs mūšį, netekęs 4 vėžimų su manta, 14 arklių, medikamentų ir keletos žuvusių, B. Dluskis su 45 vyrais išvyko į apylinkes organizuoti naujus sukilėlių dalinius, likusioms jėgoms vadovauti paliko kun. A. Mackevičių. Kovo mėn. viduryje Kauno apylinkėje aktyviai pasireiškė B. Kolyška, surinkęs sukilėlių būrį prie Aukštadvario (Kauno apskr.) Dubysos parkrantės miškuose, kuris vėliau išaugo į pulką. Kovo mėn. 29 d. "Dubysos pulką" prie Aukštadvario užpuolė rusai. Po 4 valandų užtrukusių kautynių rusai pasitraukė.

Krakių miške (apie 20 km į šiaurės vakarus nuo Kėdainių) netoli Bartūniškių dvaro, kovo mėn. pradžioje sukilėlius pradėjo organizuoti K. Kilinskas, vėliau sukilėlių skaičiui padidėjus vadovavo ats. mjr. Kušleika (balandžio mėn. prisijungęs prie Dlusčio), kuris suorganizavo kalvę ginklams taisyti ir gaminti naujus. Būrys buvo suskirstytas į "plutonus" ir vykdomas apmokymas.

B. Dluskis sužinojęs, kad rusai ruošiasi pulti Kušleikos būrį, įsakė Kolyškai su "Dubysos" būriu prisijungti prie Dlusčio dalinių., Kušleika patyręs apie rusų atvykimą, pamiškėje tarp Ažytėnų ir Lenčių kaimų (Krakių miške) dešiniajame sparne išdėstė atvykusį Kolyškos būrį, viduryje Bačkėvičiaus dalinį, kairėje — Kilinsko vadovaujamus sukilėlius. Balandžio mėn. 1 d. iš Kėdainių atvykę rusų 3 pėstininkų kuopos ir eskadronas dragūnų, apie vidurdienį puolė sukilėlius. Užsitęsus kautynėms apie dvejetą valandų sukilėliai pradėjo trauktis, tačiau tuo metu Dluskis prie savo 100 vyrų būrio dar prisijungęs 60 sukilėlių iš Panevėžio apylinkės, atvykęs į mūšio vietą puolė rusus iš šono. Tai pamatę besitraukiantys sukilėliai iš miško grįžo puoliman. Rusai pasimetę pasitraukė. Kautynėse prie Lenčių km. iš viso daly-

vavo apie 600 ginkluotų ir apie 100 neginkluotų sukilėlių (naujai atvykę savanoriai nespėta suorganizuoti ir kautynių metu jie išbėgiojo). Šiose kautynėse dalyvavo ir A. Mackevičiaus dalinys. Sukilėliai kautynėse dangstėsi medžiais, kupstais ir kelmiais, todėl turėjo mažus nuostolius. Kolyška sužinojęs, kad iš Kauno, Panevėžio, Kėdainių ir Raseinių rusų įgulų daliniai žygiuoja Krakių link, dalį sukilėlių pasiuntė į Kėdainių apylinkę, kitus link Ariogalos, pats su 90 vyrų būriu nuvyko link Čekiškės ir apsitolo Kaiseravos miške. Vėliau už Dubysos surinkęs išsiskirsčiusius būrius, Kėdainių apylinkėje prisijungė prie Z. Sierakausko grupės.

Balandžio mėn. pabaigoje stambus sukilėlių būrys iš Raudondvario miško persikėlė į Leno mišką (apie 15 km į šiaurų nuo Ukmergės); vėliau prisijungė prie Z. Sierakausko.

Tytuvėnų miške buvusius 250 vyrų sukilėlius balandžio mėn. 5 d. užpuolė rusų 3 pėstininkų kuopos ir ulonų eskadronas. Sukilėlių stovyklą priekyje dengė pastatyta dviejų eilių medžių užtvarta, iš šonų — pelkės. Rusai sukilėlius puolė netikėtai iš atviros pusės. Po aršios kovos, sukilėliai netekę 50 vyrų žuvusių, jų tarpe būrio vado Citavičiaus, 50 šautuvų, 35 dalgių, daug kardų ir kitų reikmenų, mažais daliniais išsisklaidė ir vėliau prisijungė prie Dlusčio grupės.

Šiaulių pavieta J. Stanevičius su 200 sukilėlių, balandžio mėn. 14 d. ties Biliūniškių pali-varku suruošė dviem rusų kuopom ir dragūnų eskadronui pasalas. Sukilėliai padarė rusams nuostolių pasitraukė. Panašias pasalas J. Stanevičius Biliūniškių aplinkoje suruošė balandžio mėn. 28 d. atvykstantiems rusų daliniams nuo Telšių, Viekšnių, Kuršėnų.

Telšių, Panevėžio, Zarasų, Ukmergės apskrityse susiorganizavę sukilėliai jungėsi į būrius ir vėliau prisijungė prie Z. Sierakausko rinktinės.

(Bus daugiau)

1983 m. KARIO Nr. 3, viršelio nuotraukos aprašyme (antras viršelio puslapis) išspausdinta — Jonas Paknys. Turi būti — Juozas Puknys. To pat KARIO 103 pusl., deš. skiltyje, 22a eilutėje nuo virš. atspausdinta Nr. 9. Petruelis Kazys, turi būti — Petrulaitis Kazys.

West Australia S. Kuzmickas-Kuze

Aprašant laivą NERINGĄ įsivėlė klaida (KARIO Nr. 7):

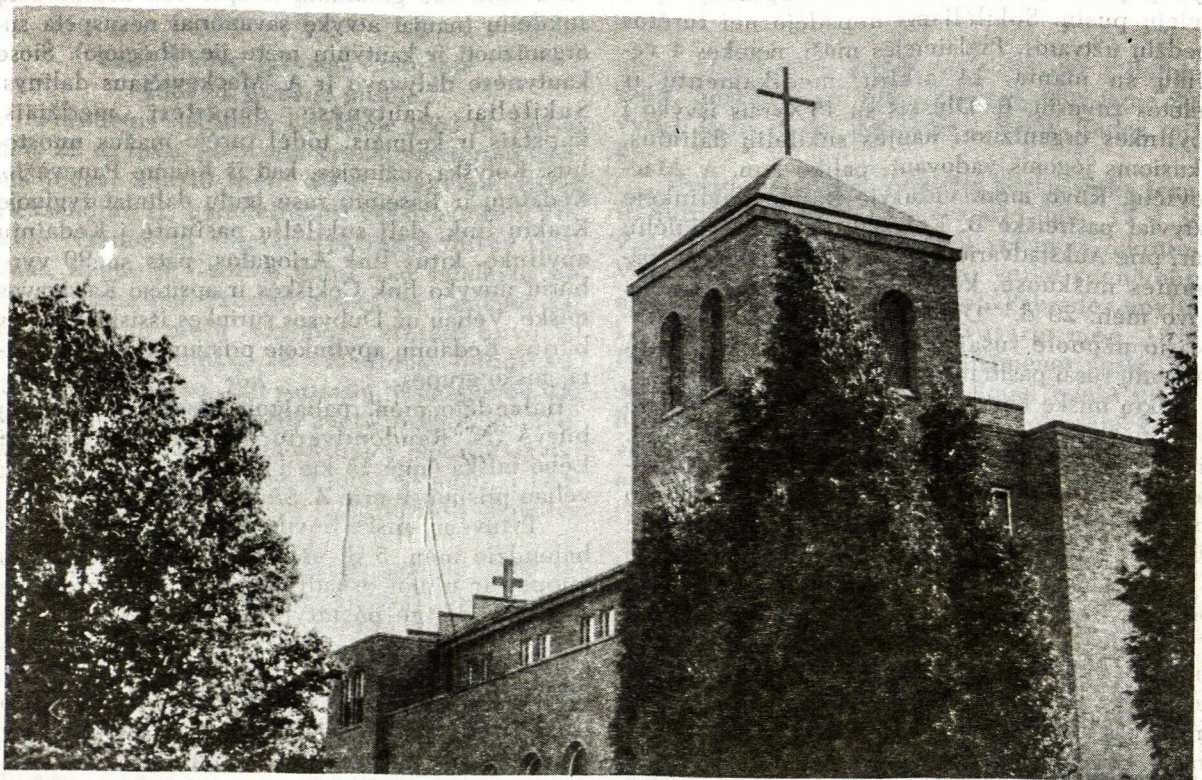
Laivas statytas Toenning, Norvegijoje
Turi būti Toenning, Vokietijoje

Toenning, mažas miestelis, prie Eider upės žiočių, kuri įteka į Šiaurės Jūrą.
(Schl.-Hol). R. Vilkas

L. K. V. Ramovės Clevelando skyriaus ruoštoje, rugsėjo mėn. 4 d. žurnalui "KARYS" paremti gegužinėje atsilankė gražus ramovėnų, šaulių, birutininkų ir svečių būrys. Aukomis ir iš veikusios loterijos buvo surinkta ir pasiūsta "KARIO" administracijai 300 dolerių.

Aukojusiems loterijai dovanas, birutininkėms už talką, šauliams ir atsilankiusiems svečiams nuoširdžiai dėkojame.

SKYRIAUS VALDYBA

Nekalto Prasadėjimo Seserų vienuolynas Putname, Connecticute, kurio kaimynystėje stovi Mindaugo pilaitė.

VIENINTELĖ LIETUVIŲ PILIS AMERIKOJE MINDAUGO PILAITĖ

STASYS YLA*

Pradėta statyti 1961 m.

Norėta užbaigti 1963 — Mindaugo nužudymo 700 metų sukakčiai.

Galutinai baigta po 6 ilgų vasarų darbo su pertraukomis.

Talkino progomis daug kas — po dieną savaitgaliais. Ilgiausiai talkino kun. R. Krasauskas. Daugiausia dirbo vienas žmogus — vienuolyno kapelionas (tai pats kun. S. Yla. — *Red.*)

Pilaitė išėjo 7 sienų — Septegonas: atminti 700 metų nuo Mindaugo karaliavimo.

Mindaugas buvo valstybės apjungėjas iš daugelio lietuviškų kunigaikštysčių. Tai jis padarė tapdamas suvienytos Lietuvos karaliumi. Karūną jam davė popiežius, kaip apsikrikštijo — priėmė katalikybę.

TRYS MOZAIKOS išreiškia trigubą Mindaugo

titulą: Krikštytojas (krikščionybės įvedėjas Lietuvoje), Valdovas — Karalius — valstybės suvienytojas ir Kankinys (nužudytas pagonių kunigaikščių). Taigi, trys K.

Tą triptiką, aptarusi su pilaitės statytoju, padarė — sukūrė ponia Aleksandra Kašubienė New Yorke. Padarė iš spalvotų pajūrio akmenėlių ir uolos skalų — vartojo primityvesnę medžiagą, kad atitiktų tokiam lauko akmenų pastatui.

TRYS VITRAŽAI daryti dail. Albino Elskaus New Yorke, vieno geriausių vitražistų, parašiusio

*Straipsnio autorius, nepersenai miręs vienuolyno kunigas - kapelionas, atidaro savo rankomis statytos pilaitės duris (virš.) ir aiškina triptiko reikšmę (žem.) →

Visas nuotraukas darė kun. Valdemaras Cukuras, naujasis vienuolyno kapelionas.

←
Dail. Aleksandra Kašubienė, triptiko
mozaika Karalius Kankinys.

Skulpt. Vytautas Kašuba, Mindaugo
sūnus Vaišvilkas.

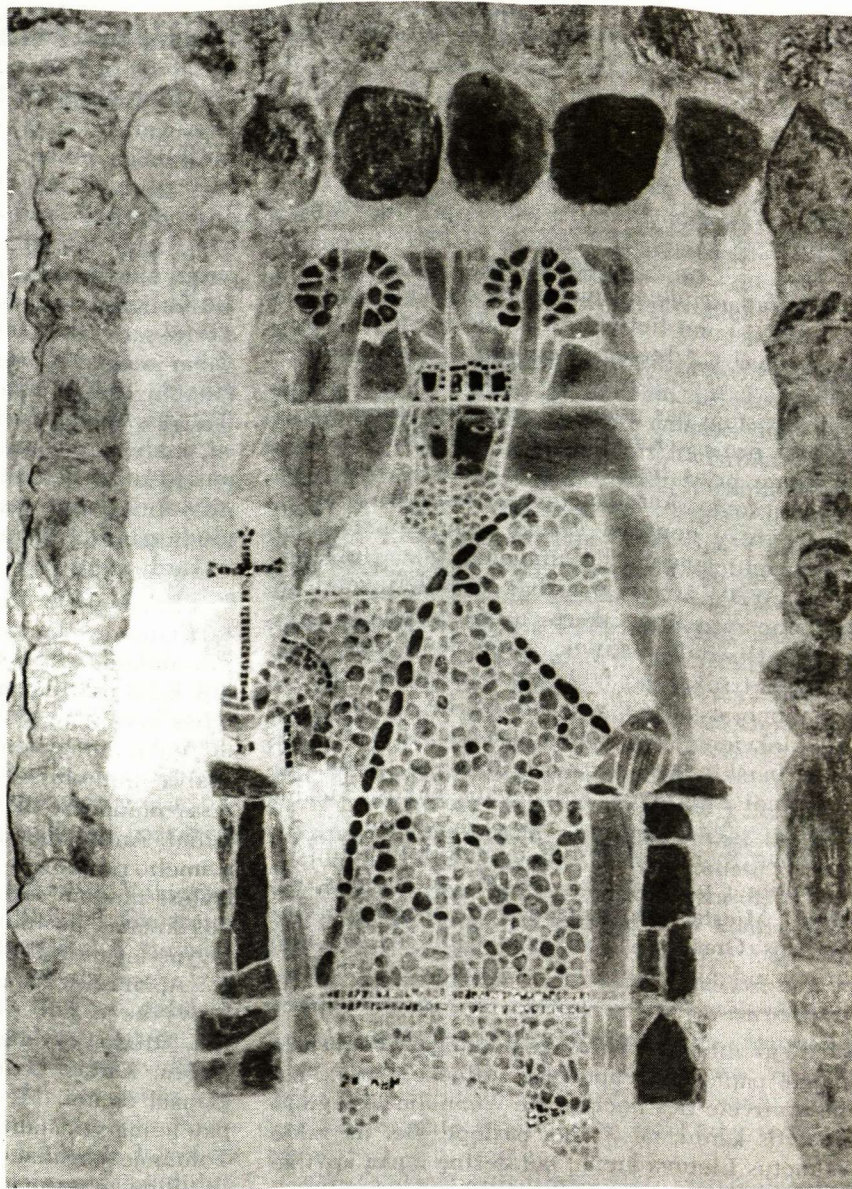

veikalą anglų kalba apie vitražų istoriją ir meną, turėjusio savo vitražų dirbtuvę — studiją. Iš pradžių norėta languose turėti pilnas figūras. Bet vartojant storą stiklą ir turint mažą langų erdvę apsispręsta tenkintis veidais.

Pirmas veidas, priešais Mindaugo karaliaus mozaiką, yra karalienės Mortos veidas. Ji buvo antroji Mindaugo žmona, labai geriama istorijoje. Mirė anksčiau, prieš vyro nužudymą. Ji buvo kilme lietuvaitė.

Antras veidas, vyresnio sūnaus Ruklio veidas (dešinėje Mortos). Jis turėjo būti antrasis po tėvo, Lietuvos karalius. Taip pažadėjo popiežius jam vai-

Dail. Aleksandra Kašubienė,
Karalius Mindaugas —
Valdovas

niką po tėvo. Užtai, lange apačioj yra karūnos viršūnė — kryžiaus forma.

Trečias vitražinis veidas (Mortos kairėj) yra jos sūnaus Rupeikio.

Abu šie karalaičiai, pirmieji jauni krikščionys Lietuvos princai, buvo nužudyti kartu su tėvu karalium Mindaugu 1263 metais. Jie taipogi, krikščioniškų požiūriu, yra tikėjimo kankiniai.

BRONZINIS VAIŠVILKAS, šalia karalienės vitražo (dešinėje) daryta žymaus mūsų skulptoriaus Vytauto Kašubos New Yorke, mozaikų autorės vyro.

Vaišvilkas buvo pirmosios Mindaugo žmonos

sūnus. Tapo krikščioniu kartu su tėvu ar anksčiau ir nutarė būti vienuoliu. Pradžioj buvo atsiskyrėlis, vėliau sudarė grupę draugų ir priėmė šv. Bazilio regulę. Po tėvo ir brolių nužudymo grįžo iš vienuolyno ir valdė Lietuvą tris metus, kaip Didysis Lietuvos Kunigaikštis. Baudė tėvo žudikus. Po trijų metų grįžo į vienuolyną ir buvo nužudytas savo švogerio-svainio Švarno, vedusio jo seserį ir pretendavusio į Lietuvos valdovas. Taigi, ir Vaišvilkas tapo kankiniu.

Retas atvejis istorijoje, kad viename asmenyje būtų vienuolis ir valdovas. Skulptorius taip darė šią statulą, kad išreikštų tuos du charakterius:

LIETUVOS KARININKO KELIAI

MARIUS TYTUVENIS

II. VOKIETIJOJE

(Pradžia KARIO 6 Nr.)

Karaliaučius

Karaliaučiuje sustojau porai dienų. Čia yra keletas pažįstamų lietuvių: dr. Valė R. su vyru, karo kapelionas G., buvęs pasiuntinys Karaliaučiuje ir kiti.

Apsistojau pas ponus R. Abu keikia kiek tik galėdami prūsus. Karaliaučiaus vokiečiai yra labai nusistatę prieš lietuvius ir tai parodo kiekviena me žingsnyje. Karaliaučius — sena prūsų buveinė ir prūsų centras. Pirmą kartą pamatau gatvėse žygiuojančius hitlerjugend. Mat, rinkliavos dienos WHW žiemos pagalbai, tai hitlerjugend būriai nuo ryto ligi vakaro, uniformuoti, su būgnais ir trimitais žygiuoja gatvėmis keldami pragišką triukšmą. Net ausis skauda nuo jų būgnijimo, o gatvėje nepasirodyk be smulkių, nes prie kiekvieno kampo stovi paaugliai su dėžutėmis ir jas barškindami įkyriai kaišioja po nosim, neatstodami nuo tavęs, kol negaus aukos. Tiesiog įkyru.

Dr-ė R. nori parodyti man Karaliaučių. Seni raudonų plytų mūrai, dengti raudonomis čerpėmis. Miestą raižo kanalai, pilni juodo, purvino vandens. Oras prie jų silkėmis atsiduoda ir sūrus jūros vandens skonio. Pripratusiam prie Lietuvos

padarė jo rūbus puošnius, kaip kunigaikščio, o juos apmetė paprasta vienuoliška rudinėke, surišta paprasta virvele ties pečiais. Ne vienuolio uždavinys švaistytis kardu, tai jį kiek paslėpė. Bet jis valdė tris metus Lietuvą kietai, tad dešinę ranką apvilko geležine pirštine, o antrąją paliko “vienuolišką” — švelnią.

Vaišvilkas turėjo vienuolišką vardą brolis Eliziejus. Romoj išleistas 10 tomų Šventųjų Enciklopedijoj reikia jo ieškoti šiuo vardu. Jis buvo kanonizuotas paskelbtas šventuoju unitų — rytų bažnyčioj Kievo sinode ir tam procesui vadovavo lotynų apeigų arkivyskupas Soltikas. Kadangi bazilionai (vienuoliai tuo vardu). yra vienybėje su Roma, tai jį galime laikyti ir mūsų šventuoju — atseit, katalikų šventuoju. □

Už autoriaus mašinraštį esame dėkingi Dr. A. Matukui. — Red.).

gryno oro, gražios aplinkos, darosi čia koku. Apžiūrime Karaliaučiaus pilį. Raudonų plytų masyvus statinys dvelkia senove ir krauju. Pilies viduje dabar įrengtas muziejus. Visur dvelkia senovės kryžiuočių ordino dvasia. Daugumą eksponatų sudaro kryžiuočių ordino laikų ginklai, šarvai ir prūsų, mėlynos su raudonomis apikaklėmis, uniformos. Prūsai gali didžiuotis savo praeitimi. Toje pilyje magistras planavo žygius į Lietuvą, iš čia plūdo gaujos kryžiuočių krikštyti pagonių ugnimi ir kardu.

Randame ir Klaipėdos skyrių, tačiau, pamatę Klaipėdos krašto seimelio rinkimų diagramą, prarandame norą šį skyrių aplankyti. Prie sienos kabo dvi diagramos: viena rodo vokiečių tautybės gyventojų tirštumą Klaipėdos krašte iki 1936 m. Vokiečių gyventos vietos pažymėtos mėlyna spalva, lietuvių — raudona. Lapas atrodo beveik visas raudonas, tik kur-ne-kur matosi mėlyni taškeliai. Antra diagrama rodo Klaipėdos kraštą po seimelio rinkimų — lapas visas mėlynas, kur-ne-kur matosi raudoni taškeliai. Per vieną dieną Klaipėdos kraštas pasidarė vokiškas! melo menininkų tėvynė tegali būti tik nacionalistinė Vokietija.

Apžiūrėjęs Karaliaučių vykstu į Berlyną. Traukinys neša per plačią ir turtingą Prūsų šalį. Čia, atrodo, gyvena tik stambūs ūkininkai, dvarininkai. Kartais pasirodo raudonos sodybos. Daugiausia dvarai. Medinių trobėsių nesimato. Taip pat nematyti šiaudais ar gontais dengtų stogų. Tolumoje pagaliau išvystu Marienburgo pilį

Pilis tebestovi tokia pat nuo amžių, jos niekas nepajėgė sugriauti. Stovi ir byloja apie kryžiuočių karingumą ir žygius. Čia Vytautas Didysis kalbėjo, čia jis vėl ieškojo pagalbos prieš Jogailą. O po penkių šimtmečių, štai, iš tėvynės išguiti lietuviai klysta pro šią pilį ieškodami pagalbos ir užuovėjos. Niekas jų dabar čia nekalina, bet niekas ir pagalbos neteikia. Jie per daug sunyko ir per daug mankaverčiai pasidarė, kad kas nors su jais skaitytųsi. Mano mintys klysta senovėn . . .

Berlynas

Berlynas. Sunku apsaityti kokį įspūdį Berlynas man padarė pirmą kartą jį išvydus. Milžiniškas miestas, milžiniškas judėjimas ir visuomet skuban-

ti žmonių masė. Nebuvusiam nei karto tokiaame didmiestyje sunkiau orientuotis. Iš Šarlotenburgo stoties šiaip taip dasikasu iki Kocho gatvės, kur gyvena lageryje susispietę lietuviai. Pirmą kartą tenka pamatyti anglų lėktuvų bombų padarinius. Mat, kaip tik šią naktį jie lankė Berlyną. Tokiaame mieste sunku ir pastebėti kelių bombų padarytą žalą, tačiau, kur jau bomba įtūpė, ten paliko gražią duobę gatvėje, arba nurėdė namo kampą ir gatvę nubarstė vitrinų ir langų stiklais.

Lageryje susispietė apie 30 lietuvių pabėgėlių, kurie dirba "Deutscher Verlage". Jų tarpe randu savo vieną bičiulį leitenantą. Kiti daugiausia saugumo, policijos ir šiaip buvę valdininkai. Gyvena visi viename kambaryje, kuriame kareiviškos lovos sustatytos dviem aukštais. Tikra pabėgėlių gūšta. Kaip paprastai kiekvienas naujas atvykęlis užpuolamas visų su įvairiausiais klausimais, visi nori sužinoti kas naujo tėvynėje, tačiau, sužinoję, kad aš jau gana senokai atvykęs, nevargina bereikalingais klausinėjimais.

Visi jie dirba spaustuvėje juodadarbiais ir taip pelnosi dau duoną. Pora dienų pailsėjęs einu ir aš prašytis darbo. Gaunu jį labai greitai. Spaustuvės vadovybė čia labai gerai vertina lietuvius darbininkus ir net gaudyte gaudo. Jei išgirsta, kad Rytprūsiose yra didesnė atbėgusių grupė, nuvažiuoja ir parsiveža į Berlyną. Mane paskyrė į Tempelhofą pakuotoju.

"Deutscher Verlag" — didžiausia Vokietijos spaustuvė. Joje dirba 16,000 darbininkų. Čia spausdinami beveik visi Berlyno laikraščiai ir žurnalai. Viena spaustuvės dalis užima kvartalą Kocho gatvėje miesto centre, antra dalis Berlyno pašalyje, prie Tempelhofo aerodromo, septynių aukštų milžiniškame pastate. Šią spaustuvę pažįsta beveik visi Europos politiniai pabėgėliai, visi joje gauna darbą. Čia didžiausias tautų mišinys, lyg koks Babelio bokštas. Čia niekas tavęs neklausia kodėl tu atbėgai į Vokietiją, tačiau klausia, ar nori dirbti. Jei nori, tai darbo tau visuomet ras. Gavau ir aš darbą pagalbinu pakuotoju. Čia tapti darbininku ne taip paprasta — reikia tam turėti mokslo. Čia yra visokių visokiausių titulų ir pareigų. Juodadarbių darbininkų pasaulis, kuris man atrodo keistas ir neįprastas.

Pristatė mane pakuoti laikraščių milžiniškoje, rotacinėje salėje. Be pertraukos juda, dūzgia 36 rotacinės mašinos. Dulkės ir triukšmas. Nei savo, nei kaimyno balso negali išgirsti. Viskas paskęsta milžiniškame triukšme. Mano kaimynai — keli lietuviai, prancūzai belaisviai ir vokiečiai. Meisteris mane pamoko kaip pakuoti laikraščius. Pirmas paketas išeina ne taip vykusiai, antras geriau,

trečias visiškai tvarkoje, tačiau "geraširdžiai" darbininkai vokiečiai mane vis moko ir moko. Taip net ištisomis savaitėmis, kol aš, netekęs kantrybės, pasiūliau jiems eiti "po velnių". Nuo to laiko pamokymai baigiasi.

Taip automatiškai pakuodamas išstoviu 10 valandų kas dieną. Iš pradžių paskausta kojų raumenys. Vėliau, įpratus, ir neįjunti to nuovargio. Atlyginimą moka savaitinį — 50 - 60 markių. Palyginant neblogai, pragyvenimui užtenka ir dar lieka.

Taip tapau juodadarbiu, tikru proletaru, pagal Stalino norą. "Saulė" Stalinas to priežastis. Aš jaučiuosi tikras proletaras pelnydamasis juodadarbio duoną. Tačiau, visi mano bendradarbiai vokiečiai laiko mane "buržujum". Jiems nesuprantama, kodėl aš bėgau į Vokietiją. Jų nuomone aš turėjau būti Lietuvoje didelis "buržujus", todėl ir teko bėgti. Sakau jiems, kad nebuvau joks "buržujus", o tik paprastas karininkas, bet niekas nenori patikėti. Juokinga, kada esu tikras juodadarbis, tai mane laiko "buržujum". Vis tai Stalino dėka.

Beveik visi darbininkai vokiečiai yra komunistinių pažiūrų. Tas man ir nenuostabu. Kiekvienas darbininkas nori geriau gyventi ir svajoja todėl apie komunistinį rojų, komunistinę sistemą, lygybę ir laisvę. Todėl ir žiūri skersomis į mane, kai mėginu tą komunistinį rojų pavaizduoti tikromis spalvomis ir papasakoju apie komunistų darbus Lietuvoje. Iš darbininkų ypatingai yra aršūs bulgarai. Jie iš Bulgarijos pabėgę kaip komunistuojantys ir čia prisiglaudę. Jie fanatikai komunistai, kasdieną laukia, kad Stalinas paskubintų jų grįžimą į Bulgariją. Aš linkiu, kad jie turėtų progos pamatyti ir pajusti Stalino rojų ir gautų už savo nuopelnus atatinamą atlyginimą. Stalinas moka tokiems atlyginti. Pradžioje pinigais, o paskui atostogomis Sibire, arba politruko malonės šūviu.

Visi vokiečiai šnairomis žiūri į užsieniečius ir stebisi, kaip mes galėjome čia darbą gauti. Prieš karą nei vienas užsienietis neturėjo teisės dirbti vokiečių fabrike, arba įstaigoje. Garsūs Rosenbergo 25 nacionalsocialistų programos punktai, paskelbti Nuernberge 1923 m. ypač aiškiai nustato užsieniečių teisę. Septintas punktas sako: "Vokietijoje užsieniečiams vietos nėra. Išimties keliu gali padorus užsienietis gyventi Vokietijoje iš savo darbo, arba kapitalo". Betgi, karo metu prireikė darbininkų, tai ir užsieniečiai tapo reikalingi. Tačiau vokiečiai darbininkai į tai žiūri kaip į įmonės pažeminimą, kad leidžiama užsieniečiams dirbti kartu su vokiečiais. Žinoma, pasitaiko jų tarpe ir protingų žmonių, ypač iš senesniųjų tarpo. Toks,

aukšto ūgio, dideliais ūsais, simpatingas Francas gan protingas žmogus. Į viską žiūri jis gana skeptiškai ir realiai net su baime ir susirūpinimu. Jo žodžiai skamba neįtikėtinais pranašingai: “Vokietija moka meistriškai laimėti didelius mūšius, tačiau, karo — ne!” Jis linguoja galva ir sako man: “Pamatysi, Hans, (taip mane jis vadino), atsiminsi mano žodžius kada nors ateityje ir grįžęs į tėvynę, kai rašysi atsiminimus, neužmiršk ir seno Franco. Paminėk ir jį!”

Gaila, Francai, kad aš daugiau nieko apie tave nežinau. Tavo žodžių nepamirštu, nes buvo tavo tiesa. Pranašystė pilnai išsipildė. Miniu tave prisiminimuose, tačiau, ne tėvynėje, bet toje pačioje Vokietijoje. Tėvynė ir vėl okupuota to paties, nuo ko anuomet bėgome per sieną.

Įgriso gyventi lageryje. Parėjęs iš darbo neturi poilsio nei ramybės, kadangi yra keletas berniokėlių, kurie nenori prisitaikyti prie jokios tvarkos: kelia triukšmą visą naktį ir su niekuo nesiskaito. Susitariu su vienu bendradarbiu ieškotis privataus kambario. Ir susirandame gana erdvų ir gražų kambarį. Truputį brangokas, mėnesiui 80 markių, tačiau, geriau būti be pinigų kišenėje ir turėti ramybę, negu būti be poilsio ir su pinigais. Persikraustom ir gyvenam, arba, geriau sakant, tik miegame jame, nes ryte keliamės 6 val. ir išvykstame į darbą, grįžtame, gi, tik vakare 6 val. Čia mums begyvenant ateina ir Kalėdos.

Liūdnos Kalėdos. Kai kurie draugai eina dirbti ir per šventes, nes moka daugiau, nei dvigubai. Gera proga užsidirbti pinigų, kas jo reikalingas. Mes nesusigundom. Stengiamės kiek galima daugiau miegoti, kad nereikėtų galvoti, jog Kalėdos ir mintimis linkėti, kad jos greičiau praeitų. Tiek graudumo ir liūdesio. Taip pat praleidžiame ir Naujus Metus — sėdėdami kambaryje.

Po Naujųjų Metų susirandu sau vienam kambarį, anksčiau garsioje prostitučių gatvėje — Puttkammer str., tarp Wilhelmo ir Friedricho gatvių. Buvau pratęs gyventi vienas, tai sunkoka nuo to atprasti, o ypatingai negalint pakęsti mielo draugo kojų prakaito kvapo. Mano bičiulis netarnavęs kariuomenėje, tai niekas jo neišmokė plauti kojų. O, bes to, jis turi chronišką slogą, tai pats to kvapo neužuodžia.

Mano nauja šeimininkė gana būdinga didmiesčio vokietė. Jos užsiėmimas — kambarių nuomotoja. Turi tris kambarius, juos nuomoja ir iš to pragyvena. Aukšta, sudžiūvusi, apsitaršiusiais plaukais, ilga nosimi, neramiomis, atrodo, gobšiomis akimis. Jei pamato pinigą, tai, atrodo, rankų pirštai konvulsiskai ir gniaužiasi. Kaip paprastai, pasako, kad čia yra padorūs namai, moterims

negalima užėti, nuo 10 val. vakaro nekelti triukšmo ir t.t. Žodžiu, patekau į skaistybės ir dorybės angelo rankas. Keistas ir į akis krintantis vokiečių moralumas. Jie visi jaučiasi įpareigoti rūpintis nuomininko morale ir stengiasi išlaikyti gerą namo vardą. Aš tegaliu pasakyti, kad tikrai nesu priaugęs jų moralei ir nenoriu niekam primesti savo moralinių pažiūrų.

Galvoju, kad vokiečiai neturi jokie supratimo apie moralę, arba, tiksliau sakant — jokios moralės. Dar Lietuvoje tekdavo spaudoje skaityti, kad Prancūzijoje, ypač Paryžiuje, moralė yra smukusi. Tačiau, pamatęs Berlyno gyvenimą ir moralę, manau, kad nuo Paryžiaus nei kiek neatsilieka.

Lietuvoje nebuvo viešųjų namų. Berlyne — kiek tik nori jų yra. Čia ant kiekvienos gatvės kampe pamatysi besiglėbesčiuojančias poras gražiausioje dienos šviesoje; parke, bernelis pasisodinęs merginą ant kelių, glamžo ir glamonėjasi, o apie karčiamą, tai nėra ko nei kalbėti. Ten kiekvienas susiradęs sau partnerę pasisodina ant kelių, ploja per minkštumus. Iš šalies žiūrėdamas žmogus imi raudonuoti, o jie nė kiek. Jie nesivaržo. Matyti jaučiasi labai aukštos moralės įkūnytojai ir kultūros nešėjai. Jiems tai įprasta, tačiau man tai svetima ir šlykštu.

Mūsų kolonija Berlyne didėja ir tampa legali Lietuvos Sąjunga. Kiekvieną penktadienį renkama kavinėje, Potsdamo gatvėje. Čia, Sąjungos pirmininkas, p. Skipitis, painformuoja apie įvykius Lietuvoje, apie Lietuvos žygius Amerikoje, čia suteikiama piniginė parama reikalingiems, ar patarimai. Turime savo kampą, kur kas savaitę susirinkdami pasidaliname įspūdžiais, pasiguodžiame.

Čia pat netoli yra bažnytėlė, kur kas sekmdienį klausom mišių. Kun. St. Yra mus guodžia ir stiprina dvasioje. Čia skamba lietuviškos giesmės, persunktos sielvartu, nuoširdumu. Meldžiamės visi iš sielos gilumos prašydami Visagalio kaip galima greičiau leisti grįžti į tėvynę. Meldžiamės visi vokiečių-rusų karo, o litanijoje prašome: “nuo maro, bado, ugnies ir karo gelbėk mus Viešpatie”. Ir ką tas geras Dievulis turi daryti su mumis?!

Visi pabėgėliai esame didžiausi karo šalininkai ir su nekantrumu laukiame prasidedančio vokiečių-rusų karo, prašydami Dievą, kad jį paskubintų. Karas gali atnešti mums išvadavimą ir grąžinti į tėvynę. Nepavydžiu Visagaliui tų mūsų prašymų, kuriais Jį apkrauname mes, kitos tautos ir pavieniai žmonės. Tiek daug konfliktų šioje žemėje. Bažnyčioje lenda visokios mintys. Tačiau, Dievas atrodo suteikė kun. Ylai gabumą diegti žmonių širdyje meilę ir viltį. Aš niekuomet nemėgau pa-

mokslių klausytis, tačiau kun. Ylos pamokslai man patinka. Jo žodžiai plaukia iš širdies, iš sielos ir pasiekia žmonių širdis. Jis suaugęs su dabartimi, dabartiniu žmogumu lietuviu, dabartinėje būklėje su visos tautos dvasia, jos vargais ir viltimis. Jis kunigas iš pašaukimo. Norisi, kad tokiais būtų visi Lietuvos kunigai. Tai kunigo idealas.

Žmonija meldžiasi ir prašo Dievą apsaugoti nuo maro, bado, ugnies ir karo, o kunigas laimina karą ir šventina ginklus. Man atsakys, kad, girdi, eina tėvynės ginti, todėl laimina. Ne! Didžiam kare kariavo visas pasaulis ir viso pasaulio tikybų atstovai laimino savo tautų ginklus ir aspiracijas. Išeitų, kad ne vienas Dievas danguje, bet kiekviena valstybė turi savo atskirą Dievą ir nepripažįsta Visagalio.

Šiame kare Vokietijos kunigai nelaimino ir neshventino ginklų, nes niekas jų neprašė, bet, vis dėl to ir šis karas vedamas Dievo vardan. Kiekvienas vokietis kareivis diržo sagtyje nešioja "Gott mit uns" žodžius. Ir Dievo vardan sunaikino Lenkiją, Belgiją, Olandiją, Prancūziją, Norvegiją ir Daniją. Ir naikins dar toliau. Visagalio Dievas tyli, o mes nenorime, kad jis tylėtų, nes meldžiamės ir prašome karo. Kur teisybė, kur logika? Vien tik chaosas. Ateini į bažnyčią ir negali melstis, nes visokios mintys lenda. Nei gilūs kunigo Ylos žodžiai nepajėgia minčių nukreipti. Tačiau, atrodo, Dievas suteikė kunigui Ylai gabumą diegti meilę žmonių širdyje, diegti viltį. Kunigo Ylos pamokslai man labai patinka. Jis yra išsivadavęs iš sustingusios bažnyčios dvasios ir ritualų ir suaugęs su dabartimi, dabartiniu žmogumi, jo galvosena, išsilavinimu ir padėtimi. Savo išsimokslinimu, dvasia ir protu, savo naujomis bažnytinėmis pažiūromis jis stovi labai aukštai. Jis yra suaugęs su lietuvių tautos dvasia, jos vargais. Jis eina kartu su gyvenimo evoliucija ir seka žmogaus ir gyvenamojo laikotarpio kitimą ir stengiasi, kad ir bažnyčios atstovai nuo to neatsilikytų, laiko dvasią suprastų ir prisitaikytų. Jo lūpomis net tautos dainių ir poetų žodžiai tampa maldos žodžiais. Jis nėra tik kunigas profesionalas, kuris kunigo pašaukimą pasirinko dėl gero ir užtikrinto duonos kąsnio. Kunigo pašaukimą jis pasirinko vidaus balso šaukiamas. Gaila, kad Lietuvoje tokių kunigų buvo labai mažai.

Likimo draugai

Pakuodamas spaudą darbe, prisimenu 1939 m. vasarą. Varčiau tada šitą patį žurnalą ir skaičiau apie rusų pabėgėlių gyvenimą Berlyne. Viršelyje buvo didelis paveikslas: du rusų pabėgėliai piausto

malkas Berlyne. Vienas jų pulkininkas, antras leitenantas. Jie senu įpratimu vienas kitą vadina titulai: "Ponas pulkininke, ponas leitenante". Varčiau tada šį žurnalą ir neatėjo man mintis, kad aš pats būsiu toks pats pabėgėlis Berlyne ir tokioje pat padėtyje.

Šalia manęs pakuoja tą patį "Berliener Illustrierte" plk. V Aš jį vadinu: "Ponas pulkininke," jis mane — "Ponas leitenante." Ir pasakoju jam šį, beveik anekdotišką, sutapimą. Nesutapimas tai, bet naujos bolševikų aukos. Turiu progą pats būti pabėgėliu ir ant savo kailio patirti tuos pabėgėlio malonumus, kokius rusų pabėgėliai jau dvidešimt metų neša. Gal todėl labai mėgstu lankyti rusų restoranus. Ten malonu pabuvoti senųjų rusų pabėgėlių tarpe ir stebėti jų gyvenimą. Kadise buvę išdidūs kunigaikščiai, grafai ir kariškiai, dabar paprasti kelneriai ir muzikantai. Jų didybės nieko nebeliko. Jų tarpe gali jaustis kaip namuose. Jie viską prarado, tačiau neprarado tėvynės meilės ir vilties į ją sugrįžti. Nepamiršo ir savo gražių, senų dainų. Jos liūdnos, kaip ir jų likimas, tačiau jiems mielos ir artimos. Sukurtos caro Jono Žiauriojo laikais, baudžiaivos priespaudoje. Jomis guodėsi sielininkas traukdamas sielius Volgoje, jos guodžia ir naujas bolševizmo aukas čia.

Liūdnos, gi, ir mūsų dainos. Šimtmečiais vargo mūsų tauta rusų priespaudoje ir baudžiauvoje. Visą savo skausmą ir ilgėsį baudžiauninkas ir persekiojamas lietuvis suliejo į dainas, jų posmais guosdamas save ir kitus.

Klausau rusų dainų ir liūdžiu su jais. Orkestras dar dėvi senom kazokų uniformom ir dar šoka senąją kazoką, kas išjudina juos iš liūdesio. Šokdami užsimiršta esą pabėgėliai. Jie šoka, lyg jausdami po kojomis savo žemę, dingsta iš akių nuolatinis liūdesio bei ilgėsio šešėlis. Po šokio nubraukia prakaitą, paima balalaiką ir iš po pirštų plaukia Stenkos Razino dainos garsai, o žvilgsnis, įbėstas į vieną tašką, svajoja apie tuos laikus, kada šoko jaunas su savo mergaite savo žemėje ir vėl akys apsitraukia liūdesio ir ilgėsio šydu.

(Bus daugiau)

KARIO REDAKTORIUI

Lietuvių Skautų Sąjungos Jubiliejinė Stovykla Aušra, lietuviškosios skautijos 65 metų sukakties proga, sveikina Jus linkėdama garbingų metų kurti savo ir mūsų Tautos laimingą ateitį.

Budime!

*Viršinininkas ir Vadovai:
(viso 25 parašai)*

*Woodland Trails Park
1983.VII 31 –VIII.13 Aurora, Ontario, Canada*

LIETUVOS LAIVYNAS IR JO LIKIMAS

R. VILKAS

Garlaivis PRUSSIA

Pastatytas: 1903 m. Caledon Shipbuilding & Engineering Co. (Ltd), Dundee, Škotijoje, statybos Nr. 170, 1905 brt, 1190 nrt, 3100 dwt, 191 NHP (arklio jėgų), ir nuleistas į vandenį rugsėjo mėn. vardu LEWISPORT, laivininkystės bendrovei "Lewisport Co.", Dundee. Įgaliotas brokeris: B. L. Nairn & Co., Dundee.

1904 m. kovo 4 d. perleistas laivininkystės b-vei "Leonhardt & Blumberg", Hamburge. Laivui po vokiečių vėliava duotas naujas vardas CHARLOTTE BLUMBERG.

1914 m. birželio 10 d. laivą nupirko konsulas Louis Jahn ir Carl Wiese, Klaipėdoje. Abudu tuomet buvo dalininkai laivininkystės b-vės A. H. Schwedersky, Nachf., Klaipėdoje.

1914 m., rugpiūčio 1 d. prasidėjus Vokietijos-Rusijos karui, laivas krovėsi Kronštade ir buvo caro valdžios paskelbtas karo grobiu. Jau rugpiūčio 28 d. rusų karališkas laivynas perėmė laivą savo žinion, pažymėjo rai-
de "M" (Myselete) ir įjungė į karo transporto laivyno tarnybą.

1918 metais paskirtas į Leningradą minų locu, klaipėdiškis jūrų kapitonas Proft, Kronštade atpažino laivą PRUSSIA. Sovietų valdžia buvo įtikinta, kad buvęs Klaipėdos savininkų laivas PRUSSIA buvo nusavintas caro valdžios, dabar tie įstatymai negalioja ir laivas turi

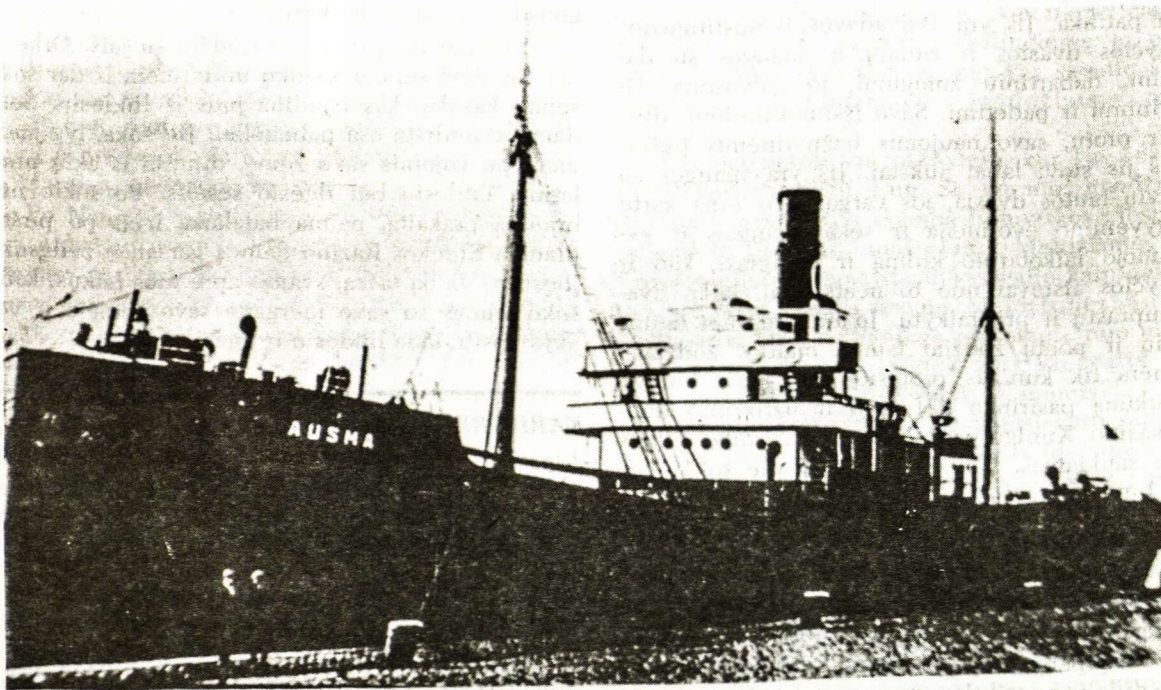
būti grąžintas tiems, kam teisėtai anksčiau priklausė. Laivas buvo grąžintas. Kapitonui Proft buvo pavesta jį nuplukdyti Klaipėdon. Jis neturėjo nei įgulos, nei anglių kurui, bet nenorėjo ilgiau užtrukti uoste, todėl su keleto įgulos narių išplaukė jūron. Kol laivas pasiekė Visby uostą buvo sudeginta viskas, kas degė. Tačiau gavęs Visby uoste anglių, kapitonas laimingai pasiekė Klaipėdą.

1919 metais Klaipėdoje laivas buvo pagrindiniai patikrintas ir paverstas į "laivą ligoninę" sužeistiems transportuoti. Ilgesnį laiką stovėjo Klaipėdoje Raudonojo Kryžiaus žinioje, nenaudojamas. Tų pačių metų rudenį, vykdant alijantų reparacijų nuostatus, laivas buvo atiduotas anglams. Viena Londono laivininkystės bendrovė gavusi laivą savo žinion, tuo pačiu vardu, PRUSSIA, po anglių vėliava, paleido jį plaukioti tarp Anglijos ir šiaurinės Amerikos uostų.

1922 m. Paryžiuje, per derybas buvo pasiektas susitarimas, grąžinti visus laivus Klaipėdos savininkams, remiantis tuo, kad Klaipėdos kraštas buvo atskirtas nuo Vokietijos ir valdomas prancūzų, visų alijantų vardu.

1922-23 m. Londone, laivas PRUSSIA buvo grąžintas savininkams A. H. Schwedersky, Nachf., Klaipėdoje ir anglių bendrovė dar sumokėjo už naudojimo laiką (timecharter).

Garlaivis PRUSSIA, vėliau AUSMA

1923 m. laivas plaukiojo po Lietuvos vėliava, tuo pačiu vardu — PRUSSIA.

1925 m. konsulas C. Wiese (A. H. Schwedersky, Nachf.) laivą pardavė italų b-vei S.H. Biscoe & Geraci, Catanijoje. Laivas po italų vėliava gavo naują vardą TRINACRIA.

1928 m. laivą nupirko iš italų A. Berzinš & Co., "Gaida" S.S. Co., Ltd., Mgrs., Rygoje. Spalio 26d. laivas, po Latvijos vėliava, pavadintas nauju vardu AUSMA.

1939 m. gruodžio 12 d., su miško medžiagos 808 kb. fstm. krovinium, AUSMA plaukė per Gjedser'o minų užtvartą, vokiečių locui vadovaujant ir dar karo laivui palydint; gruodžio 13 d. pasiekė Kiel'į. Gruodžio 15 d. laivą nuvedė į Hamburgą. 1940 m. sausio 26 d. laivas ir krovinytis buvo formaliai paskelbtas karo grobiu.

Sausio 29 d. PHH (Prisen-Hof-Hamburg) krovinį paliuosavo ir kovo 2 d. krovinytis buvo iškrautas. Kovo 3 d. PHH laivą paliuosavo, bet krovinį vėl sulaukė. Balandžio 13 d. paliuosuotas laivas vėl buvo sulaukytas, kadangi vyko Norvegijos okupacija, bet jau balandžio 27 d. atpalaiduotas išplaukė į Bremeną. Gegužės 5 d. vokiečių valdžia sumokėjo laivui 68,710 RM-arkių už padarytus nuostolius.

Gegužės 18 d. Bremeno uoste AUSMA, kaip pirmutinis neutralus laivas Vokietijoje, buvo prieš lėktuvų bombomis sužalotas.

1940 m. rugpiūčio mėn. Latviją okupavus ir įjungus į Sovietų Sąjungą AUSMA buvo nacionalizuotas ir priskirtas prie Tarybų Latvijos valstybinės laivininkystės (taip pat, kaip ir mūsų 5 jūros laivai). Bremeno uoste laivas gavo laikiną vėliavos liudyjimą, bet tik 1941 m. birželio 12 d. formaliai gavo tikrą vėliavos liudyjimą ir tapo Sovietų Sąjungos laivynu laivu.

Birželio 15 d. su gabalinių prekių krovinium AUSMA, Po Sovietų S-gos vėliava, atpalukė į Štetiną. Birželio 19 d. vokiečių įstaigos pranešė, kad laivas nebus išleistas išplaukti, nes reikalinga Berlyne nuodugnai iširti dokumentų teisėtumą.

Birželio 22 d. prasidėjus karui tarp Vokietijos ir Sovietų Sąjungos, laivas vėl buvo paskelbtas karo grobiu ir didesnė dalis įgulos buvo internuota. Karo laivyno tarnyba KMD Štetine (Kriegsmarine-Dienststelle-Stettin) tolimesnį laivo reikalų tvarkymą patikėjo reichskomisarui prie Berlyno prižų teismo PHB (Prisen-Hof-Berlin). Liepos 10 d. Berlyno teismas (PHB) laivą atidavė laivininkystės reikalų reichskomisarui, kuris savo keliu laivą perleido firmai "Horst Oldendorf", Danzige, tolimesnei eksploatacijai. Rugpiūčio 10 d. AUSMA gavo naują vardą KAETHE O., jau 1854 brt), skyrybos ženklas DYBV ir pakėlė Vokietijos vėliavą.

1942 m. birželio 13 d. su rūdos krovinium būdamas į rytus nuo Ruegeno, prie Sassnit'o, laivas užplaukė and sovietų povandeninio laivo padėtos minos ir paskendo. Paskendimo vieta: 54°31' šiaurės platumoje ir 13°53,5' rytų ilgumoje. Bendrovė turėjo tik 4846 RM nuostolių.

1943 m. rugpiūčio 13 d. Berlyno prižų teismas iš naujo, pakartotinai, paskelbė laivą karo grobiu. 1944 m. rugpiūčio 18 d. vyriausias Berlyno prižų teismas sprendimą patvirtino.

Šitokia prižų teismo sprendimo procedūra buvo naudojama visiems Lietuvos, Latvijos ir Estijos laivams.

* Laivo bruto tonažas pasikeitė, todėl, kad perstatant, remontuojant laivus, bendra talpa gali pasikeisti. Pvz. laivo "Kaunas" bruto tonažas žymimas 1521 brt. ir 1566 brt., nes uždengus komandos tiltelį stogu, jo talpa padidėjo. □

KARIUI paremti gegužinėje, rugsėjo 4 d., p. N. Braziulienė ir J. Citulis platina loterijos bilietus.

V. Bacevičiaus nuotr.

VIETINĖS RINKTINĖS KARO MOKYKLA

A. B.

(PABAIGA)

Man rūpėjo kaip galėčiau pranešti šeimai Panevėžyje apie mano areštą. Kadangi Marijampolėje aš neturėjau jokių pažįstamų, išskiriant ponią Šukienę, kurios ir adreso nežinojau. Nutariau prašyti viršilą P., kad jis šiamė reikale man padėtų. Aš paprašiau, kad jis telefonu ar telegrama praneštų Panevėžio pašto viršininkui apie mano areštą ir kur aš esu, tikėdamas, kad tas praneš mano šeimai, arba suras ponią Šukienę, kad ji susisiektų su mano šeima. Mano žmona su ponija Šukiene buvo iš Žemės ūkio Akademijos studijų laikų geros pažįstamos ir tikėjusi, kad ji mano žmonos adresą turi. Viršila nepažadėjo, kad jis tai atliks, bet irgi nepasakė, kad nepadarys. Laikas slinko netikrovėje — iki pietų kambaryje, o po pietų aptvertame kieme namo pryšakyje prie gatvės. Virėjos gyveno mieste, bet mes su jomis neturėjome jokio kontakto, išskiriant valgio metu, kai jos atnešdavo maistą. Valgykloje valgio metu visuomet buvo vokietis sargybinis. Mes žinojome, kad mūsų 13 sąrašas yra išneštas ir mieste apie mus jau žino. Kartą, valgant kada vokietis sargybinis buvo trumpam iš valgyklos išėjęs, aš paprašiau vienos virėjos, kad jų kuri nors nueitų į mano kambarį, išimtų iš čiužinio kariūnų sąrašą ir jį sunaikintų. Kitą dieną virėja davė suprasti, kad tas buvo padaryta.

Vieną rytą virėjos atnešė iš miesto gandą, kad mus visus išves į Vokietiją. Niekur nebuvo galima pasitikrinti to gando. Viršila P. nesirodė. Tą dieną po pietų, kai mes buvome kieme, gatvėje susirinko nemažas būrys žmonių, daugiausiai moterys ir vaikai. Staiga, pro tvoroje esančią spragą pralindo gal kokių 10 metų berniukas velkās čemodaną. Jis pribėgęs prie pirmo karininko kaž ko paklausė, o tas parodė į mane. Atbėgęs prie manęs jis paklausė ar aš esu ltn. B. ir man atsakius teigiamai, padavė čemodaną ir pradėjo bėgti atgal. Aš tik spėjau paklausti kas siunčia, jis atsakė — mama. Aš iki šios dienos nesužinojau jos vardo nei pavardės, tik žinojau, kad ne ponija Šukienė, nes ji turėjo tik vieną dukterį. Čemodane radau kumpio, skilandžio gerus gabalus, rūkytų dešrų, lašinių. Gavus visą tai nuo nežinomo žmogaus pasidarė nejauku, susigėdau. Prisiminiau vieną atsitikimą 1935 metais, kai aš, jaunesnio kurso kariūnas, atlikau 9 p.p. 2 kulk. ku-

poje stažą Marijampolėje. Pulko manevrų metu, link Kalvarijos, mūsų virtuvė buvo "priešo" atkirsta. Vakare užėjęs pas ūkininką paprašiau riekes duonos ir stiklinės pieno. Visą tai gavęs paklausiau kiek reikia mokėti, ūkininkė atsakė, kad vieną litą. Aš jai užmokėjęs pagalvojau, kad pas mus Aukštaitijoje ūkininkė ne tik nebūtų ėmusi pinigų, bet tą riekę dar ir sviestu būtų aptepusi. Tai, štai, koks suvalkietis. Kai tau gerai, tai mokėk, o kai tau blogai ir tu neturi nieko, jis tau atsiunčia pilną čemodaną gėrybių veltui ir net pavardės nesako. Mes visi 13, vieniokiu ar kitokiu būdu, buvome aprūpinti maistu.

Rytojaus dieną buvome perkelti į buvusią 9 p.p. ligoninę. Virš mūsų buvo uniformuoti kariūnai, viena ar dvi kuopos, nežinau, o mes visi karininkai antrame aukšte viename kambaryje, kur buvo sustatytos dviejų aukštų kovos. Prie mūsų durų koridoriuje stovėjo kulkosvaidis, o prie namo pro langą buvo matyti tankas ir patruliai, vaikstantys apie namą. Iš čia į lauką jau nebuvome išleidžiami.

Pirmą naktį mums užmigus, apie vidurnaktį mus prikėlė baisus triukšmas, mat kariūnai buvo varomi geležiniais laiptais bėgte žemyn, o lauke buvo girdėti vokiškos komandos. Iki ryto, aš nežinau ar buvo kas užmigęs. Spėliojome ką su kariūnais darys ir bijojom, kad jų nešaudytų. Sekantį rytą prašvitus, mano kurso juodbruvis ltn. K. buvo širmas. Tai pirmą sykį gyvenime mačiau, kad per vieną naktį žmogus gali pražilti.

Praeina dar diena, kita ir, staiga, dienos metu atsidaro durys ir pro jas įbėga mano 4 metų dukrelė, o paskui ją ir žmona. Čia žmona papasakojo, kad apie mano areštą ir kur aš esu pranešęs Panevėžio pašto viršininkas, kuriam iš Marijampolės skambinęs kaž koks vyras, o be to, dar ji buvo gavusi ir laišką iš ponios Šukienės. Ją pas mus įleido vokietis karys kalbantis lietuviškai. Vėliau sužinojau, kad poniai Šukienei apie mane buvo pranešęs vokietis karys ir viena iš virėjų. Prieš 12 val. sargybų pasikeitimą, viršila pabeldė į duris ir pranešė, kad žmonai su dukrele laikas išeiti, nes ateina nauja sargyba.

Po poros dienų mes buvome perkelti į Marijampolėje esantį vienuolyną. Čia buvo atėjęs plk. ltn. laipsnio vokiečių aviacijos karininkas. Jis no-

rėjo mus užverbuoti ryšio karininkais tarp vokiečių aviacijos ir mūsų karių. Iš mūsų tarpo neatsirado nei vieno savanorio. Iš čia vėl buvome perkelti į 6-tą fortą prie Kauno, kur išbuvome 3 dienas ir pagaliau — į buvusias 5 p.p. kareivines A. Panemunėje. Buvome apgyvendinti buvusiose karininkų flygeluose. Kareivinės buvo užimtos praeinančių nuginkluotų Vietinės Rinktinės batalionų karių, kurie, perrengti į vokiečių aviacijos karių uniformas, buvo siunčiami Vokietijon darbams prie aerodromų, prie jų priskiriant lietuvius karininkus, ryšių karininkų pareigoms. Čia lietuvių karininkų buvo nemažai, nes ir nuginkluotų batalionų karininkai buvo su mumis. Rajono ribose mes buvome visai laisvi. Į miestą galėjo išvykti tik tie karininkai, kurie jau buvo gavę vokiečių aviacijos karininkų uniformas vykimui į Vokietiją. Mus galėjo lankyti šeimos nariai ir giminės.

Ryšio karininkai turėjo mokėti vokiškai tiek, kad galėtų susikalbėti. Vokiečių kalbos mokėjimą tikrino mūsų kariuomenės plk. U. Aš nėjau pats ir nebuvau šauktas. Mano noras buvo niekur nevažiuoti iš Lietuvos ir grįžti į Panevėžį. Kartą skaitykloje skaičiau vokišką žurnalą, kai netikėtai prie manęs priėjusio vokiečio karininko paklaustas, nepagalvojęs, atsakiau vokiškai ir dar truputį pakalbėjome. Tą dieną po pietų, kada vėl rinko išvykstančiam batalionui ryšio karininkus ir neatsiradus nei vieno kalbančio vokiškai, aš buvau tikras, kad įklimpau. Rytojaus dieną pietų metu, tas vokiečių karininkas pasakė, kad dar šiandieną turiu patikrinti sveikatą vokiečių daktarų komisijoje ir su sekančiu batalionu kaip ryšio karininkas, turėsiu vykti į Vokietiją. Patikrinus sveikatą gavau pažymėjimą, kad tinku tarnauti vokiečių aviacijoje. Vykti į Vokietiją aš nesutikau ir sakiau, kad nevyksiu tol, kol man nebus leista atsisveikinti su mano šeima Panevėžyje. Ketvirtadienį, buvau paleistas vykti į Panevėžį ir daviau garbės žodį, kad

pirmadienio rytą grįšiu atgal. Jie taip pat priminė, kad už garbės žodžio neišlaikymą, gali nukentėti kiti likę karininkai. Namuose pabuvau penktadienį ir šeštadienį. Kad pasiekčiau Panemunę pirmadienio rytą, iš Panevėžio turėjau išvažiuoti sekmdienį po pietų. Man atvykus į stotį buvo pranešta, kad joks traukinys iki pirmadienio ryto, t.y. iki ryt ryto neis. Susiradęs stoties viršininką jam viską papasakojau ir sakiau, kad man sulaužius garbės žodį gali nukentėti likę karininkai. Po kelių telefono skambinimų jis surado, kad Rokiškyje esantis garvežys turėjo būti pristatytas į Radviliškį pirmadienį. Jis dar kaž kur skambino ir patvarkė taip, kad už kelių valandų tas garvežys jau buvo iš Panevėžio kelyje į Radviliškį, iš čia automatica anksti rytą pasiekiau Kauną ir laiku kareivines Panemunėje. Į Vokietiją vykti nereikėjo, nes paskutinis batalionas per šias kareivines buvo išsiųstas šeštadienį, kai aš dar buvau Panevėžyje.

Dabar mūsų karininkų buvo ne 13 kaip Marijampolėje, bet apie 30. Iš mūsų 13 tik keli Kalvarijos bataliono karininkai buvo išsiųsti ryšio karininkais į Vokietiją su bataliono vadu mjr. L. prišakyje. Po kelių dienų buvome išvežti į Kauną pas policijos generolą ir po geroko gundymo įsijungti į vokiečių kariuomenę, kuris nepavyko, iššaukus po vieną pas adjutantą, tuos, kurie turėjo kokio nors darbo pažymėjimą, buvome paleisti namo, jų tarpe ir aš. Tokį pažymėjimą buvau gavęs iš Teisingumo Tarėjo įstaigos. Jį parūpino pažįstamas kalėjimų departamento direktorius p. T. paskirdamas mane Kauno kalėjimo dirbtuvių viršininku. Nuvykęs į kalėjimą radau, kad dirbtuvių viršininko etatas yra užimtas, ir kad mano paskyrimas buvo tik formalumas, kaip priemonė mane išlaisvinti. Iš čia išvykau į Panevėžį.

Taip baigėsi mano karjera Vietinės Rinktinės karo mokykloje. □

Clevelando ramovėnai tvarko KARIUI paremti gegužinės (VII.4 d.) reikalus.

Iš k. sk. pirm. K. Gaizutis, vicepirm. J. Naujokaitis, sekr. J. Stankus ir KARIO atstovas J. Citulis.

V. Bacevičiaus nuotr.

BALTIJOS VALSTYBĒS KARINIŲ POŽIŪRIU

(Pradžia KARIO 7-tam numeryje)

Tokiū būdu, galų gale, teliko tik du pasirinkimai: karinė sąjunga tarp Estijos, Latvijos ir Lietuvos ir sąjunga tik tarp Estijos ir Latvijos. Daugelį metų Lietuva reikalavo karinės Baltijos valstybių sąjungos nukreiptos prieš Lenkiją, tačiau Latvija ir Estija tuos reikalavimus atmesdavo, nes vokiečių ar sovietų puolimo atveju Lenkija būtų buvusi, kad ir nevisai patikima tačiau vienintelė joms atrama. Net iki 1933 m. Lietuva nerodė jokio susidomėjimo arčiau bendradarbiauti su baltų valstybėmis, nes ji tebelaikė Vokietiją ir Sov. Sąjungą savo naturaliais sąjungininkais prieš Lenkiją, kurioje ji matė savo pagrindinį priešą.

Taigi, pagaliau tebeliko tik karinės sąjungos Estijos su Latvija galimybė. Ištiesų ji buvo ir įvykdyta, tačiau, kaip toliau matysime, ji nebuvo joks reikšmingas faktorius. Kiekviena valstybė toje ilgoje Sov. Sąjungos pasienių kaimynų grandinėje laikė save kiek saugesne už kitas. Kiekvienai iš tų valstybių savi dažnai egoistiški interesai buvo daug svarbesni už bendruosius. Bendro likimo ir bendros erdvės jausmas dar buvo silpnai išvystytas.

* * *

Ploto atžvilgiu didžiausia baltų valstybė yra Latvija (65,791.4 kv. km). Ji yra tarpe kitų dviejų. Gyventojų skaičiaus atžvilgiu Latvija yra antroji (1939 m. — 2,001,999). Su draugiška Estija jos siena buvo 374.6 km ilgio (19.94%), su pavojinga Sov. Sąjunga — 351.3 km (18.66%), su Lenkija — 105.9 km. (5,64%) ir su draugiška Lietuva—570,4 km. (30,30%) Tuo tarpu pajūrio ilgis — 479 km (25.46%), t.y. apie ketvirtadalis sienų ėjo pagal Baltijos jūrą. Išskyrus mažas upes, ežerus ir pelkių plotus, taip pat nedidelius miškus, Latvijos sienos nebuvo apsaugotos gamtinių kliūčių. Sovietų invazijos atveju rimtesnė gynimosi linija buvo numatyta šalies gilumoje ir ėjo per Pededze, Lubano ežerą ir Aiviekstę (Ewst), kur ėjo plačios pelkių ir didesnių miškų sritys, o toliau ėjo išilgai Dauguvos, kuri vokiečių invazijos atveju, būtų sudariusi rimtesnę kliūtį.

Maistu ir apranga Latvija apsirūpindavo pati. Neskaitant malkų kuro stambių atsargų ir paskutinais nepriklausomybės metais pradėtų elektifikacijos darbų, degalų atžvilgiu Latvija visiškai priklausė užsieniui. Iš visų Baltijos valstybių Latvijos pramonė buvo daugiausia išvystyta. Ypač verta

paminėti jos metalurginę pramonę, automašinių priedų ir dalių pramonę, tiksliąją mechaniką, aparatų ir instrumentų gamybą (pav. pasaulyje mažiausi foto aparatai "Minox"), Rygos ir Liepojos lėktuvų ir laivų statybą ir Rygos arsenalą. Pastarajame buvo gaminami šautuvai, kulkosvaizdžiai, pėstininkų ir artilerijos municija. Buvo gaminamos ir minos ir ginklai kovai su povandeniniais laivais.

Latvijos gyventojų tik 75% buvo latviai, kiti buvo įvairūs svetimšaliai (1938): 10.6% rusų, 4.8% žydų, 3.2 % vokiečių, 2.5% lenkų, 1.4% gudų, toliau lietuvių, estų ir kitų. Mažumos turėjo pilną kultūrinę autonomiją. Tarnyba kariuomenėje sustiprindavo piliečių valstybinę savijautą. Latvių kariuomenė 1938 m. susidėjo iš 2200 karininkų ir 23,000 puskarininkų ir kareivių. Metinis šaukimas vidutiniai apėmė 13,500 vyrų, tik paskutiniaisiais metais jis buvo mažesnis. Policiją sudarė 3100 vyrų, pasienio apsaugą — 100 karininkų ir 1100 vyrų. Savisaugą (šaulius) sudarė 35,000 vyrų. Pagal amerikiečių žinias apmokytų rezervų buvo 170,000 vyrų ir apie 20,000 neapmokytų. Teoretiskai, karo atveju Latvija galėjo sudaryti kariuomenę iš 200,000 vyrų, tačiau apginkluoti galėjo tik nuo 130,000 iki 180,000 vyrų. Taikos metais iš 1000 gyventojų tik 10 priklausė kariuomenei ir 28 piliečiai savisaugai. Tie skaičiai metas nuo meto svyravo. Visa Latvija buvo padalinta į 15 gynybos apskričių. Paskutinais nepriklausomybės metais buvo numatyta susimobilizuoti per 3 dienas (72 valandas).

Taikos metu kariuomenėje buvo 4 pėst. divizijos, 12 pėst. pulkų ir 1 raitelių pulkas. Kiekviena pėst. divizija turėjo lauko artilerijos pulką. I div. priklausė 1, 2, ir 3 pėst. pulkai ir Kuršo artil. pulkas. Jos štabas buvo Liepojoje. II div. priklausė 4, 5 ir 6 p.p. ir Livonijos art. pulkas. Jos štabas buvo Rygoje. III div. priklausė 7, 8 ir 9 p.p. ir Žiemgalos art. plk. Jos štabas buvo Plavinas mst. IV div. priklausė 10, 11 ir 12 p.p., raitelių pulkas ir Latgalos art. plk. Jos štabas buvo Daugpilyje. Technikos divizija apėmė pionierių pulką, šarvuotųjų plk. (vėliau motorizuota brigada), lakūnų pulką, ryšių dalį, šarv. traukinių pulką ir pakrančių artilerijos pulką. Keturi paminėti lauko artilerijos pulkai, sunk. art. pulkas, priešlėktuvinės artilerijos plk., ypatingi artilerijos daliniai, šarv. traukinių ir pakrančių art. pll. mokymo, ginklavimo

mo ir organizaciniais atžvilgiais priklausė artilerijos inspektoriui. Atskirą vienetą sudarė štabo batalionas, jis atitiktų rinktiniam, arba gvardijos vienetui kitose kariuomenėse. Visi karo laivai buvo suvesti į eskadrą, laivyno vado vadovaujamą.

Taikos metu pėstininkų pulkas turėjo du batalionus iš 50 karininkų ir 700 puskarininkų ir kareivių. Sustiprintas pulkas turėjo tris batalionus — 80 karininkų ir 1220 puskarininkų ir kareivių. Karo atveju kiekvienas pulkas būtų trijų batalionų. Ginklus sudarė anglų Ross-Enfield-M-14 šautuvai, Lewis lengv. kulkosvaidžiai ir Vickers-Bertier sunk. kulkosvaidžiai, visi 7.7 mm kalibro. Buvo pradėta gaminti Latvijoje Bren tipo lengv. kulkosvaidžiai. Jie geriau tiko kautynėms. Paskutiniaisiais metais pulkai gavo dar ir Boehler 47 mm prieštankinius pabūklus ir 7 cm Skoda pėst. patrankas. Buvo pradėtas ginklavimas ir 81 mm Stoks minosvaidžiais. Kiekvienas pulkas be to turėjo ryšių ir mokomas kuopas, kai kurie dviratininkų ir slidininkų kuopas. Kavalerijos pulkas susidėjo iš 5 eskadronų ir vieno sunk. kulkosvaidžių eskadrono, remonto eskadrono, dviejų dviratininkų eskadronų ir vienos baterijos, viso 1200 arklių ir 1200 vyrų, 4 pabūklai.

Ginklai Lee-Enfield 7,7 mm karabinai, Madsen lengv. kulkosvaidžiai ir Vickers sunk. kulkosvaidžiai. Bandymo stadijoje buvo dviratininkų batalionai ir motociklininkų kuopos, numatytos karo atveju.

Kiekvienas artilerijos pulkas buvo sudėtas iš dviejų dalių, po dvi patrankų ir vieną gaubicų bateriją. Tokiu būdu pulkas turėjo šešias baterijas iš 24 patrankų ir 6 gaubicų. Visi artilerijos pulkai buvo ginkluoti anglų 18-(8.30 cm) patrankomis ir 4.5 col. (11.43 cm) gaubicomis. Rezerve buvo anglų 13-(7.62 cm) ir rusų 75 mm (M.02) patrankos. Karo metu buvo numatyta kiekvieną lauko art. pulką sudaryti iš trijų dalių (viso 36 patr.) ir vienos ar dviejų priešlėktuvinių (Flak) baterijų (4-8 pab.), viso 40-44 pabūklų pulke.

Sunkiosios artilerijos pulkas susidėjo iš trijų dalių įskaitant ir Flak baterijas, kurios šiaip sudarė atskirą pulką. Sunk. artilerijos pulke buvo mažiausiai 30 sunkiųjų pabūklų, būtent, anglų linijiniai 47, rusų 42, anglų 18 svarų Porte, anglų 6 col. ir vokiečių 152 mm gaubicos. Išskyrus vokiškas gaubicas kiti pabūklai buvo pasenę. Šarvuotų traukinių pulko trys traukiniai stovėjo Daugpilyje ir vienas šarv. traukiniams ir dviem geležinkelinių artilerijos baterijoms 6 col. Canet laivų pabūklai.

Viso sunk. artilerijos pulke buvo: šeši 10.5 cm

pabūklai, vienas 152 mm (6 col.), dešimt 77 mm, trys 12 svarų gaubicos ir penki 6 col. Canet pabūklai, du 38 mm Flak ir 36 sunk. kulkosvaidžiai. Taikos metu pulkas turėjo 40 karininkų ir 245 pusk. ir kareivius.

Pakrančių artilerijos pulkas buvo jūrinėje tvirtovėje Daugavgyroje (Duenemuende) ir buvo sudėtas iš 5 baterijų (20 pabūklų), vienos priešlėktuvinės baterijos ir vieno pagalbinio laivo. Ginklavime buvo rusų 3 col., Vicker 6 col. ir Canet 6 col. pabūklai ir viena Flak baterija. Taikos metu pulke buvo 500 karių. Buvo ruošiamos judrios geležinkelių baterijos. Priešlėktuviniai (Flak) pulkai susidėjo iš 15 baterijų, ginkluotų rusų 3 col. (76 mm) ir 40 mm Bofors priešlėktuvinių pabūklų, viso 74 pabūklai ir viena prožektorių baterija. Tarnybos viso buvo 1000 vyrų. Visoms pėst. divizijoms, išskyrus III p. div., buvo suorganizuotos Flak baterijos. Auto-tankų pulkas turėjo 6 šarv. auto, 2 sunkius, 1 vidutinį ir 6 lengvus tankus ir 18 tankečių. Viso 6 šarv. auto ir 17 tankų, be jų 40 transporterių ir 15 motociklų. Karo metui kiekvienai divizijai buvo numatyta 3 tanketės, viso 21. 1938 m. pulkas buvo perorganizuotas į motorizuotą brigadą iš 5 batalionų, padalintą į tris motorizuotas grupes. Be to buvo numatyta sudaryti motorizuotus prieššarvinius dalinius.

Pionierių pulkas susidėjo iš dviejų batalionų ir kartu su tiltų ir pontonų kuopa turėjo 500 vyrų. Ryšių batalionas buvo iš 4 kuopų.

Lakūnų pulkas turėjo tris dalinius, nuo 100 iki 150 lėktuvų trijose naikintuvų eskadrose Rygoje, vieną žvalgyų eskadrą Gulbenėje, vieną tolimos žvalgybos eskadrą Krustpilyje ir vieną jūrinių lėktuvų eskadrą Liepojoje.

Latvijės karo laivynui priklausė vienas minininkas — patrankinis laivas, du minininkai, du povandeniniai laivai, vienas pagalbinis ir keletas motorlaivių. Statybos programoje buvo numatyta vienas minininkas — jachta (300 t.), keturi povandeniniai laivai ir 12 hidroplanų. Buvo ir jūrų žvalgybos tarnyba.

Pasienio apsaugos brigada apėmė 5 batalionus ir vieną greitlaivį. Savisaugos (šaulių) organizacija buvo padalinta į 19 savisaugos pulkų ir turėjo kavalerijos.

Jai taip pat priklausė motociklų daliniai su viena tankete, geležinkelių šaulių pulkas, šaulių priešlėktuvinis pulkas ir keli savisaugos (šaulių) daliniai. Savisaugos (šaulių) organizacijai priklausė ir 12,000 moterų. Šaulių aviacija turėjo 24 lėktuvus. Latvijos šauliai priklausė ne karo bet socialinei ministerijai, kitaip kaip kitose Baltijos valstybėse. Tačiau joje dirbo 150 aktyvios tarnybos

karininkų ir 100 puskarininkų apmokyme.

Iš visų Baltijos valstybių Latvija turėjo geriausią susisiekimo kelių tinklą. 1940 m. ten buvo 1880 km plentų, 9621 km pirmos rūšies kelių, 7625 sunkvežimiai, 4321 motociklai, 3466 km geležinkelių, 294 garvežiai, 11 motorinių vagonų ir 6684 vagonai, be to trys dideli jūriniai uostai, be jų dar ir keleta mažų. 1940 m. latvių prekybos laivynas apėmė 89 garlaivius, 7 motorinius laivus ir 7 burlaivius, viso 103 laivus iš 120,676 neto-tonų. Civilinė aviacija turėjo didelį skaičių mokomųjų ir sportinių lėktuvų ir du vidutinius susisiekimo lėktuvus.

Karo metu buvo numatyta veikti su tokio dydžio kariuomene: 7 pėstininkų divizijos, atskiri raitelių eskadronai apjungti į du raitelių pulkus, trys motorizuotos brigados, trys ar keturi dviratininkų batalionai, trys ar keturi atskiri artilerijos daliniai ir karo laivynas, viso 130,000 vyrų. Rezerve būtų buvusi viena tiekimo divizija su įgulų daliniais.

Tuo atveju jei Sov. Sąjunga pulktų, buvo numatytos tokios priedangos dalys: 7 p.p. vienas batalionas ir viena kuopa Vilaka ir Liepna, Zilupė ir Karsava, 10 p.p. vienas batalionas ir viena kuopa Daugpilis, vėliau Karsava ir Dagda. Šios jėgos kartu su trim ar keturiais pasienio apsaugos batalionais ir viena raita baterija turėjo saugoti fronto liniją 200 - 260 km ilgio, nuo estų sienos iki Piedruja, t.y. ligi Žiemgalos. Todėl pirmomis karo dienomis nebuvo planuota vykdyti pilna gynyba, bet tik stabdomosios kautynės.

Tuo tarpu, III ir IV divizijos su 1 rait. pulku, tačiau be 12 p.p. ir 8 p.p. turėjo pridengti mobilizacijos vykdymą užimdamos gynimosi liniją Malupe — Pededze - Luban ež. — Krustpilis, savo kairiu sparnu liedsamos estų karinius dalinius, o centre atsiremdamos į gamtinę gynimosi liniją-pelkes apie Luban ežerą ir šiaurėje besitęsiančius miškus. Jei, reikalui kilus, IV div. dar pajėgtų pasistūmėti į rytus, III div. vadovybei kiltų pavojus netekti ryšių su toli į šiaurę išstumtais 7 ir 8 p. pulkais. Šių dviejų pulkų priskyrimas III div. būtų labai problematiškas kai į frontą atvyks I ir II divizijos. Taip pat abejotina ar pavyktų atitraukti IV div. išilgai Dauguvos krantų į barą prie Aiviekstės. II div. turėjo išsidėstyti į rytus nuo Rezekne. Ketvirtasis mobilizacinis planas turėjo tris išvystytus variantus: A, D ir K. Variantas A numatė ginkluotų jėgų išdėstymą gintis nuo Sov. Sąjungos užpuolimo. Variantas D numatė vokiečių puolimą ir variantas K — vienkartinį gynimą nuo Sov. Sąjungos ir Vokietijos puolimų. Variantas A buvo suplanuotas iki smulkmenų, variantas D, paly-

ginti, išdirbtas pagrindinai, bet variantas K buvo suplanuotas tik bendrais bruožais, nes buvo sunku įsivaizduoti, kad nacionalistinė Vokietija tokiu atveju bendradarbiautų su Sovietų Sąjunga.

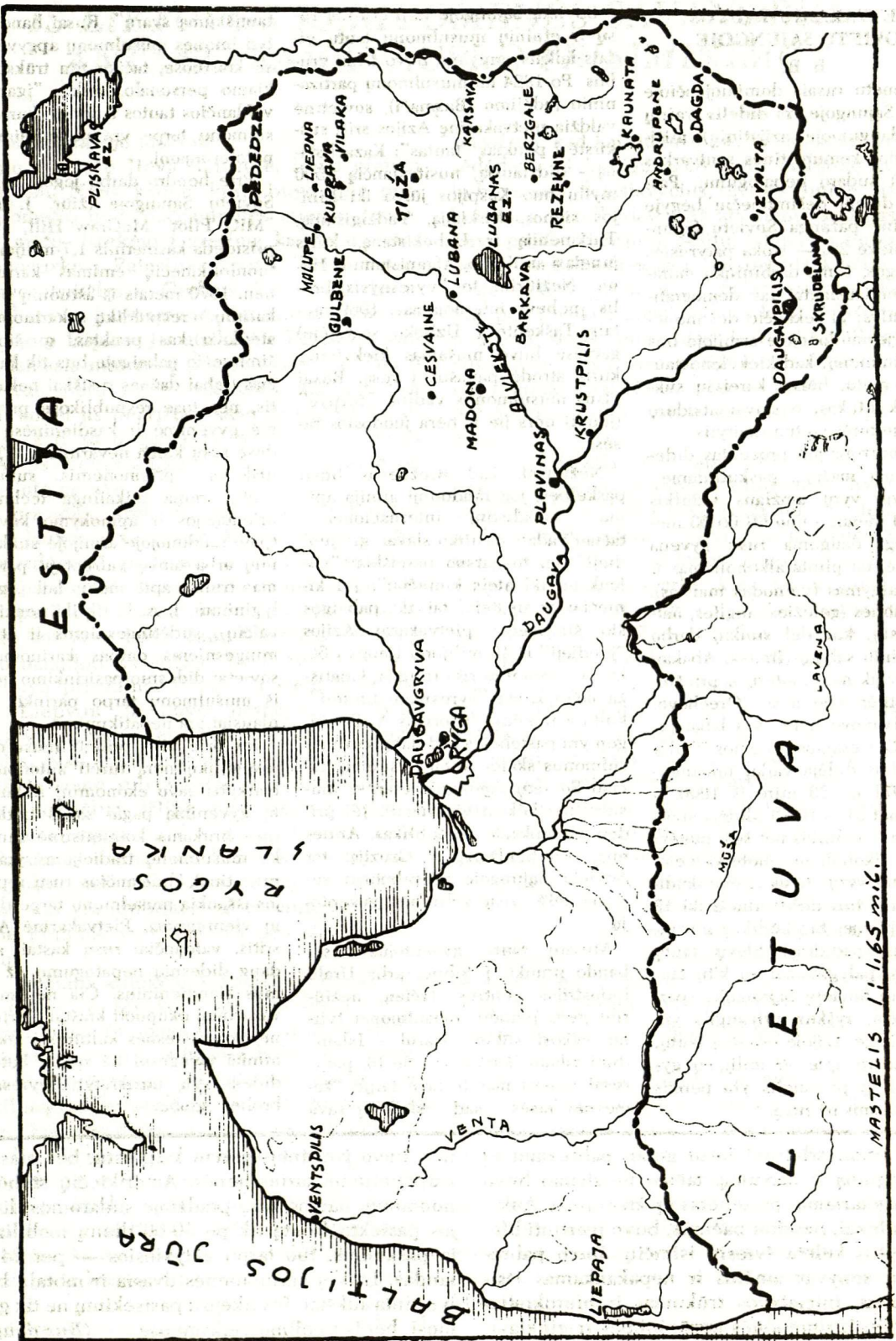
Pagal variantą A, priedangos dalims saugant, reikėjo susimobilizuoti ir išdėstyti pagrindines jėgas linijoje Skrudaliena — Lielborna — Izvalta — Andrupene — Kaunata — Stolerova — Beržgale — Nautrani — (Rogovka) — Tilža — pelkės į š. nuo Tilža — Kuprova — Liepna — Pededze (upė). Pagrindines jėgas išdėsčius buvo numatyta: gintis toje linijoje, arba pulti tikslu atsiimti mobilizacijos metu prarastą Latgalos trečdalį, arba stabdant trauktis į Lubano ež. liniją, kur pasirošti lemiamoms gynimosi kautynėms. Dešinėje veiktų divizijų I grupė (trys divizijos), kairėje divizijų II grupė (dvi divizijos). Skiriamoji tarp abiejų grupių eitų per Luban ež. siaurinę krantą ir Karsava. Vyr. vado žinioje liktų dvi divizijos Madona, Barkava, Lubana ir Cesvainė srityje. Kiekvienai divizijai būtų priskirtas sunk. artilerijos dalinys ir duotas tam tikras kiekis aviacijos žvalgybos valandų. Pozicijų užėmimas buvo numatytas jau penktąją mobilizacijos dieną, kas atrodo buvo labai optimistiška.

Variantas D numatė gynimą nuo Vokietijos užpuolimo. Pagrindinė mintis buvo išdėstyti kariuomenę keleta kilometrų į šiaurę nuo pietinės sienos, tuo metu buvo tikimasi lietuvių kariuomenės apsaugos. Priedangos planų nebuvo, tik buvo numatyti šioki toki apsikasmiai. Jėgos, buvo numatyta, veiktų dviem divizijų grupėmis, tačiau rytinių sienų priedanga ten ir pasiliktų.

Variantas K buvo suplanuotas tik labai bendrais bruožais. Pagal jį pietuose veiktų trys divizijos, o rytuose — keturios.

Perleidus sovietams karines bazes 1939 m., buvo sudarytas penktasis mobilizacinis ir gynybos planas, tačiau tada valstybės gynimas buvo jau beveik neįmanomas. Pagal ketvirtojo plano variantus A ir D gynyba buvo numatyta pagal Dauguvos liniją. Sov. Sąjungos puolimo atveju buvo suplanuota trauktis toliau į Lietuvą ir pagaliau galimas internavimas Vokietijoje. Nei Latvija nei kitos baltų valstybės niekada negalvojo, kad atskirai ar kartu jos turės kovoti be jokios pagalbos iš kurios nors didžiųjų galybių. Jos visos daugiausia ir rėmėsi viltimi, kad viena ar kita iš didžiųjų valstybių jas aktyviai parems. Tačiau nei sutarčių nei planų tokiam bendradarbiavimui su jokia iš galybių nebuvo, nebuvo net ir su kaimynine Lenkija. Latvijos kariuomenę jos paruošimo atžvilgiu didžiųjų valstybių stebėtojai laikė trečioje vietoje, po suomių ir estų. Kareiviai ir rikiuotės karininkai buvo →

MASTELIS 1:116.5 mil.

PIETVAKARIŲ TAUTOS SOVIETŲ SAJUNGOJE

B. B.

Šiuo metu rusais domijuojančioje Sovietų Sąjungoje yra didelis įvairių tautų (daugumoje azijatinių) mišinys, kurios komunistinės santvarkos valstybei sudaro nepatogumų. Pastutinių dviejų dešimtmečių bėgyje ekonominė pažanga Sovietų Sąjungoje nesiekė 2% — stoka patyrusios darbo jėgos, žema darbininkų moralė, o daugiausiai, tai tas demografinis jaukylis; gi sekančio dešimtmečio bėgyje raudonojoje armijoje bus tiek musulmonų, kad kiekvieno saulėlydžio metu, būriai kareivių suklyps link Mekos, o slavai atsidūrę mažumoje turės su tuo skaitytis.

Rusų mirtingumo procentas didėja, gimimai mažėja; paskutiniame šimtmetyje vyrų amžiaus vidurkis nukrito 3 metais - nuo 66 iki 63 metų. Kadangi dauguma rusų gyvena miestuose, tai plinta alkoholizmas ir blogas valgymas (vienodas maistas). Yra pramonės (geležies, anglies, naftos) miestų, kur dėl sunkių darbo ir klimatinių sąlygų (Bratsk, Abakan ir kt.) beveik nėra moterų ir priešingai, tekstilės rajonuose (Orechovo, Zujevo, Ivanovo ir kt.) yra labai reta vyrų. Dėl esamos sistemos ir blogos mitybos didėja vaikų mirtingumas (1971 m. 23 mirė iš 1000, o 1976 m. net 31 iš 1000); didėja abortų skaičius - vidurkis net šeši moters amžiuje. Alkoholizme moterys neatsilieka nuo vyrų. Laikiančios kūdikių moterys turi dirbti nuo 8 iki 12 valandų paroje, tas kūdikių mirtingumą irgi padidina. Slavų tautų prieauglis, palyginamai su kitų tautų, esančių Sovietų Sąjungoje, sparčiai mažėja; ryškus prieauglis yra pietvakarinėje Azijoje esančių tautų, kurios sudaro apie 40 milijonų gyventojų ir jų prieauglis yra penkis kartus didesnis už rusų.

Sovietų Sąjungoje tarp etninių rusų ir etninių musulmonų tautų visais laikais santykiai buvo labai grubūs. Po 1924 m. musulmonų partizaninio judėjimo (Basmači), sovietinė valdžia pietvakarinę Azijos sritį suskirstė į penkias "tautas": Kazachstaną - didžiausią, nusitęsiančią 1500 mylių nuo Kaspijos jūros iki Kinijos sienos, Kirkiziją, Tadžigistaną, Turkmeniją ir Uzbekistaną, kuris jungiasi su Kinija, Afganistanu ir Iranu. Nežiūrint to "vyresnysis brolis" nebuvo toleruojamas: 1969 metais Taškente (Uzbeko sostinėje) gatvėse buvo mušamas kiekvienas kuris atrodė panašus į rusą. Rusai visus musulmonus vadina "černye" (juodi) nors jie ir nėra juodosios rasės.

Nežiūrint, kad Brežnevas buvo paskelbęs, jog raudonoji armija apima "socialistinį internacionalą", tačiau vadai pasiliko slavai, gi "juodieji" dėl to garsiai pareiškia: "palausim iki ateis kiniečiai". Jei kiniečiai ir neateis, tai iki pabaigos šio šimtmečio pietvakarių Azijos "juodieji" iš 40 milijonų išaugs į 60, kuriuos tampriai riša religija, fanatiška neapykanta "vyresniam broliui", kultūra ir kilmė (istorikas A. Beningen yra pastebėjęs, kad daug kur musulmonus skaldo šiitai ir sunitai, tačiau Sovietų Sąjungoje esantys musulmonai laikosi vieningai). Jei pridėti Užkaukazio respublikas, Armeniją, Azarbeidžaną ir Gruziją, tai Sovietų Sąjungoje musulmonai sudarys 30% visų valstybės gyventojų

Minėtų tautų gyventojus rusai bando įtraukti į Sibiro, arba Uralo industrijos centrus, tačiau, nežiūrint gerų pažadų, musulmonai tvirtai laikosi šūkio "Darul - Islam" (būti islamo namuose). Be to, patys rusai nenori matyti savo tarpe "žemesnės rasės", kad "išlaikytų savą

tautiškumą švarų". Rusai bando statyti įmones musulmonų apgyventuose kraštuose, tačiau ten trūksta reikiamo personalo, reikia "įgabenti" valdančios tautos žmones, kurie musulmonų tarpe yra nepopuliarūs ir netoleruojami.

Prie bendro darbo jėgos trūkumo Sovietų Sąjungoje (žiūr. J. Baron "MiG Pilot" McGraw Hill, 1981) prisideda kasmetinis 1,7 milijono aštuoniolikmečių ėmimas kariuomenėn. 1970 metais iš aštuonių pietvakarių respublikų kariuomenėn ateidavo kas penktas, gi šio dešimtmečio pabaigoje bus tik kas trečias (labai dažnas rusiškai nekalbantis, nes tose respublikose privačiam gyvenime ir kasdieninėse maldose rusų kalba nevertinama). Techniškomis priemonėmis sumoderinta armija reikalinga techniškos orientacijos ir apmokymo kovotojų (pav. raudonojoje armijoje sunkvežimių arba tankų vairuotojų parengimas trunka apie metus laiko, gi palyginimui, J. A. V. tik iki penkių savaitių); sudėtingesniems ir atsakomingesniems darbas kariuomenėje sovietai didesnio pasirinkimo neturi, iš musulmonų tarpo parinkti, dažniausiai yra nepatikimi.

Jei prie viso pridėti musulmonų respublikų norą turėti autonomijas, tvarkytis savo ekonominį ir kultūrinį gyvenimą pagal savas tradicijas (nes brukama komunistinė santvarka musulmonų tradicijoms yra nepriimtina), didėjančios rusų represijos iššaukia musulmonų tarpe didesnę vieningumą. Pietvakarinė Azijos sritis, valdančiai rusų kantai, atneš daug didesnių nepatogumų už turimus šiandieninius. Čia nepaminėti vakariniai okupuoti kraštai, kurie yra ne tik aukštesnės kultūros ir ekonominiai pajėgesni už rusus, bet turi didelį ryžtą nusikratyti "vyresniojo brolio" globa. □

įvertinti gerai, arba net labai gerai, pabrėžiant jų ištvėringumą ir narsumą, tačiau neigiamai buvo vertinamas tariamai pastebėtas jų žiaurumas. Aukštieji karininkai, bendrai paėmus, buvo įvertinti blogai, išskyrus keleta šviesių išimčių. Buvo pabrėžiamas jų senyvas amžius ir nepakankamas išsimokslinimas, iniciatyvos trūkumas ir biurokratizmas. Latvių kariuomenės aprūpinimas ir ginklavimas

buvo įvertintas geriau kaip estų, bet prasčiau kaip lietuvių kariuomenės. Amerikiečių stebėtojų nuomone, naujos karų pradžioje sudaromos divizijos pasiektų frontą tik po 30-60 dienų mobilizaciją paskelbus, tuo tarpu aktyviosios — per 24 valandas. Latvių kariuomenės dvasia ir moralė buvo įvertinta aukštai. Jos tikėjosi pasisėkimų ne tik gynimosi, bet ir puolimo veiksmuose. (Bus daugiau)

IŠ LIETUVOS KARIUOMENĖS SAVANORIO ANTANO RAMANAUSKO PRISIMINIMŲ

I

Ką man pasakojo močiutė

Mano močiutė Jieva Rainiūtė, buvo gimusi apie 1847 m. Narto kaime, kuris buvo apie pusantro kilometro nuo Marijampolės miesto. Jauna, apie 18 metų, ištekėjo į gretimą kaimą už Vinco Ramanausko į Patašinės kaimą. Tėvuko protėvis buvo atsikėlęs iš Gudijos, kur turėjo dvarą. Jis buvo lietuvių kariuomenės karininkas ir būk tai turėjo majoro laipsnį. Jis atsikėlė į Patašinės kaimą slėpdamasis nuo rusų persekiojimo (nes Marijampolę tuo metu valdė vokiečiai). Kai jam primindavo kodėl jis negrįžta į savo dvarą, tai jis atsakydavo, kad savo galvą labiau brangina negu dvarą. Ar jis vienas atbėgo, ar su šeima, apie tai man močiutė nesakė.

Kai prasidėjo 1863 m. sukilimas, ir Kvietiško dvaro laukuose vyko sukilėlių su rusais mūšis, kada prasidėjo iš patrankų ir šautuvų smarkus šaudymas, o močiutė buvo viena namuose, tai nuo kulų ji pasislėpė duonai kepti pečiuje. Kvietiško dvaro laukuose buvo daug sukilėlių užmuštų. Jie buvo palaidoti Kvietiško dvaro žemėje ir toje vietoje buvo prisodinta liepų. Ta vieta buvo pavadinta Liepynu ir buvo pastatytas mėlynai dažytas kryžius, kuris per I Pas. karą kažkur dingo. Tas mūšis vyko visai arti močiutės tėviškės, nes jos tėviškės žemė rubežiuosi su Kvietiško dvaro žeme. Sukilėliai, išlikę gyvi, bėgo į rytus, o kazokai juos vijosi ir be pasigailėjimo žudė. Mūsų Patašinės kaimas yra keturi kilometrai nuo Marijampolės, nes prie kaimo kapų yra sklypelis dirvos, kur yra įdubimas, tai močiutė sakydavo, kad tame įdubime yra palaidota nemažas skaičius sukilėlių.

Kai močiutė atitekėjo į Patašinę, ji rado du tėvuko dėdes, o tėvuko tėvas jau buvo miręs. Tie dėdės buvo to majoro sūnūs ir juos vadindavo dėdukėm, vienas iš jų visą laiką buvo kaimo seniūnu ir tas ūkis buvo laisvas no baudžiuos. Per sukilimą tas dėdukė buvo įsitaisęs stogo kreige slėptuvę, kur slėpdavosi ir nuo rusų ir nuo sukilėlių. Jis bijojo, kad jį nepakartų už jų įsakyimų nevykdymą, o jų būdavo gana daug. Tas dėdukė buvo pasimokęs, nes be lietuvių mokėjo rusų ir lenkų kalbas žodžiu ir raštu. Kai nueidavom į Patašinės kaimo kapus, tai močiutė sakydavo, kad po ta kreiva liepuke yra palaidotas mūsų dėdukė.

Močiutė buvo pamaldi ir gera šeiminkė, ji

sakydavo, kad kai būdavo pas ją balius tai už stalo sėdėdavo 14 kunigų. Tuo metu marijonų generolu buvo kun. Šalašivyčius, tėvuko giminė. Jis tėvukui daug pagelbėdavo. Aš atsimenu, kad pas mus buvo po 12 sidabrinų, peilių, šakučių ir šaukštukų, be to, virdulys ir gražus misinginis kryžius. Močiutė sakydavo, tai kun. Šalašivyčiaus dovana. Kai pas tėvukus atvažiuodavo kun. Šalašivyčius, o mano tėvas buvo dar vaikas, tai Šalašivyčius atidarydavo savo piniginę ir sakydavo: "Petrai, išsiimki", tai tėvas, sako, aš imdavau ne baltą, bet geltoną, nes ir vaikas žino kad auksinis brangnis.

Kun. Šalašivyčius apie 1878 metus prigerė besimaudydamas Šešupėje, Liudvinavo bažnytkaimyje. Pagal tų laikų rusų įstatymus, jis ten turėjo būti ir palaidotas. Tada Marijampolės klebonas, kun. Senkus, išsikvietė mano tėvuką ir jam sakęs: "Vincai, nesvarbu kiek tas kainuos, kun. Šalašivyčius turi būti palaidotas Marijampolėje ant šventoriaus". Tada tėvukas parengė ilgvežimį, prisidėjo šiaudų, tuose šiauduose paslėpė tuščią karstą, pasiėmė gerokai degtinės ir išvažiavo į Liudvinavą, kur su Liudvinavo valsčiaus zemskaiais gerai išgėręs. Kai zemskaiai buvo jau gerai nuvaišinti, kun. Šalašivyčiaus lavoną jis insidėjo į atsivežtą karstą ir parvežė į Marijampolę. Kun. Šalašivyčius buvo palaidotas Marijampolės parapijos šventoriuje. O, atrodo, kad tuščias karstas buvo užkastas Liudvinave.

Marijonai kunigai skyrėsi nuo kitų kunigų, kadangi jie dėvėjo baltus abitūs. Aš dar atsimenu tris marijonus kunigus: kun. Juraitį, kun. Gilių ir kun. Senkų. Tie visi marijonai kunigai palaidoti Marijampolės šventoriuje. Po kun. Šalašivyčiaus, marijonų generolu buvo kun. Čėsna. O kun. Čėsna mirus, paskutinis marijonų generolas buvo kun. Senkus.

Mano tėvukas, Vincas Ramanauskas, buvo geras ūkininkas ir gyveno pasiturinčiai, 1869 m. Patašinės kaimas skirstėsi į viensėdžius, tai jis visą žemę, pusantros kolonijos, išpirko prie sodybos ir vienoje vietoje, sumokėdamas 180 aukso rublių, nes tas, kuris norėjo gauti patinkamą žemės sklypą, turėjo stoti su kitais ir varžytis, kas daugiau duos. Kiti traukė burtus, ir kas turėjo dvi ar pusantros kolonijos, tai gaudavo dviejose vietose, pagal ištrauktą burtą.

Tėvukas pasistatė geras trobas ir užvedė gra-

žų sodą, taip pat laikė kelias geras, veislinės kumeles ir už priaugančius arklius gaudavo gerus pinigus. Mat, tais laikais Vokietijoje ir Prūsijoje buvo gera rinka arkliams. Tėvukas mirė apie 1901 m. nuo astmos atakos.

Mano tėvas buvo gimęs 1869 m. jis buvo baigęs dviklasę mokyklą ir mokėjo rusų ir lenkų kalbas raštu ir žodžiu. O, motina, Petronėlė Braziūtė, už tėvą buvo kiek jaunesnė. Ji buvo gimusi gretimam Tiobiškių kaime ir mokėjo skaityti ir rašyti. Mano tėvas buvo vienturtis sūnus, bet turėjo dvi seseris, kurios buvo ištekęję į stambius ūkius. Jis paveldėjo iš savo tėvų gerai sutvarkytą ūkį. Bet jam nelabai gerai sekėsi nes jis mėgo išgerti. Žinoma, kad ūkis reikalauja geros priežiūros, o jei jos nėra, tai ūkis nukenčia. Mano tėvas, tačiau, buvo patriotiško nusiteikimo. Jis draugavo su knygnešiais ir juos rėmė.

Atrodo, kad kas nors buvo jį įskundęs. Jis pasakojo tokį atsitikimą: Jam nuvažiavus sekmadienį į Marijampolę ir einant į bažnyčią susitiko rusų žandarą, kuris jam sako: "Petrai, šią dieną atvažiuosim pas tavę į svečius". Žinoma, tėvas suprato, ką reiškė toks pasakymas. Jis tuoj grįžo namo ir viską sutvarkęs, laukė svečių, kurie už keletos valandų atvažiavo, padarė krata, bet nieko neradę išvažiavo. Gerai kad tėvas palaikė pažintį su tuo žandaru, o ta pažintis buvo tik per degtinę, nes visi rusų valdininkai mėgo išgerti.

Atsimenu kaip tėvas iš rusų zemskio pirkto revolverį. Aš tada dar buvau kokių keturių, ar penkerių metų ir girdėjau kaip jiedu derėjosi. Tas vyko karčiamoje, kampe prie staliuko. Zemskis už revolverį prašė tris rublius, o tėvas siūlė tik vieną rublį, ir pasiderėjęs, nupirko už vieną rublį, tik turėjo nupirkti pusbonkį magaryčių.

Atsimenu kaip sekmadienį, sugrįžę iš Marijampolės, pas mus susirinkdavo tėvo draugai, o tėvas būdavo parsivežęs bačkelę alaus, o mama paruošdavo užkandžio. Alų gerdami pasikalbėdavo ir padainuodavo. Mano tėvas turėjo gerą balsą ir mėgdavo dainą. Aš atsimenu kaip tėvas uždainuodavo jo mėgiamą dainą:

*"Verkių naktį šaukiu dieną,
Tu Lietuva, mano miela.
Koks padėjims šiandie tavo,
Kad jau gudai viršų gavo.*

*Zemsargiai, žandarai, ponai,
Smaugia žmones, kaip šėtonai,
Lietuviai verkia, dejuoja,
Carui sako, kad dainuoja.*

Artojėliai, medžio raižinys

Vytautas Jurkūnas

*Zemsargius, žandarus peškim,
Knygas kontrabanda neškim,
Kaip žalčiams galvas sutrinsim,
Šviesą, tiesą sugražinsim.*

Tai buvo apie 1903-4 metus. Tame pat laike, po Kalėdų kai išeina svetima šeimyna, tai vienas iš knygnešių pas mus pabūdavo kokias dvi ar tris savaites, kol tėvas gaudavo pasamdyti nors vieną berną. Kartą, sugrįžęs iš Marijampolės, tėvas pranešė tam knygnešiui, kad areštuotas jo draugas, tai jis ant rytojaus išėjo į kalėjimą to draugo aplankyti. Sugrįžęs jis rodė revolverį, kurį tas jo draugas buvo įsinešęs į kalėjimą. Atrodo, kad jis buvo su žandaraus pažįstamas, tai jo perdaug ir netikrino. □

IŠVEŽTŪJŲ KARIŲ SĄRAŠAS 1940-1941 M. LAIKOTARPYJE

(Pradžia KARIO 7 Nr.)

393. Masiulis Antanas, gim. 1915 m., ltn.
 394. Mašanauskas Ksaveras, gim. 1894 m., sava., plk. gyd.
 395. Matelis Jonas, gim. 1898 m., karininkas.
 396. Matulaitis Juozas, gim. 1908 m., ltn.
 397. Matulaitis Kazys, ats. karininkas.
 398. Matulevičius Kazimieras, gim. 1900 m., savanoris, ats. karininkas.
 399. Matulionis Vincas, gim. 1894 m., plk.
 400. Matusaitis Juozas, gim. 1897 m., plk. ltn.
 401. Matusas Jonas, gim. 1905 m., kpt.
 402. Matusonis Jonas, kpt.
 403. Mažeika Juozas, gim. 1904 m., virš.
 404. Mažeika Kazimieras, gim. 1909 m., kpt.
 405. Mažylis Jonas, gim. 1901 m., kpt.
 406. Mežonas Kazys, gim. 1913 m., ltn.
 407. Medalinskas Petras, 29 m., ltn.
 408. Meigla Ziegfydas, 24 m., kareivis.
 409. Meilutis Vladas, gim. 1918 m., kareivis.
 410. Mergūnas Romualdas, gim. 1908 m., ltn.
 411. Merkys Antanas, gim. 1887 m., savanoris, ats. plk.
 412. Meškauskas, kareivis.
 413. Meškauskas Česlovas, gim. 1909 m., kpt.
 414. Meškauskas Povilas, gim. 1904 m., savanoris, plk.
 415. Micevičius Vytautas, kpt.
 416. Michalauskas Vytautas, gim. 1890 m., savanoris, plk. ltn.
 417. Micuta Juozas, gim. 1902 m., virš.
 418. Mikalauskas Vytautas, gim. 1901 m. mjr.
 419. Mikaliūnas Jonas, gim. 1906 m., ltn.
 420. Mikolaitis Petras, kpt.
 421. Mikolajūnas, virš.
 422. Mikučionis Ignas, gim. 1896 m., plk. ltn.
 423. Miliuskas Emilis, gim. 1918 m., kareivis.
 424. Miliukas Juozas, gim. 1907 m., ltn.
 425. Milius Vincas, gim. 1905 m., gen. št. mjr.
 426. Mineikis Juozas, ltn.
 427. Miniotas Antanas, gim. 1917 m., kareivis.
 428. Mironas Stanislovas, 22 m., kariūnas.
 429. Misevičius Mikas, 40 m. kpt.
 430. Misiūnas Petras, ats. jaun. ltn.
 431. Mitalauskas Balys, gim. 1903 m., kpt.
 432. Mockevičius Vytautas, 22 m., ltn.
 433. Mordvinovas Povilas, 65 m., plk.
 434. Morkūnas Balys, gim. 1915 m., ltn.
 435. Morkūnas Antanas, kareivis.
 436. Morkūnas Ignas, gim. 1906 m., kpt.
 437. Morkus Vladas, 44 m., kpt.
 438. Mundrys Juozas, gim. 1906 m., ltn.
 439. Musteikis J., kareivis.
 440. Nacas Leonas, gim. 1918 m., kareivis.
 441. Nacickas Stasys, gim. 1904 m., kpt.
 442. Naikelis Antanas, 26 m., jaun. ltn.
 443. Namajuška Balys, gim. 1893 m., plk. ltn.
 444. Narevičius Kazys, 30 m., psk.
 445. Narijauskas Justas, gim. 1912 m., ltn.
 446. Narijauskas Vaclovas, gim. 1909 m., ltn.
 447. Narkevičius Antanas, 24 m., kareivis.
 448. Narkūnas Balys, gim. 1917 m., kareivis.
 449. Narvydas Benedictas, gim. 1906 m., kpt.
 450. Narvydas Leonas, gim. 1906 m., psk.
 451. Nasvytis Kazys, gim. 1896 m., plk. ltn. gyd.
 452. Navaitis Antanas, gim. 1913 m., ltn.
 453. Navakas Jonas, gim. 1914 m., ltn.
 454. Navikas Jonas, gim. 1911 m., ltn.
 455. Neibacheris Albertas, virš.
 456. Nekrošius Mykolas, 40 m., virš.
 457. Nevulis Vincas, 23 m., kareivis.
 458. Nomlakas Valentas, 42 m., karininkas.
 459. Noreika Leonas, gim. 1890 m., ats. karininkas.
 460. Norkus Jurgis, 35 m., kpt.
 461. Novoslauskas Jonas, gim. 1898 m., kpt.
 462. Obuchavičius, jaun. ltn.
 463. Okulič-Kazarinas Anatolijus, gim. 1902 m., mjr.
 464. Opulskis Vladas, mjr.
 465. Orbakas Mykolas, gim. 1913 m., ltn.
 466. Orentas Vincas, 38 m., ats. ltn.
 467. Ozuras Simas, 44 m., savanoris.
 468. Pacholskis Marijonas, gim. 1898 m., karininkas.
 469. Pakalniškis, psk.
 470. Paliejus, kpt.
 471. Palkovskis Jonas, 49 m., karininkas.
 472. Palukaitis Juozas, gim. 1913 m., jaun. ltn.
 473. Papečkyš Juozas, gim. 1890 m., plk. ltn.
 474. Paškevičius Vilhelmas, gim. 1911 m., ltn.
 475. Paškevičius Kazys, psk.
 476. Patašius Juozas, gim. 1899 m., mjr. gyd.
 477. Paulauskas Juozas, 31 m., karininkas.
 478. Pažemeckas Jonas, 23 m., kareivis.
 479. Pažemeckas Kazys, gim. 1915 m., ltn.
 480. Pečiūra Vytautas, gim. 1908 m., kpt.
 481. Pečkaitis Vincas, gim. 1915 m., ltn.
 482. Pečkauskas Jonas, 34 m., kareivis.
 483. Peldžius Juozas, gim. 1904 m., kpt.
 484. Petraitis Juozas, kpt.
 485. Pepsevičius Stasys, gim. 1918 m., kareivis.
 486. Petkevičius Ignas, gim. 1918 m., kareivis.
 487. Petkūnas Antanas, gim. 1914 m., ltn.
 488. Petkūnas Martynas, ltn.
 489. Petkus Juozas, gim. 1896 m., kpt.
 490. Petraitis Jonas, gim. 1906 m., kpt.
 491. Petrauskas Antanas, 64 m., ats. kpt.
 492. Petrauskas Leonas, gim. 1920 m., kareivis.

493. Petrėnas Vytautas, ats. karininkas.
 494. Petronis Albinas, psk.
 495. Petraitis Jonas, gim. 1891 m., ats. plk.
 496. Petrušaitis Kazimieras, gim. 1906 m., ltn.
 497. Petruškevičius Antanas, gim. 1896 m., kpt.
 498. Pioravičius Vladas, gim. 1898 m., mjr.
 499. Pipcevičius Stasys, kareivis.
 500. Plechavičius Aleksandras, gim. 1895 m., ats. plk.
 501. Plyčius Jonas, 22 m., kareivis.
 502. Plukas Vladas, gim. 1906 m., kpt.
 503. Ponelis Bronius, gim. 1909 m., ltn.
 504. Porutis Domas, gim. 1901 m., kpt.
 505. Porutis Mečislovas, gim. 1905 m., psk.
 506. Pošiūnas Antanas, gim. 1896 m., savanoris, plk. ltn.
 507. Povilaitis Kazys, gim. 1906 m., kpt.
 508. Prapuolenis Juozas, psk.
 509. Prikockis Juozas, gim. 1908 m., ats. ltn.
 510. Pšerdeckis Pranas, 42 m., kareivis.
 511. Pucėta Petras, gim. 1901 m., kareivis.
 512. Pupelis Vincas, gim. 1918 m., kareivis.
 513. Pusedėris, kareivis.
 514. Puskunigis, ats. ltn.
 515. Putvinskis Stasys, gim. 1898 m., savanoris, ats. karininkas.
 516. Prišėčius Juozas, gim. 1907 m., psk.
 517. Putna Klemensas, gim. 1917 m., ltn.
 518. Racka Antanas, gim. 1901 m., kpt.
 519. Radvilas Alfonsas, gim. 1918 m., kareivis.
 520. Radzevičius Jurgis, gim. 1918 m., kareivis.
 521. Radzevičius Vincas, gim. 1918 m., kareivis.
 522. Raibikis Kostas, plk. ltn.
 523. Rajeckas Leonas, gim. 1892 m., plk.
 524. Rakaitis Juozas, gim. 1913 m., ltn.
 525. Ramanauskas Jonas, gim. 1918 m., kareivis.
 526. Raščius Jonas, 40 m., ats. kpt.
 527. Rauba Bronius, gim. 1917 m., psk.
 528. Ramančionis Pranas, gim. 1905 m., kpt.
 529. Ramoška Vitalis, gim. 1914 m., ltn.
 530. Ramūnas Bronius, ltn.
 531. Rastauskas Jurgis, gim. 1906 m., jaun. ltn.
 532. Raščiauskas Vladas, 22 m., psk.
 533. Raulinaitis Juozas, 22 m., kareivis.
 534. Raulinaitis Kazys, 24 m., ltn.
 535. Ražanskas Pranas, gim. 1917 m., kareivis.
 536. Remišauskas Vsevolodas, gim. 1912 m., ltn.
 537. Rickevičius Česlovas, 29 m., ltn.
 538. Rydelis Karolis, gim. 1898 m., kareivis.
 539. Rimas Kazys, gim. 1910 m., ltn.
 540. Rimas Pranas, jaun. ltn.
 541. Rimkus Juozas, 26 m., jaun. ltn.
 542. Rimolaitis Juozas, gim. 1918 m. kareivis.
 543. Rinkevičius Juozas, gim. 1899 m., mjr.
 544. Rocbušas Petras, 41 m., kareivis.
 545. Rodzevičius Vacys, 28 m., kareivis.
 546. Rokas Antanas, 23 m., kareivis.
 547. Rudminas Kazys, 45 m., ats. plk.
 548. Rugelis Viktoras, kareivis.
 549. Rupšys Leonas, gim. 1901 m., gen. št. plk.
 550. Rusas Jonas, 28 m., ats. ltn.
 551. Rusteika Steponas, gim. 1887 m., plk. ltn.
 552. Ruzgas Petras, savanoris.
 553. Sabaliauskas Antanas, 39 m., virš.
 554. Sabaliūnas Petras, kpt.
 555. Sabeckis Vincas, gim. 1907 m., kpt.
 556. Sadiškis Jonas, 21 m., kareivis.
 557. Sadzevičius Juozas, gim. 1910 m., ltn.
 558. Sagėnas Jonas, 21 m., jaun. ltn.
 559. Sakalas Viktoras, gim. 1905 m., kpt.
 560. Sakalauskas Juozas, gim. 1900 m., mjr.
 561. Sakalavičius Simonas, gim. 1915 m., jaun. ltn.
 562. Sakalius Petras, gim. 1898 m., mjr.
 563. Sargelis Mykolas, 23 m., kareivis.
 564. Sasnauskas Alfonsas, gim. 1895 m., ats. ltn.
 565. Satkūnas Stasys, gim. 1918 m., kareivis.
 566. Sauka Juozas, gim. 1902 m., savanoris, mjr.
 567. Saunoris Antanas, gim. 1899 m., kpt.
 568. Sausaitis Jonas, gim. 1921 m., kareivis.
 569. Savickas Jonas, gim. 1917 m., kareivis.
 570. Savickas Kostas, 47 m., karininkas.
 571. Savonis Jonas, 23 m., kareivis.
 572. Semaška Vladas, gim. 1917 m., psk.
 573. Senulis Vincas, gim. 1910 m., ltn.
 574. Seredinskas, kareivis.
 575. Sidabras Antanas, gim. 1896 m., gen. št. plk. ltn.
 576. Sidzikauskas Vladas, gim. 1895 m., plk.
 577. Siemaška Bronius, 36 m., ltn.
 578. Simanavičius, kpt.
 579. Simiūnas Vincas, 23 m., virš.
 580. Simokaitis Antanas, gim. 1910 m., ltn.
 581. Simonaitis Povilas, gim. 1907 m., kpt.
 582. Sinkevičius Aleksas, 21 m., kareivis.
 583. Sinkevičius Bronius, gim. 1918 m., kareivis.
 584. Sinkevičius Kazys, psk.
 585. Sirutis Jonas, gim. 1911 m., ats. karininkas.
 586. Skėrys Vytautas, gim. 1920 m., jaun. ltn.
 587. Skikas Romualdas, 38 m., kareivis.
 588. Skirka Stasys, gim. 1918 m., kareivis.
 589. Sklėrius Alfonsas, gim. 1890 m., savanoris plk.
 590. Skreblys Antanas, gim. 1917 m., kareivis.
 591. Skučas Kazys, gim. 1894 m., brig. gen.
 592. Skrivėlis Kostas, 23 m., kareivis.
 593. Skudaitis Antanas, gim. 1918 m., kareivis.
 594. Slavinskas Stepas, gim. 1918 m., kareivis.
 595. Sliesoraitis Algirdas, gim. 1900 m., savanoris ats. ltn.
 596. Slivinskas Antanas, kareivis.
 597. Smailys Juozas, ltn.
 598. Smetona Adomas, gim. 1901 m., savanoris, ats. karininkas.
 599. Snudaitis Antanas, gim. 1908 m., kareivis.
 600. Soityševskis Teodoras, gim. 1916 m., kareivis.
 601. Soročkinas Anatolijus, gim. 1896 m., kpt.
 602. Sprangauskas Kazys, gim. 1894 m., brig. gen.
 603. Sprindys Vaclovas, gim. 1913 m., ltn.
 604. Srebalius Juozas, gim. 1917 m., psk.
 605. Stanelis Ildefonsas, gim. 1900 m., mjr.
 606. Stanionis Vytautas, 32 m., jaun. ltn. gyd.

(Sąrašas bus tęsiamas)

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

IGARKOS NAUJAMIESTIS

Dokumentinis reportažas

iš lietuvių tremtinių gyvenimo Sibire

ELENA JUCIŪTĖ

(Spausdino Marijos Nekalto Prasidėjimo Seselių spaustuvė Putname 1983 — Aušros metais.)

“Igarkos Naujamiestis” jau trečioji mokytojos, šaulės Elenos Juciūtės knyga. Kaip knygos viršelyje pažymėta, tai dokumentinis reportažas iš lietuvių tremtinių gyvenimo Sibire, tikriau sakant iš gyvenimo poliarinėj srity, į kurią 1948 metų gegužės mėn. 22 ir 23 dienomis rusai komunistai masiniai trėmė niekuo nenusikaltusius, ramius Lietuvos gyventojus sunaikinimui — nepakeliamiems darbams žiauriausiose klimatinėse sąlygose, ir lėtai bado mirčiai.

Knygos įvade autorė rašo: — “Tokia masinė žmonių deportacija į tremtį buvo įvykdyta 1948 metais gegužės mėn. 22 ir 23 dienomis. Nėra tikrų žinių, kiek tada buvo išgabenta Lietuvos gyventojų, bet galima drąsiai tvirtinti, kad ši deportacija gyventojų skaičiumi pralenkė net pirmutinę — 1941 metų, kada iš Lietuvos buvo pagrobti 35 tūkstančiai žmonių, visi be jokio teismo, be apkaltinimo, nepasakant nei už ką, nei kuriam laikui žmonės išgabenami.”

Toliau autorė rašo: — “Laisvajame pasaulyje, minėdami “Baisųjį Birželį” (1941 metų deportaciją), retai kas užsimena apie 1948 metų “Baisųjį Gegužį”, lyg niekas jo ir nežinotų. O juk daugelis turi ir artimų giminių tos deportacijos aukų.”

“Igarkos Naujamiesčio” 229 puslapiuose autorė vaizdžiai ir realiai aprašo tų metų trėmimus. Knygos pagrindiniai personažai — ūkininkas Adomas Tamošiūnas, jo žmona ir dukra Ona iš Barančinos kaimo, Deltuvos valsčiaus, Ukmergės apskrities. Stebėjosi kaimynai už ką juos trėmė — jie nebuvo buožės, nei žmonių išnaudotojai. Adomas Tamo-

šiūnas jaunas išvažiavo į Ameriką, kur sunkiai dirbdamas, susitapė pinigų, vedė lietuvaitę, sulaukė dviejų sūnų. 1914 metais grįžo Lietuvon, nusipirko apleistą ūkį ir sunkiai dirbdamas, sutvarkė. Dirbo visa šeima. Lietuvoj gimė trečias sūnus ir dvi dukros. Tamošiūnas buvo geras organizatorius. Susikvietęs talką sutvarkė apleistas kaimo kapinaites, jas aptvėrė ir norėjo tose kapinaitėse ilsėtis amžinu miegu. Savo žemėj pastatė mokyklą, kurią Nepriklausomos Lietuvos vyriausybė nuomojo. Kraštą okupavę rusai komunistai mokyklą nusavino.

Prieš Antrąjį Pasaulinį karą Amerikoj gimę sūnūs išvažiavo į JAV. Trečiasis sūnus pasitraukė vėliau į Vakarų. Vyresnioji dukra ištekėjo ir gyvena toliau nuo tėvų. Su tėvais gyvena tik dukra Ona.

Kad vėl bus trėmimai, gandai pasklido anksti. Žmonės ruošė maisto atsargas, į maišus krovė šiltus rūbus ir patalinę bei reikalingiausius indus ir įrankius. Kai gegužės 22 dienos ankstyvą rytą rusai, duris daužydami, prikėlė iš miego liepė pasiruošti kelionei, tremiamieji daugumoj buvo pasiruošę, nors buvo ir tokių, kurie nieko neturėjo.

Kai Jonavos stoty deltuviškius pradėjo grūsti po 70 asmenų į gyvulinius vagonus, kilo triukšmas, aimanos, verksmas. Artimųjų neprileido prie vagonų, retai kuris galėjo ką nors tremiamiesiems paduoti. Gyvuliniai vagonai buvo perpildyti žmonėmis ir jų manta. Viename vagone buvo jauna moteris su 7 mėnesių kūdikiu. Jos motina, suklypusi ant griovio krašto, rovė nuo galvos plaukus, o duktė prie užkalto vagono langelio klykė, žiūrėdama į motiną.

Kelionė traukiniu iki pereinamosios stoties užtruko visą mėnesį. Tokių tremiamųjų ešalonų buvo labai daug. Du ešalonai su tremiamaisiais, vienas iš Jurbarko, antras iš Raseinių susidūrė. Jurbarkiškio ešalono subyrėjo trylika vagonų, raseiniškio — aštuoni. Visi žmonės tuose vagonuose buvo užmušti, kituose vagonuose daug sužeistų. Spėliojama, kad žuvo daugiau tūkstančio lietuvių.

Knygoje vaizdžiai aprašyta visa kelionė ir sustojimas Igarkoje, kur tremtinius pasitiko išlikę gyvi du 1941-jų metų tremtiniai — vyras ir žmona Jankauskai. Jie padėjo naujai atitremtiems tautiečiams patarimais ir savo rodomu nuoširdumu. Igarkoje atitremtieji buvo apgyvendinti barakuose, kurie pastatyti iš žalių lentų ir izoliuoti žaliom piuvenom buvo šalti, vėjo perpučiami. Iš pirmųjų dienų darbingieji buvo paskirti prie labai sunkių ir neįprastų darbų medžio apdirbimo kombinate, kur turėjo dirbti po 12 valandų, išdarbio normos labai didelės. Dirbantieji iš mėnesinio atlyginimo galėjo išsipirkti tik duonos normą. Daugumoj šeimų buvo nedarbingų asmenų, juos turėjo išmaitinti dirbantieji. Tamošiūnų šeimos tik dukra Ona buvo darbinga. Prasidėjo daugumai bado dienos, ligos, mirtys. Prasidėjus poliarinėms naktims, speigams ir nežmoniškiems šalčiams, tremtinių būklė pasidarė beviltiška. Stiprino tik maldos, tvirtas tikėjimas. Igarkos medžio kombinato lentos buvo eksportuojamos ir užsieny labai vertinamos. Užsienis nežinojo kiek kruvino prakaito nekaltos komunizmo aukos išliejo jas ruošdamas.

Daugelis atitremtųjų atsigulė į Igarkos kapines. Juos likimo draugai palydėjo katalikiškoms apeigomis, giesmėmis. Artimieji kapus pažymėjo mediniais kryželiais. Iš Igarkos Naujamiesčio, tremtinių apgyvento, dauguma šeimų turėjo palaidotų savųjų.

Likę Lietuvoje, pastoviai apgyvendintiems tremtiniams ėmė siųsti maisto siuntinukus. Gyvenimas šiek tiek palengvėjo. Supratę, kad čia teks ilgai vargti, žmonės stengėsi susikurti geresnes gyvenimo sąlygas. Po Stalino mirties, kombinatas, bijodamas nustoti darbo rankų, pagerino sąlygas, sutrumpino darbo valandas. Tačiau labai sunkus darbas, dažnai pareikalavo naujų aukų — būdavo sužeistų ir užmuštų. Atsigulė į Igarkos kapines ir Adomas Tamošiūnas, kuris dar bandė Igarkoj susirasti darbą, kad palengvintų dukrai šeimos išlaikymo našta. Pradėjo tremtiniams išdavinėti pasus. Su švariais pasais, kur nebuvo apribojimo kur gali gyventi, tremtiniai galėjo važiuoti ir Lietuvon. Laimingieji išvažiavo. Su išvažiuojančiais, nors dar pasų nebuvo gavusios, Tamošiūnaitė išleido ir savo motinėlę, kuri buvo išsiilgusi savo krašto ir antrosios dukros. Kai gavo pasus, Tamošiūnaitė pravirko, jos pasas buvo nešvarus — nei Lietuvoj, nei Maskvoj ji negalėjo apsigyventi.

Broliai Amerikoj seseriai pradėjo siųsti siuntinius ir atsiuntė iškvietaimą į JAV. Negavusi leidimo, atostogų metu išvažiavo Ona į Lietuvą. Besisvečiuodama Lietuvoj, per protekcijas pasi-

matė su J. Paleckiu; verkdama išdėstė visas jai ir jos šeimai padarytas skriaudas ir prašė leisti jai apsigyventi Lietuvoje. Paleckis liepęs visa tai papasakoti jo advokatui, kuris labai susijaudinęs išklause ir užrekordavo jos kalbą. Atsisveikinus paskutinį kartą su senute motinėle ir seserim, kraujuojančia širdimi, leidosi Ona į kelionę į poliarinę Igarką. Grįžusi buvo labai prislėgta, nenorėjo net pažįstamų aplankyti. Buvo patenkinta, kad gavo lengvą, gerai apmokamą, sėdimą darbą kombinate.

Atėjo antras iškvietimas iš brolių. Nieko gero nesitikėdama, Ona vėl pildė anketas, rūpino dokumentus, tuo pat laiku ruošdama kuro ir maisto atsargas žiemai, nes nesitikėjo, kad ją išleis. Įvyko stebuklas, jos prašymą patenkino. Gavo taip pat žinią, kad galinti apsigyventi Lietuvoj. Nutarė važiuoti į tolimąją Ameriką pas brolius. Atvykusi į Ameriką, brolių sutikta ir globojama įsikūrė, sukūrė šeimą ir susilaukė vaikų. Jos laiškai į Igarką pasilikusiems draugams buvo tie saulės spinduliai, kurie šildė ir teikė vilties ir likusiems susilaukti geresnių dienų.

Skaičiau tur būt visas apie komunistų-rusų Lietuvoj vykdomo tautos genocido knygas. Visų ištremtųjų ar kalinių išgyvenimai šiurpūs, mums neįsivaizduojami. Mums sunku suprasti, kad žmonės tiek iškentėję nepalūžo. Ir ši E. Juciūtės knyga "Igarkos Naujamiestis" yra šiurpus įrodymas, kaip komunistai kankina nekaltus žmones — kūdikius, vaikus, suaugusius vyrus, moteris ir senelius.

Vieno pageidaučiau, manau tai daugumos, kurie skaito mūsų tautos Golgotos kelių liudijimus, mano prašymas ir autoriams, ir organizacijoms ir Lietuvių Fondui — išleiskime jas ne tik anglų, ispanų bet ir kitomis kalbomis, paskleiskime jas plačiai — tuo pastatysime paminklą visiems, kurių lavonus išmėtė į pakelės griovius, kurių kaulus išstampė alkanai vilkai ir šunys, kurių kaulais nusėta Antarktika ir plačiosios Azijos Sibiro žemės.

Versdami į svetimas kalbas, išleiskime kartojimus, kondensuokime turinį ir svarbiausia nedėkime nuotraukų, kurios prieštarauja turiniui. Skaitant knygą, sunku suderinti turinį su išsipuošusiom, brangenybėm pasipuošusiom merginomis, su buteliais, valgiais ir stiklais nustatytais stalais. Tos nuotraukos į tautos martyrologijos knygą netinka.

Pati knyga turėtų būti skaitoma ne vieną, bet po keletą kartų, kad ir mes, kaip dauguma šio laisvo krašto gyventojų nebūtume užliūliuoti. Igarkos kombinatui reikėjo ir ilgai reikės darbo vergų, Si-

(Nukelta į 431 psl.)

Onutė Šostakaitė, mišrios šeimos lietuvaitė

Šiuo metu, kai išeivijoje vis daugiau ir daugiau jaunuolių kuria mišrias šeimas, reikia visiems pagalvoti kokių būdu tas šeimas įtraukti į lietuviškąją šeimą, sudaryti draugišką, nuoširdžią nuotaiką, kad tų šeimų atžalynas susidomėtų ir pamiltų savo tėvelio ar mamytės tėvynę, kad pavergta ir kenčianti Lietuva būtų jiems brangi. Yra gražių pavyzdžių, kur mišrių šeimų vaikai laisvai kalba trimis kalbomis — tėvelio lietuvių kalba, mamytės vokiečių ir šio krašto anglų kalba. Tokie vaikai niekur nepražus, nes jie tolerantiški ir turi daug platesnę akiratį. Bet pakanka tokių vaikų pajuokti, atstumti ir jis liks abejingas lietuvybei.

Kelios jaunos mišrios šeimos, gyvenančios Čikagos užmiesty artimai bendrauja savo tarpe, moko savo vaikus lietuviškų žaidimų, dainelių, ruošia jiems stovyklėles.

Šiandien noriu atkreipti skaitytojų dėmesį į vieną mišrios šeimos atžalą, šaulės veteranės Onos Šostakienės dukraitę, buv. CV vicepirmininko sporto reikalams dukrą Onutę Šostakaitę. Būdama 15-metė dešimtos klasės aukštesniosios mokyklos moksleivė, iš anglų kalbos pasirinko temą "Lietuva". Tema 1,500 žodžių. Mokytoja Onutės temą labai gerai įvertino, nes tema originali, paremta šaltiniais, puikiai išvystyta. Mokytoja savo komentaruose pažymi: puiki tema, aš sužinojau apie Lietuvą.

Perduodu vertimą ir šaltinius, kuriais naudojosi ši penkiolikmetė mišrios šeimos dukra.

LIETUVA

ONUTĖ ŠOSTAKAITĖ

Atrodo pasaulis nurašė Lietuvą.

Vienu metu Lietuva buvo garsi imperija. Šiandien tai maža šalis ūkių, girių ir ežerų.

Nežiūrint, kad Amerikoje gyvena daugiau nei milijonas lietuvių kilmės žmonių, eiliniai amerikiečiai mažai žino apie Lietuvą, jos istoriją, kultūrą, žmonių viltis ir ateitį.

Lietuva yra maža respublika ant Baltijos jūros kranto, pietvakariuose šiuo metu rubežiuojasi su Kaliningrado sritimi, kurią valdo Sovietų Rusija ir Lenkija, pietryčiuose su Gudijos socialistine respublika ir šiaurėje su Latvija.

Lietuviai yra baltai; lietuvių kalbą studijuoja lingvistai, kurie domisi indo-europiečių prokalbe.

Lietuvos sostinė ir didžiausias miestas yra Vilnius. Kiti didesnieji miestai yra: Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys.

“Lietuvos socialistinės respublikos” plotas yra maždaug 25,000 kvadratinių mylių, t.y. truputį didesnis nei Vakarinės Virginijos plotas, tačiau tame plote Lietuvoje gyventojų daugiau nei milijonu nei Vakarų Virginijoje.

Lietuvos paviršius daugumoj lygus, aukštumos daugiausia krašto pietrytinėje ir pietvakarinėje dalyse. Lietuvoje daugiau nei 2,000 ežerų, bet nei vienas jų nėra labai didelis ar labai garsus.

Lietuvos klimatas vidutinis. Temperatūra siekia tarp 24 F laipsnių iki 28 F sausio mėn. ir nuo 62 iki 66 F liepos mėnesį.

Lietuvoje gana gausiai randama gintaro iš kurio daromi įvairūs papuošalai kurie populiarūs ne vien Lietuvoje, bet visame pasaulyje. Gintaras randamas Baltijos pajūryje.

Nors šiuo metu Lietuva yra sovietinės Rusijos okupuota, tačiau lietuviai išlaikė savo savitą kultūrą, tautinius šokius, muziką, papročius, tautinį meną ir rūbus jau šimtus metų. Tautinė kultūra perduodama iš kartos į kartą.

Kai kurios lietuvių pasakos ir legendos yra dar iš tų laikų kai lietuviai buvo pagonys, garbino saulę ir žvaigždes. Daug lietuviškų pasakų nebuvo užrašytos, jos perduodamos gyvu žodžiu.

Lietuviai turi daug tautinių simbolių. Mano nuomone gražiausias simbolis yra vienišas staigiantis vilkas. Lietuvos vėliava yra trispalvė: geltona, žalia, raudona. Kiekviena spalva simbolizuoja ką nors būdingo ir turi savo prasmę. Geltona — auksinės prinokusių geltonų kviečių lygumos; žalia — žali, derlingi Lietuvos laukai ir pievos. Raudona — simbolizuoja Lietuvos sūnų kraują, pralietą ginant nuo priešų tėvynę.

Lietuva visad turėjo kovoti ir ginti savo laisvę ir nepriklausomybę. Lietuviai žinomi kaip geri žemdirbiai ir narsūs kariai. Amžių bėgyje buvo daug mūšių

ir karų Lietuvos praeity. Ir šiuo metu lietuviai kovoja, norėdami nusikratyti sovietinės Rusijos valdžios.

Žinios, kurias duosiu dabar, yra tik maža dalelytė Lietuvos istorijos, Šios žinios nėra pilnos, bet jos yra tikros.

Tryliktoje šimtmečio Kalavijuočius Ordinas bandė užkariauti tuo metu pagonišką Lietuvą, bet buvo priverstas pasitraukti po mūšio ties Saule 1236 metais.

14 šimtmečio, valdant Gediminaičiams, Gedimino įpėdiniams, Lietuva sparčiai išaugo, o Vytauto laikais jos žemės tęsėsi nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų.

1385 metais Lietuvos didysis kunigaikštis Jogaila vedė Lenkijos karalienę Jadvygą ir Lietuva priėmė krikštą ir tapo krikščionišku kraštu. Nuo to laiko lenkų įtaka ėmė didėti Lietuvoje, kol Vytautas tapo didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu, tačiau po jo mirties lenkų įtaka vėl ėmė stiprėti.

Vytautui valdant vyko kovos su Kryčiuočių Ordinui. Tik, kada Žalgirio mūšy 1410 metais Vytautas Didysis nugalėjo kryžiuočius, Lietuva atgavo Žemaitiją.

1413 metais Lietuvos didikai pasidavė lenkų įtakai. Po 1569 metų Liublino unijos, oficialiai abi valstybės buvo vadinamos bendru Lenkijos-Lietuvos respublikos vardu, tačiau ir po Liublino unijos Lietuva išlaikė savo administracinį aparatą. Tarp 15 ir 18 šimtmečių abiejų valstybių istorija yra beveik ta pati. Diduomenės galia vis didėjo, o valdovų — mažėjo. Tarp 1709 - 1711 metų siautęs maras, pareikalavęs didelės gyventojų dalies. Maras buvo pasėka Šiaurės karo, kuris buvo tarp 1700 - 1721 metų.

Po Šiaurės karo nieko ypatingo neatsitiko iki 19 šimtmečio. Žmonių viltys atgauti nepriklausomybę vis mažėjo. Tik po Rusijos revoliucijos viltys išsivaduoti iš caristinės Rusijos vergijos sustiprėjo.

Laikė 1905 metų Rusijos revoliucijos lietuvių tautinės nuotaikos pasiekė kulminacinį punktą Didžiojo Vilniaus seimo metu. Gruodžio mėnesį 1905 metais Didysis Vilniaus seimas pareikalavo autonomijos. Tačiau Rusijos vyriausybė nekreipė dėmesio, nes revoliucija baigėsi valdžios laimėjimu. Pirmasis Pasaulinis karas davė lietuvių tautiniam judėjimui naujo impulso ir galimybę įvykdyti savo siekimus. 1915 vokiečių kariuomenė užėmė Lietuvą. Pradžioje vokiečiai tikėjosi laimėti lietuvius, vėliau ėmė remti lietuvių tautinį judėjimą.

1917 m. Rugsėjo mėn. lietuviai, vokiečiams stebint, išsirinko Tarybą, kuri vėliau paskelbė Lietuvos Nepriklausomybės Aktą. Tačiau dėl buvusių ryšių su lenkais, lietuviams buvo daug sunkiau gauti Vakarų pagalbą, nei latviams ar estams. Bolševikų invazija buvo sulaukyta su vokiečių savanorių pagalba. Tačiau žlugus vokiečių imperijai 1918 metų lapkričio mėnesį, Lietuva neturėjo kariuomenės.

1921 metų liepos mėnesį laikė Rusijos — Lenkijos karo Vakarų Alijantai vertė Lenkijos kariuomenę grąžinti Vilnių Lietuvai, kurį Lenkijos kariuomenė, vadovaujama generolo Želigovskio (kuriam įsakė prezidentas Pilsudskis) užgrobė. Lenkija Vilniaus neatidavė.

1940 metais, nuo 1918 metų nepriklausoma Lietuva, buvo okupuota sovietinės Rusijos ir pavadinta

Sovietinė Socialistinė Lietuvos respublika. JAV iki šio laiko to prijungimo nepripažįsta.

Antrasis Pasaulinis karas atnešė naujų sunkumų Lietuvai. Okupavo nacionalistinė Vokietija. Ji nedavė Lietuvai politinės nepriklausomybės, laikė Lietuvą kaip okupuotą kraštą. Vokiečiams traukiantis iš Lietuvos, ją vėl užėmė sovietinė Rusija.

Antrą kartą Lietuva buvo sovietinės Rusijos okupuota. Pirmoji okupacija tęsėsi nuo 1940 m. birželio 15 dienos iki 1941 metų birželio 23 dienos. Po vokiečių okupacijos grįžo sovietinė kariuomenė 1944 metų vasarą ir okupacija tebesitęsė iki šių dienų.

Laikė pirmosios sovietinės okupacijos maždaug 11,500 lietuvių buvo suimti, uždaryti į kalėjimus, kankinami, žudomi ar siunčiami į koncentracijos stovyklas. Į tą skaičių neįeina arti 35,000 masinio trėmimo į Sibirą aukų. Arti viena dešimtoji Lietuvos gyventojų tapo pirmosios sovietinės okupacijos aukomis.

Kai visa tai vyko, daug užimančių aukštas vietas pareigūnų buvo suimami kaip politiniai kaliniai ir specialiuose garažuose, kurie būdavo izoliuoti, kad nepraleistų garso, kankinami ir žudomi. Vienas asmuo, kuris gyvas išspruko apie tuos garažus pasakojo: "Sienos ir grindys buvo aplipusios žmonių smegenimis ir krauju". Kai kurie rasti lavonai buvo taip žiauriai sužaloti, kad juos atpažino tik iš rūbų. Kitų visai nebegalėjo atpažinti. Labai nedidelis skaičius tų, kurie išgyveno sovietiniuose kalėjimuose apklausinėjimus, nuolatinius žiaurius kankinimus, net masines žudynes ir tremtį, išliko gyvi ir pasiekė laisvąjį pasaulį. Dauguma jų, tų išlikusiųjų, tų kankinimų prisiminimus ir žaizdas nusineša į kapus.

Antroji tebesitęsianti sovietinė okupacija, kuri jau tęsiasi beveik 40 metų, pareikalavo dar daugiau aukų. Net šiandien, gal kiek švelnesnėj formoj, tie dalykai tebevyksta. Tai vyksta todėl, kad sovietai stengiasi užgniaužti tautinį judėjimą ir sąmonę nežiūrint kaip sovietai persekioja lietuvius, jie nepajėgė išplėsti lietuviškumo iš lietuvių širdžių.

1972 metų gegužės 14 dieną dvidešimtmetis studentas Romas Kalanta susidegino Kaune buvusio Valstybės teatro sodely. Jis susidegino protestuodamas prieš sovietinės Rusijos okupaciją. Romo Kalantos susideginimo vietoj, nežiūrint draudimo ir sargų, žmonės kasdien deda gyvų gėlių puokštes ir vainikus. 1972 metų birželio mėnesį kitas studentas Varėnoj užlipo ant aukšto pastato, apsipylė benzinu, užsidegė ir degdamas šoko žemyn. Kaip ir Kalanta, jis susidegino protesto prieš sovietinę okupaciją ženklan. Sovietinė valdžia apšmeižė susideginusius, kad jie chuliganai, o Kalanta narkomanas.

Lietuvos ateitis labai neaiški. Laisvė šiuo metu atrodo nepasiekiamą. Bet visad yra galimybė, nes lietuvių širdyse visad yra vilties kibirkštys ir visuomet yra rytoj.

Žinios imtos:

1. "Po dešimtmečių vakariečių turistų banga. U.S. News 1978 m. rugsėjo 25 dienos.

2. Girmius, Saulius A. "A Man for All Seasons. Litanus 1976 m. pusk. 5.

3. Dr. Konstantinas Jurgėla "Lithuania: The Outpost of Freedom. St. Petersburg, Fla. Walkyrie spaustuvė 1976 m.

8. Kish, George The World Book Encyclopedia Chicago: Field Enterprises Educational Corporation 1973.

5. Lithuania New Age Encyclopedia Lexicon publications. 1976 Volume 11 puslp. 27.

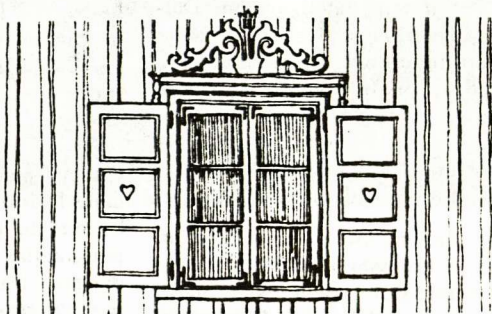
6. The World Book Encyclopedia Chicago: Field Enterprises 1972 Volume 12, puslp. 346.

7. "Protest in Lithuania. Newsweek Magazine 1972 birželio 26 d. puslp. 38-39.

8. Prunskis, Juozas Lithuania Under Soviet Occupation Chicago, Illinois. Draugas Lithuanian Printing Press 1970.

9. "Soviet Seaman Enjoys His Liberty." Newsweek Magazine 1980 m. Lapkričio mėn. puslp. 19.

10. Vaičiulaitis, Antanas "Stendal in Lithuania. Litanus 1976 puslp. 29.

"Stasio Butkaus" šaulių kuopos šaulei, veteranei ONAI ŠOSTAKIENEI ir "Stasio Butkaus" šaulių kuopos šauliui, buvusiam CV vicepirmininkui sporto reikalams JONUI ŠOSTAKUI ir jo šeimai, staigiai netekusiems mylimos dukros, sesers ir tetos

A.A. Dr. ALDONOS JAUGELIENĖS,

reiškiame nuoširdžiausią užuojautą. Užjaučiame ir velionies vyrą, dukras ir sūnų su šeimomis.

"Stasio Butkaus" Šaulių kuopos pirmininkas,
valdyba ir visos šaulės ir šauliai

"Stasio Butkaus" kuopos šauliams JUOZUI ir ONAI BRIEDŽIAMS, mirus mylimam broliui

A.A. LEONUI BRIEDŽIUI,

gilaus liūdesio valandoje reiškiame giliają užuojautą.

Detroito "Stasio Butkaus" šaulių kuopa

DAINŲ ŠVENTĖ — TAUTINIS TRIUMFAS

ALGIRDAS BUDRECKAS

Jau senovės lietuviai dainomis švelnino savo sunkią dalią. Jie dainuodami, palengvindavo dirbamą sunkų darbą. Su daina lietuvis rytais vykdavo ir pavakariais grįždavo iš šienapiūtės, rugiapiūtės ir t.t. Daina visus jungia. Kariai su daina vykdavo į frontą. Žygiuojant kariams, daina palengvindavo žygį ir pakeldavo ūpą. Taigi daina sustiprina ne tik fiziniai, bet ir taip pat dvasiniai. Dainomis pagerbiame ir prisimename savų artimųjų draugų gimtadienius... Giedodami prisimename savo tautos didvyrius ir pagerbiame mirusiųsius... Lietuvių tauta — tai dainininkų tauta. Todėl neveltui svetimieji mūsų tėvynę vadina dainių kraštu.

Kas penkeri metai Amerikoje ar Kanadoje lietuviai išeiviai — tremtiniai rengia Dainų Šventes.

Per dainą įžiebiame didesnę ir karštesnę meilę savam kraštui — tėvynei Lietuvai.

Dainų Šventė — tai yra mūsų tautos patriotinių jausmų manifestacija. Kol skambės lietuviška daina, tol lietuvių tauta bus gyva. Todėl Dainų šventė yra tautinė demonstracija svetimtaučiams.

Ar ši Dainų Šventė tokia buvo? Žinoma, taip, ir kartu — ne.

Ši Dainų šventė, o taip pat opera "I Lituani" nesulaukė jokio mažiausio atgarsio svetimtaučių tarpe. Televizijoje, angliškoje spaudoje, bei kitų svetimtaučių laikraščiuose praejo visiškai nepastebėta.

Aiškintis, kad nebuvo jokio reikalo išeiti į nelietuvišką pasaulį, nepateisinamas dalykas, o padaryta didžiausia mūsų lietuviškai kultūrai žala, kurios ateity nereikėtų daryti...

Čikagos lietuviškoji išeivija nekantriai laukė, kada pamatys televizijoje ir angliškuose laikraščiuose apie Lietuvių Dainų Šventę ir "I Lituani" operą. Deja, Čikagos — televizijos ir laikraščiai nei mažiausios užuominos nebuvo padarę. Toks įvykis yra nepateisinamas ir paliko mūsųose nusivylimą — nepasitenkinimą...

Be to, noriu priminti kai kurias vis kartojamas klaidas. Jau turėjome daug Dainų Švenčių ir buvo galimybė nuo tų klaidų atsisakyti. Kaip ir per praeitas Dainų Šventes, pasiilgom daugiau trankesnių, linksmesnių ir melodingesnių dainų. Tokios dainos patraukia dėmesį ir pakelia ūpą ir klausytojus labiau suįdomina. Mes lietuviai turime daug ir mums tikrai nestinga ir linksmy ir melodingų dainų...

Man pačiam teko dalyvauti ir dainuoti Pirmoje Dainų Šventėje Kaune. Kaip šiandien prisimenu tas gražias, melodingas ir trankias dainas.

Šioje Dainų Šventėje apart poros dainų vis vien pasigedome tokių dainų, kurios būtų labiau emociniai klausytojų išgyventos... Linksmi neskambančios dainos negali sukaupti ilgesniam laikui klausytojų minios. Nuotaikingos dainos pakelia nuotaiką ir klausytojus labiau suįdomina.

Salės rezonansas nepergeriausias, o mikrofonai trukdė savo čerškėjimais ir nuolatiniais be paliovos triukšmingais barškėjimais, kas klausytojus erzino, o tuo pačiu Pablo ginano dainų atlikimą.

Nor ir prie tokių sąlygų Dainų Šventę tenka laikyti labai ir labai pavykusia.

Dainų Šventė buvo įspūdinga ir nevienam klausytojui nejučiom iš džiaugsmo pabiro per skruostą ašaros, kai stebėjo virš pusantrų tūkstančio dainininkų, kurių daugumą sudarė mūsų atžalynas — jaunimas.

Atrodo, kad bereikalo nuogastaujame, kad lietuviybė pradeda išnykti. Dainų Šventėje iš visų dainininkų 60% buvo jaunimas.

Dainų šventėje dalyvavo 45 chorai iš įvairių vietovių ir kraštų.

Susirinkusiųjų klausytojų buvo apie 10,000, kurie užpildė visą salę.

Tai parodo, kad laisvojo pasaulio lietuviai iš visų pasaulio kraštų atvykdami, įvertino šią šventę. Jie savo pasitenkinimą reiškė programos atlikėjams sukeltomis ovacijomis ir aploдимais.

Tai nuopelnas didžiųjų pastangų ir pasišventimo mūsų rengėjų, dirigentų, muzikų ir choristų. Už tai jiems lietuviškas valio.

Dainų Šventė tai nelyg mūsų visų atsinaujinimas lietuviybėje. Todėl turime džiaugtis, kad laisvojo pasaulio lietuviai sugeba tokias masines Dainų šventes surengti.

Šios Dainų Šventės parengimas ir įvykdymas iš rengėjų, muzikos vadovų ir dainininkų pareikalavo daug darbo, triūso ir pastangų. Už visą tai tenka sveikinti, džiaugtis ir nuosirdžiai jiems visiems padėkoti. □

1983 METŲ JŪROS ŠAULIŲ DIENA

Ap. Skopas

1982 metais "Švyturio" j.š. kuopa Detroite, savo 15 metų įsisteigimo proga, surengė Jūros Dieną. Tas minėjimas susidėjo iš kelių dalių: kuopos 15 metų įsikūrimo jubiliejus, Jūros Dienos minėjimas, kultūrinio pobūdžio dalis.

Po trijų metų vėl atėjo eilė "Klaipėdos" j.š. kuopai surengti šią tradicinę jūros šaulių šventę. Šiai šventei kuopa pradėjo ruoštis gana anksti. P-kas Juozas

Mikulis Jūros Dienos suruošimu pradėjo rūpintis prieš 7-8 mėnesius.

Jūros Diena įvyko 1983 m. liepos mėn. 23-24 dienomis. Begalo daug darbų į šį renginį idėjo brolis J. Mikulis, Jonas Dekeris, sesės R. Latožienė, Janina Skamiene, Nijolė Skopienė ir kitos gamindamos maistą ir jau iš vakaro viską paruošdamos. O, brolis Bronius Latoža nusipelnė ne tik visų sesių didelės padėkos, bet ir visa kuopa jam ypatingai dėkinga.

Vicep. A. Ašoklis su padėjėjais jau iš ankstyvo ryto pradėjo belstis į Lietuvių Namų savininko duris, prašydami

rakto, kad galėtų sutvarkyti salę ir paruošti laukti atvykstančių svečių. O salę kuo anksčiau reikėjo paruošti ir būsimam vakarui.

Apie 10 val. pasirodė ir broliai švyturiečiai. Kaip visada, jie atvyko visu būriu. Ir šį kartą su mažu autobusiuku jų psisistatė 10 vyrų ir moterų. Visų nuotaiką gera, nes diena pasitaikė krištolinė, pati kelionė be jokių sutrikimų. Vicep. Ašoklio dėka visi greit susirado nakvynei patalpas, greit susitvarkė ir dar turėjo progos atsigavinti šiltose Michigano ežero bangose.

Šauliai, Apol. Skopas ir August. Ašoklis, pasiruošę nuleisti vainiką į vandens gelmes.

Iš visų kampu pradėjo rinktis "Gen. T. Daukanto" ir "Klaipėdos" kuopų vyrai. O "Gen. T. Daukanto" kuopos p-kui tai vieni juokai, nes ten jo dabartinė gyvenama vieta. Tikiu, kad kitais metais mes turėsime šauniasią Jūros Dienos parengimą. Pasirodo, kad ir ten pat, kur aš laikinai apsistojau, beatostogaujās LŠST Centro v-bos pirmininkas, brolis Milkovaitis.

Lygiai 11 val., vadovaujant "Klaipėda" j.š. p-kui Juozui Mikuliui buvo pakelta Tautinė vėliava ir sugiedotas Tautos himnas. Įvyko oficiali šios šventės atidary-

mo pradžia.

Pasibaigus vėliavos pakėlimo ceremonijoms, švyturiečiai ir kiti karšto oro įkaitinti vyrai prašė atsigalvinti nors po stiklą alaus. Mes dar nebuvo tam pasiruošę, ir kuo skubiausiai su Ašokliu skubėjome pristatyti ledų. Žinoma, užtruko truputėlį, kol alus atšalo ir tiko 90 laipsnių temperatūrai. Žinoma, čia maži trūkumai į kuriuos niekas per daug dėmesio nekreipė. Tuo tarpu sesės virtuvėje stengėsi ir alkanuosius patenkinti. O tie "cepelinai" tikrai buvo pagaminti ekspertų.

Visiems siek tiek apsitvarkius, atsigai-

vinus ir išsimaudžius nepaprastai šiltame Michigan ežere, 1 v.v. po pietų jūros šauliai vėl rinkosi į Lietuvių Namus bendram šaulių pasitarimui, bei pašnekėsiams. Šį pašnekėšj-pasitarimą atidarė ir vadovavo j.š. vadovas Edmundas Vengianskas. Jame buvo diskutuojami įvairūs jūros šaulių skyrius liečiantys reikalai ir kiti su Sąjunga surišti klausimai.

Įdomių ir aktualių klausimų iškėlė Alfonsas Šukys apie Floridoje veikiančius jūros šaulius. Pašnekėsyje buvo ir LŠST CV p-kas K. Milkovaitis, kuris su ponija patogiai beatostogaujās ponų Ašok-

J. š. dalinių sesės ir broliai su pagarba palydi skandiną vainiką už žuvusius ir mirusius savo seses ir brolius.

lių rezidencijoje. Pašnekėsys praėjo kultūringoje ir darbščioje nuotaikoje.

Gaila, tik, kad posėdžio metu įvyko nemalonus incidentas virtuvėje. Posėdžio metu vienas neatsakingas šaulys pririšo pavojingą šunį virtuvėje, šeimininkės visą laiką vaikščiojo pirmyn ir atgal su maisto gaminiiais ir staiga, tas nevietoje pririštas šuo, sesei Nijolei perkando kojos veną ir gerokai apdraskė blauzdą. Tas incidentas padarė ją nedarbingą ir dar tris dienas turėjo praleisti klinikoje.

Kadangi ežero vanduo šiltas ir dviejų-trijų pėdų bangelės maloniai riedinėjo paplūdimiu, tai po posėdžio visi veržėsi prie vandens.

7 v.v. su trumpom ceremonijom nuleidus vėliavą, visa kuopos valdyba ir kiti įpareigoti nariai užėmė savo tarnybos vietas, prasidėjo oficialus vakaro pobūvis. Jonas Dekeris "šienavo" dolerius prie įėjimo. Virtuvė, netekusi vienos darbininkės, irgi turėjo daugiau pasitempti. "Cepelinai" tikrai visiems ypatingai patiko ir jų buvo perkama daugiau, kaip visada. Sesės Skamienės, Karolio Lazinkos ir Alf. Kizlaičio vedamas baras veikė pilnu tempu. Kadangi oras buvo karštas, tai alutis tirpte tirpo. Šiam vakarui puikias šokių melodijas grojo Ruokio vedamas orkestras. Bendrai vakaras praėjo labai gražioje ir pakilioje nuotaikoje. Be jokių nesklandumų ir nesusipratimų.

Liepos mėn. 24 d. ryte jau buvo ruošiamasi oficialiai šios Jūros Dienos minėjimui. Gintaro vasarvietėje šauliai skubėjo statyti kėdes, ir atlikti kitus parengiamuosius darbus. 9.30 val. šauliai pakėlė vėliavas ir vėliavų visų dalinių vėliavų išsiriškio pamaldoms. Atstovavo šešių dalinių vėliavos. "Vytauto Didž." Rinktinė niekada neapleidžia mūsų ir su savo vėliava, bei visa vadovybe kas metai dalyvauja.

Prie aukos stalo jau stovėjo iš gražių ąžuolo lapų nupintas vainikas. Tai brolio Dumčiaus menas. Šias iškilmingas pamaldas laikė kun. R. Raudeliūnas.

Pamaldos atviroje Dievo šventovėje man sudaro didžiausią įspūdį: saulės, žydri dangaus mėlynė, didžiulių eglė ir pušų apsupta vietovė, švelniai ošiantis ežeras, tai natūrali Viešpaties sukurta šventovė. Tikiu, kad šitokio pobūdžio pamaldos daug daugiau paveikia žmogaus dvasią, kaip uždaryti mūrai.

Pamaldose dalyvavo ypatingai didelis skaičius žmonių. Nesuklysiu pasakęs, kad tikrai buvo virš 200, aš manau visi Union Pier vasarotojai jose dalyvavo. Po pamaldų sesės paėmė vainiką ir visiems šauliams lydint nuvyko prie ošiančio ežero krantų. Negalėjome ir šį kartą pasinaudoti laiveliu, nes bangos buvo per aukštos, tai šauliai, Ašoklis ir Skopas, kun. R. Rau-

deliūno pašventintą vainiką nugabeno kuo giliausiai į ežera ir visiems šauliams susikaupus, vainikas buvo paskandintas ežere, ne tik dviejų paskutinių brolių, Vytauto ir Vlodo, atminimui, bet visos LŠST mirusių ir tragiškai žuvusių brolių ir sesių vardu.

Po šio tradicinio mirusių ir žuvusių šaulių pagerbimo tuoj pat buvo ruošiamas išvyka į Michigan City, Ind., prezidentinių eglučių aplankyti. Šiame International Friendship Garden pagerbėme buvusius mūsų prezidentus. Iškilmėms vadovavo Lietuvių Karių Veteranų Sąjunga. Buvo pakelta Trispalvė, sugiedotas Tautos Himnas ir prie kiekvieno paminklėlio padėtos gėlės. Ta proga, dalyvavusių organizacijų atstovai pasakė trumpas kalbeles. Apeigų gale sugiedota, "Marija, Marija"...

Ta proga, kažkaip, man norėtųsi priminti tėveliams atvykstantiems į Čikagą įvairiomis progomis ir net savo atžalyną atsivežant užsukti į šį didžiulį parką. Čia ir mūsų paskutinis prezidentas Antanas Smetona, dar gyvas būdamas, pasisodino savo eglę, kitas jau buvo pasodintos Čikagos ramovėnų iniciatyva. Prie kiekvienos eglės yra pastatyti maži paminklėliai Nepriklausomos Lietuvos prezidentų atminimui. Tame didžiuliam parke kiekviena tautybė turi savo sekijas ir kiekvienas savaip, originaliai papuošta. Tikrai, tai parkas internacionalinis, originalus ir įdomus aplankyti.

Po išvykos į tą parką nemažai šaulių dar sugrįžo į Union Pier atsiveikimui, paskutiniams užkandžiams ir iki pasimatymo sekančiais metais. "Gen. T. Daukanto" kuopa suruoš kitais metais dar puikesnę šventę, kadangi kuopos p-kas jau yra nuolatinis šios vasarvietės gyventojas.

"JONO VANAGAIČIO" Š.P.K. VEIKLA

"Jono Vanagaičio" kuopos įkūrėjas, ir ilgą laiką jai vadovavęs, buvo Albinas Šliažas. Kadangi Jonas Vanagaitis buvo Mažosios Lietuvos lietuvių didelis veikėjas, užtai ir mūsų kuopa pavadintą jo vardu. Be to, jo dvi dukterys, Ona Šliažienė ir Ieva Janukėnienė, yra mūsų kuopos narės.

Vėliau kuopos vadovavimą perėmė ir net trims kadencijoms vadovavo inž. Juozas Stašaitis. Jam išsikėlus gyventi į Brocktoną, kuopai vadovavo tuo laiku buvęs vicepirm. Povilas Tyla. Dabartiniu metu kuopai vadovauja Stasys Augonis.

Praėjusiais metais iškilmingai buvo paminėta Baisiųjų Birželio Trėmimų sukaktis ir dalyvauta su vėliava Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjime. Kuopa kasmet dalyvauja iškilioje - gegužinėje, Martišių sodyboje, Whrentham ir Kultūriniam savaitgaly rugėčio 3, 4, ir 5 d.d. pas Pranciškonus, Kennebunkport, Maine.

Š. m. lapkričio mėn. 27 d. kuopa ruošiasi iškilmingai paminėti savo 25 metų veiklos sukaktį. Minėjimas bus pradėtas pamaldoms 10:15 v. ryte Šv. Petro parapijos bažnyčioje, So. Bostone. 11:30 v. minėjimas su menine programa tęsimas salėje po bažnyčią.

Dabartiniu metu kuopa turi 44 narius. Deja, ne visi aktyvūs!

Pagal išgailes kuopa remia spaudą ir kitokią lietuvišką veiklą.

Pr. Milerienė

DARIAUS IR GIRĖNO MINĖJIMAS, AUSTRALIJOJE

1983 m. liepos mėn. 31 d. Sydnėjuje vietos šaulių kuopos ir Diskusijų Klubo bendromis pastangomis buvo gražiai suruošta Dariaus ir Girėno, tragiškai žuvusių 50 metų sukaktis. Minėjimas pradėtas iškilmingomis pamaldomis Lidcombe. Už

UŽUOJAUTA

Po penkių mėnesių sunkios ligos grįžęs iš ligoninės ir sužinojęs apie "Juozo Daumanto" Šaulių Kuopos

A.A. šaulės STASĖS ŽADVYDIENĖS

mirtį, jos vyrui, mano geram bičiuliui ir "DLK Gedimino" šaulių kuopos Garbės Šauliui kapitoniui Osvaldui Žadvydai, savo ir šeimos vardu, reiškiau gilia užuojautą ir linkiu stiprybės liūdesio dienose.

STEPAS JAKUBICKAS

Dariaus ir Girėno minėjime Sydnėje, liepos 31 d. Pamaldas laikęs prel. P. Butkus, "DLK Vytenio" kp. pirm. J. Abromas su žmona ir Melbourne š. kp. pirm. S. Lipčius su žmona (uniformuoti) — priekyje. Deš. rinktinės pirm. S. Pačėsa (su skrybėle).

žuvusius mišias aukojo prel. P. Butkus ir pasakė labai įspūdingą pamokslą. Dalyvavo šauliai, skautai ir ateitininkai su vėliavomis, giedojo Dainos choras, diriguojamas B. Kiverio.

Meninė dalis vyko 4 val. p.p. Syd. Lietuvių Namuose, kurią atidarė šaulių kuopos pirm. J. Abromas, invokacijai skaityti pakvietė prel. P. Butkų. Prof. dr. V. Danielos pastangomis ir rūpesčiu buvo surengta su lakūnų garbei išleista pašto ženklais-laiškais ir dokumentais paroda. Sekė įspūdinga paskaita, kurią pakaitomis skaitė prof. dr. V. Daniela ir p. D. Karpavičienė, nušviesdami visą lakūnų biografiją. Gausiai susirinkę dalyviai atydžiai apžiūrėjo parodoje išstatytus pašto ženklus ir visus Dariaus ir Girėno skrydžio dokumentus, telegramas bei laiškus. Dainos choras, vyrų ir moterų, mišrus, padainavo gražiai skambančių lietuviškų dainų už kurias publika gausiai apdovanojo katutėmis. Dirigavo B. Kiveris ir p. B. Aleknaitė. Kuop. pirm. J. Abromas rengėjų vardu padėkojo susirinkusiems. Pakviestas Melbourne šaulių kuop. pirm. p. S. Lipčius tarė atatinamą žodį, kvietė visus stoti į šaulių eiles, kartu bendromis jėgomis dirbti tėvynės Lietuvos išlaisvinimo darbą, ir visoms organizacijoms palinkėjo vieningo draugiško sugyvenimo. Vietos šaulių kuopos pirm. J. Abromas svečių ir dirigentus apdovanojo jauno dail. J. Abromo pagamintais paveikslais. Minėjimas buvo baigtas Tautos Himnu.

E. Lipčienė

DETROITO ŠAULIŲ ŠVENTĖJE

A. Grinius

"St. Butkaus"

Šaulių Kuopos Išvyka

Rugpjūčio 21 d. "St. Butkaus" šaulių kuopos Sofijos ir Adolfo Vasiulių sodyboje surengta išvyka buvo sėkminga ir gerai suorganizuota. Diena pasitaikė graži. Į išvyką atvyko ir joje dalyvavo apie 150 žmonių. Dalyvių tarpe buvo Šv. Antano parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas, rašytojas-žurnalistas Vytautas Alantas su žmona Irena, rašytojas-žurnalistas Balys Gražulis su žmona Ma-

rija, Dainavos administratorius dr. R. Kriaučiūnas, Petronis Industry savininkas Leonas Petronis ir kiti.

S. ir A. Vasiulių sodyba labai graži. Joje auga ne tik obelys, kriaušės, slyvos, persikai, vyšnios ir uogos, bet ir gražūs lietuviški berželiai, pušys, ąžuolai ir kitoki medžiai. Išvykos metu sode buvo priņokusios juodos avietės ir ne vienas iš atvykusių jų pasiskynė.

Pietūs buvo patiekti 1:00 val. Suorganizuotas šeiminingų kadras buvo vikrus ir darbštus. Jį sudarė: Stefanija Kaunelienė, Ona Pusdešrienė, Eugenija Bulotienė, Erna Garliauskienė, Ona Šadeikienė. Kava ir pyragaičiai aprūpino ir patarnavo Danutė Petronienė ir Marija Želvienė. Bare dirbo Stasys Bartkus ir Albinas Andriušaitis. Bilietukus pardavinėjo I. ir A. Lukai. Išdalintos 62 dovanos. Dalinimą pravedė Matas Baukys, Aldona Tamulionienė ir Genė Asminienė.

Žmonės susėdę prie stalų medžių paunksnyje šnekučiavosi, vaišinosi, džiaugėsi gražiu oru ir labai nenoriai skirstėsi namo.

"ŠVYTURIO" JŪROS ŠAULIŲ KUOPOS IŠVYKA PILĖNUOSE

"Švyturio" jūros šaulių kuopos rugpjūčio 28 d. ruošta išvyką-gegužinė. Pilėnuose buvo sėkminga. Nors iš ryto buvo didelis rūkas ir dėl jo saulės nebuvo matyti iki 11:00 val. Išvyka pradėta vėliavų pakėlimu. Vėliavą kėlė kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas, vicepirmininkas Mykolas Abarius ir išdininkas Vincas

Rinkevičius. Sesės šaulės jau nuo išvakarių triūsė virtuvėje ir prigaminė įvairaus ir skanaus maisto. Tos darbščios šeimininkės buvo: Stefanija Paulikienė, Sofija Sirutienė, Grace Valiukienė, Onutė Selenienė, Marija Želvienė, Liuda Macionienė, Salomėja Grigaitienė ir Vladislava Šiurkienė. Atvykusieji galėjo gauti mėgstamų lietuviškų barščių, cepelinų, kugelio, balandėlių, kavos ir įvairių pyragų. Viskas buvo išpirkta ir suvalgyta. Išvykoje dalyvavo 150 žmonių. Keletas jų buvo net iš Floridos, jie skundėsi, kad karštis juos daugiau paspigino Mičigano valstijoje negu spirgina Floridoje.

Atvykę ne tik skaniai pavalgė, tyru oru pakvėpavo, bet daug kas iš jų ir dovanų laimėjo. Laimėjimo stalas buvo turtingas ir visus viliojo. Dovanų paskirstymą pravedė kuopos vicepirmininkas Juozas Kinčius, Danutė Petrauskienė ir Vladislava Šiurkienė.

Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas padėkojo gausiai į išvyką atvykusiems svečiams, aukotojams ir šeiminkėms. Išvykos metu Pilėnams suaukota 500 dol.

Tenka paminėti ir Jaunimo stovyklą Dainavą. Čia žmonės ypač jaunimas susimetę būreliais šnekučiavo, maudėsi Spyglio ežere ir kaitinosi prieš saulutę. Pasimaudyti į Dainavą vyko Pilėnų išvykos kai kurie dalyviai, o užkūsti ir skaniai pavalgyti dainaviečiai traukė į Pilėnus.

Klemensas Urbšaitis, neseniai viešėjęs okupuotoje Lietuvoje, norintiems pasiklausti iš magnetofoninės juostos, pa-

grojo Lietuvoje jo giminių įdainuotas dainas ir muziką. 6-tą valandą buvo nuleistos vėliavos, bet tas neženklino išvykos pabaigos. Atvykusieji dar ilgai šnekučiavosi ir vaišinosi susirinkę prie Kl. Urbšaičio stalo. Jie norėjo daug ko išgirsti ir sužinoti, o jis turėjo daug ko pasakoti.

“VYTAUTO DIDŽIOJO” ŠAULIŲ RINKTINĖJE

1430 metais rugsėjo 8 dieną Vytautas Didysis turėjo būti vainikuotas Lietuvos karaliumi. Nepriklausomoje Lietuvoje ta diena buvo religinė — Marijos gimimo, o kartu ir Tautos šventė. Tai Lietuvos karalių diena. “Vytauto Didžiojo” šaulių rinktinė Čikagoje šią šventę paminėjo rugsėjo 4 d. 10 val. Brighton Parko bažnyčioje buvo pamaldos, kuriose organizuotai su vėliavomis dalyvavo “Vytauto Didžiojo” rinktinės “S. Daukanto” ir “Klaipėdos” šauliai, taip pat savanoriai ir ramovėnai.

12 valandą rinktinės namų salėje įvyko minėjimas. Atsistojimu pagerbiant, buvo įneštos bažnyčioje dalyvavusios 8 vėliavos.

Minėjimą pradėjo ir jam vadovavo rinktinės pirmininkas Vl. Išganaitis. Invokaciją sukalbėjo kun. Kireilis. Įdomią ir gerai paruoštą paskaitą skaitė svečias iš Rockfordo K. Rutkauskas.

Garbės žymenimis buvo apdovanoti: “S. Daukanto” kuopos Misteikienė, “V.D.” rinktinės — T. Serapinienė, N. Millard, M. Džiuvienė, S. Stanaitis, K. Povilaitis ir K. Rutkauskas. Žymenis įteikė centro valdybos pirmininkas K. Milkovaitis ir rinktinės pirmininkas Vl. Išganaitis.

Meninę dalį pravedė vicepirmininkas kultūriniais reikalams J. Petrauskas. Ją išpildė B. Variakojienės vadovaujama moterų grupė. Programa buvo specialiai pritaikyta šventės nuotaikoms ir publikos šiltai priimta. Po programos visi buvo pavaišinti. Šaulių ir jų svečių buvo pilna salė.

P. Venclova

“J. Daumanto” kp. pirmininkai, susitikę šaulių suruoštoje gegužinėje P. ir R. Sakių sodyboje š.m. birželio 26 d. Glendale. Iš k. į d. pirm. J. Pažėra, buvęs ilgametis pirm., kp. garbės šaulys Kazys Karuža ir buvęs pirm. J. Ruokis.

A.A. JUOZAS GRIŠMANAUSKAS

Ta pačia proga norisi prisiminti tik vakar palaidotą dar vieną visiems gerai žinoma taurį lietuvių. Mirė jaunas, dar pilnas energijos 56 metų vyras. Dideli karščiai, o gal silpnesnė širdis peranskiti išskynė iš mūsų tarpo. A. a. Juozas Grišmanauskas su savo trim draugais pagarsėjo pirmaisiais vyrais, kurie 1949 metais pralaužė “geležinę uždangą” ir išėjo į laisvę. Juozas Grišmanauskas tuo savo žygiu pasistatė ir nepamirštamą paminklą, 1952 metais New Yorke išleisdamas arti 200 psl. knygą pavadinimą “Tolimieji Kvadratai”. Skaičiau ją porą kartų, ir stebiesi žmogaus ryžtu ir troškimu ištrukti iš vergijos. Pacituosiu porą jo įžanginio žodžio minčių:

“Tiktai dabar, stovėdamas ant šitos žemės, kuri vadinasi laisviausioji pasaulyje, tiktai iš toli atsiskukęs, už anų nepermatomų vandenų, aiškiausiai matau savo Tėvynės didybę ir jos begalinį vargą. Matau ir tai, kad pasaulis to visko nesupranta.

O tie vyrai, kurie savo kūnu ir krauju užstoja, kiek galėdami savuosius? Ar kas supras, ką reiškia partizanai? Šitos žiaurios ir didvyriškiausios kovos niekas nefilmuoja, niekas už tai negiria, neatlygina ir, kai kovotojas krinta, jis jau nesikelia.”

Tiktai iš čia matyti, kokia nesuprasta, beviltiška jų kova. Ir matyt, kokią begalinę paramą ir jėgą kasdien praranda tas laisvasis pasaulis, kuriam vistiek viena kart prirėks anų, už tos geležinės uždangos, bet ar juos dar beras?

Ap. Skopas

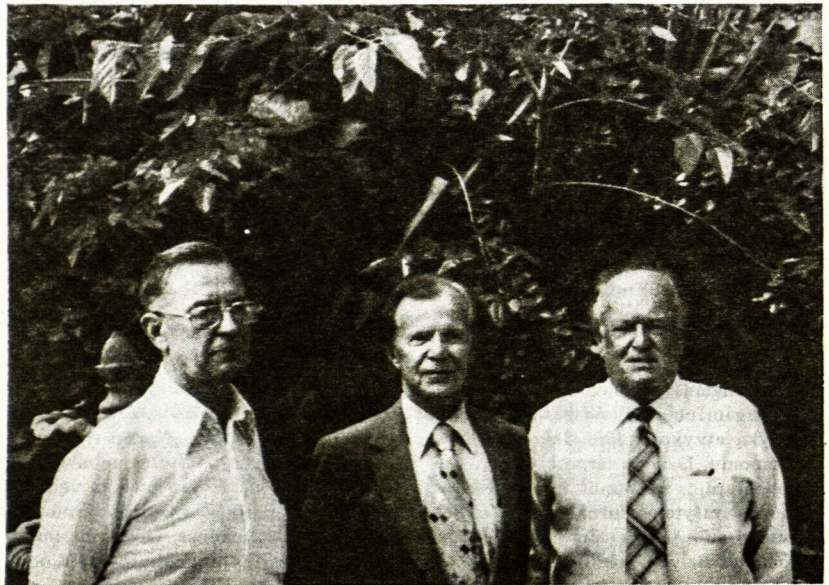
PETRUI BLIŪDŽIUI PASAKYTAS PASKUTINIS SUDIEV

Liepos 27 d. savo bute staigiai ir netikėtai mirė buvęs savanoris Klaipėdos krašto vaduotojas ir keletos Detroito esančių lietuvių organizacijų aktyvus narys Petras Bliūdžius, sulaukęs 78 metų amžiaus.

Velionis buvo gimęs 1904 m. spalio 30 d. Marijampolėje. Būdamas jaunuolis ir Marijampolės gimnazijos moksleivis, su kitais jaunuoliais savanoriais stojo į Klaipėdos vaduotojų eiles. Atvadavus Klaipėdos kraštą, karo tarnybą atliko Lietuvos kariuomenėje, aviacijoje.

Karo audrų išblokštas, kaip ir kiti atvyko į Ameriką ir apsigyveno Detroito. Čia gyvendamas įsijungė į lietuvišką veiklą ir priklausė: “St. Butkaus” šaulių kuopai, ramovėnams, Balfui, SLA 200 kuopai, Lietuvių Namų draugijai, Dariaus ir Girėno klubui, DLO centrui, Auksinio Amžiaus grupei ir kitoms. Yra buvęs “St. Butkaus” šaulių kuopos išdininuku, Lietuvių Namų d-jos revizoriumi ir D.L.O. centro finansų sekretoriumi.

Liepos 29 d. Yolandos Zaparackienės laidotuvių namuose kun. Alfonsas Babonas ir atsilankusieji sukalbėjo rožinį. Yolanda Zaparackienė velionio šeimai pareiškė užuojautą savo, Balfu 76 skyriaus, SLA 200 kuopos ir Auksinio Amžiaus grupės vardu, paskaitė poetės Marijos Sims eilėraštį “Lietuvos Šauliams”. Po jos, su velioniu atsisveikino ir šeimai užuojautą pareiškė: Klaipėdos krašto vaduotojų vardu Edvardas Milkauskas, Ramovėnų — teis, Stasys Šimoliūnas, Detroito Lietuvių Organizacijų vardu Antanas Vaitėnas.

Atsiveikinimo metu garbės sargyboje stovėjo: ramovėnų Stasys Šimoliūnas ir Juozas Leščinskas, šaulių Vincas Tamošiūnas ir Matas Baukys. Velionis karste gulėjo aprengtas šaulių uniforma ir su užtarnautais ženklais. Krastą dengė Lietuvos vėliava ir karsto gale stovėjo "St. Butkaus" šaulių kuopos vėliava. Pulte buvo sudėti mišioms ir Tautos fondui aukotojų vokeliai. Tautos fondui atsilankusieji suaukojo dau 600 dol.

Liepos 30 d., prieš išlydint į Šv. Antano bažnyčią, Vincas Tamošiūnas ir Matas Baukys nuėmė nuo karsto Lietuvos vėliavą, įteikė sūnui Romui.

Bažnyčioje už velionio sielą šv. mišias aukojo kun. Alfonsas Babonas, vargonais grojo ir solo giedojo muz. St. Šližys, dalyvavo 80 žmonių.

Po mišių 30 automobilių vilkstinė amžinam poilsiui nulydėjo į Šv. Kapo kapines, prieš keturis metus mirusios žmonos Julijos kapo.

Kun. Alfonsui Babonui atlikus laidojimo apeigas sugiedojome Marija, Marija! Laidotuvių direktorė Yolanda Zapparackienė šeimos vardu padėjo visiems prie velionio Petro Blūdžiaus laidojimo prisidėjusiems ir pakvietė į Švedų svetainę pietų. Dėdami ant karsto po gėlytę, atsiveikinome su velioniu.

Nuliūdime liko: sūnus Romas, duktė Gražina su šeimomis, brolis Albinas, pusbrolis Andrius su šeimomis Detroito, brolis Juozas ir sesuo Marija Lietuvoje, kiti giminės, draugai ir pažįstami.

A. Grinius

A.A. ADOLFAS VADEIŠA

1983 m. birželio mėn. 17 d., po trumpos ligos, mirė savanoris-kūrėjas, šaulys Adolfas Vadeiša, gyvenęs Kenosha, Wisc. Velionis buvo gimęs 1896 m. vasario mėn. 3 d., Dobriškių km., Salako parapijoje, Zarasų aps. I. Pas. karo metu buvo mobilizuotas į rusų kariuomenę. Dalyvavo Lietuvos Nepriklausomybės kovose su bolševikais ir lenkais. Lietuvoje dirbo miškų žinyboje. II Pas. karo metu pasitraukė į Vokietiją. 1949 m. atvyko į JAV ir apsigyveno Kenosha, Wisc.

Priklausė LKSD S-gai, Lietuvių Bendruomenei, "DLK Kęstučio" šaulių kuopai ir Zarasiškių klubui. Nuosirdžiai rėmė visokeriopą lietuvišką veiklą. Buvo apdovanotas LŠST ŠŽ ordinu.

Dar gyvas būdamas, pasistatė paminklą šv. Kazimiero kapinėse Čikagoje, kur prasė būti palaidotas. Jo giminaičiai Petras ir Ona Blekiai, testamentu vykdytojai, tą jo norą patenkino. Adolfo kūnas buvo pašarvotas Petkų koplyčioje, Čikagoje. Prie karsto garbės sargybą ėjo "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės šauliai. Jie taip pat ne-

A. A. Adolfas Vadeiša

šė karstą į bažnyčią ir į amžino poilsio vietą kapinėse.

Tai labai broliškas šaulių bendravimas, kada vienas dalinys talkina kitam, kai toks reikalas atsiranda.

Šermenų koplyčioje atsiveikinimą pravedė š. J. Mackonis, "V.D." rinktinės vicepirmininkas. Dar kalbėjo LKSK S-gos pirmininkas J. Tamulis ir Zarasiškių klubo garbės narys dailininkas M. Šileikis.

Kan. V. Zakarauskas laikė gedulingas pamaldas, palydėjo velionį į kapus ir pašventino paminklą. Per pamaldas giedojo solistė Dalia Kučėnienė.

"Marija, Marija..." giesmės ir Lietuvos himno žodžiais atsiveikinta su tauriu Rytų Lietuvos sūnumi. Atlikęs Tėvynės sūnaus pareigą, ilsėkis ramybėje, broli Adolfai!

Jurgis Milas

A.A. VLADAS GRAŽYS

Vos praėjo du mėnesiai, kaip į amžinybę išlydėjome vieną iš savo jauniausių narių, štai ir vėl "Klaipėdos" j.š. kuopą ištiko nauja nelaimė. Šį kartą iš mūsų tarpo pasitraukė a.a. Vladas Gražys. Pasi-

rodo, kad ne tik šaulių eilės smarkiai mažėja, bet ir viso, paskutinio karo bėglių banga stebėtinai greitai retėja. Dar praeis dešimtmetis, ar daugiau kiek mūsų beliks? O kas mus pakeis? Jaunimas?

Aktyvaus jaunimo kaip ir nesimato, neskaitant menkų trupinių. Liūdna tarti šiuos žodžius bet prisipažinkime, kad jie ir teisingi. Karčiai teisingi.

A. a. Vladas Gražys gimė 1922 m. spalio mėn. 4 d. Panevėžyje. Baigęs Panevėžio gimnaziją studijavo Kaune inžineriją. Gyvendamas po karo Vokietijoje tęsė mokslus Karlsruhe. Į J.A.V. atvyko 1949 m. ir visą laiką išgyveno Cicero priemiestyje. Į "Klaipėdos" j.š. kuopą įstojo 1967 metais. Kuopa įsikūrė 1965 metais, tai Vladas beveik nuo pačių įsikūrimo metų buvo jos narys.

A. a. Vlavo kūnas buvo pašarvotas Butkus šermentinėje.

Su velioniu atsiveikinimas įvyko liepos mėn. 19 d. Kaip ir visada, uniformuoti šauliai nešė garbės sargybą. Su velioniu atsiveikino kuopos p-kas Juozas Mikulis. Medžiotojų-Meškeriojų klubo vardu su savo senu bičiuliu atsiveikino Valius Mačiulis. Nepamiršo jo aplankyti ir būrelis panevėziečių, kurių Klubui jis priklausė ir aktyviai veikė.

Kuopos kapelionas A. Rutkauskas sukalbėjo už Vlavo sielą paskutines maldas.

Liepos mėn. 20 d. iš Butkaus šermentinės uniformuoti šauliai Vlavo palaikus nugabeno į Šv. Antano parapijos šventovę, kurioje po gedulingų pamaldų tapo nulydėtas į amžino poilsio vietą, t.y. į Šv. Kazimiero lietuvių kapines.

Giliname liūdesyje liko jo brolis Alfonsas, brolienė Zita Gražienė, jų vaikai ir kiti giminės.

A. Skopas

---oOo---

KAROLIS MILKOVAITIS

ROŽĖ

*Pavasariu laukai žaibavo,
Medum kvėpėjo pašilys.
Vėl rožės žiedą atnašavo
Darželio pašalys.*

*Godžiai žiūriu į josios žiedą,
Stebiuos: kiek rožėj paslapties...
Ir ašara rasos nurieda
Jos skruostu apreikštis.*

*Ir sumetu, kad man suprasti
Kūrėjo mintį nevalia.
Bet jis man leidžia save rasti
Jos žiedo bokale.*

NAPOLEONO ARKLIAI

Nuo seniausių laikų arklys buvo žinomas, kaip narsus ir ištikimas kario draugas. Arklys dalinosi su kariu žygių vargais, nešė karį į pergalę ir garbę, gelbėjo jo gyvybę, arba krisdavo greta su kariu kautynių lauke.

Apie garsiųjų karvedžių arklius, tiek mūsų valstybės, tiek kitų kraštų, mažai tėra žinoma, o dažniausiai nieko.

Iš naujesnių laikų karvedžių arklių daugiausia žinoma apie Prancūzijos imperatoriaus Napoleono I arklius. Apie Napoleono arklius parašė knygą prancūzų mokslininkas Saint Georges. Tai buvo gražūs širmokai ir baltokai. Labiausiai žinomi yra "Marengo", "Austerlitz", "Maria" ir "Ali". Iš Napoleono arklių 18 ar 19 žuvo kautynėse.

Waterloo kautynėse (dabartinėje Belgijoje) 1815 metais garsusis karvedys jojo "Marengo" arkliu, kuris tuo laiku turėjo jau 20 m. amžiaus. Tai buvo garbingiausias iš visų imperatoriaus arklių. Šio arklio griaučiai laikomi Anglijoje, Royal United Service Institution muziejuje. Greta su arklio griaučiais pakabinatas ir Napoleono portretas. Imperatorius joja "Marengo" arkliu, apsisivikęs istorinį pilką surdotą. Arklio kanopa laikoma St. James rūmuose, turtingai išpuoštoje dėžėje, su parašu: "Napoleono Marengo arklio, berberų veislės kanopa. Šiuo arkliu Napoleonas jojo Marengo, Austerlitzo, Jenos ir Wagramo kautynėse, jis tarnavo jam Rusijos žygyje, o taip pat ties Waterloo." Pačioje kanopoje užrašyta: "Marengo" buvo sužeistas į gogą tuo laiku, kai jo didysis valdovas jojo "Chemin Creux" keliu priešakinėje prancūzų pozicijose. Arklys taip pat buvo sužeistas ir anksčiau įvairiose kautynėse".

Įdomu pažymėti, kad ištikimas arklys, kuriuo Napoleonas jojo dar 1800 m. kautynėse ties Marengo, per 15 metų išliko gyvas, nors ir buvo nekartą sužeistas. Per tą laiką žuvo daug Napoleono arklių. "Marengo" stebuklingai išliko ir 1812 metais. Iš Rusijos žygio grįžo labai mažai arklių, gal būt, vienas arklys iš šimto. Kiti žuvo kautynėse, krito iš bado, ar

ba buvo suvalgyti išbadėjusiųjų karių.

Kai imperatorius Napoleonas buvo anglų suimtas ir išsiųstas į Šv. Elenos salą, jį aplankė dr. O'Mearas. Savo atsiminimuose daktaras rašo, kad Napoleonas pasakojo apie savo sužeidimus šitaip: "Buvau sužeistas daug kartų, bet rimtai niekad. Kautynėse žuvo 18 ar 19 arklių, kuriais aš jodinėjau". Napoleonas nežinojo nei melo, nei baimės. Todėl nėra pagrindo netikėti jo žodžiams. Be to, Waterloo kautynėse buvo nukauti du prūsų feldmaršalo Bluecherio arkliai. Per 20 metų savo karinės tarnybos Napoleonas pats dalyvavo kautynėse 60 kartų, be to, buvo daug mažesnių susirėmimų su priešu. Taigi tikrasis arklių skaičius, kurie tarnavo didžiajam kariui, nėra žinomas, kaip nėra žinomi ir jų vardai.

Waterloo kautynėse Napoleonas jojo dar ir "Jaffa" arkliu. Šį arklių pirkto 1798 metais Egipte. "Jaffa" gyveno iki 1829 metų. Ji nupirko anglų dvarininkas P. Roberts. Cranbrook dvaro parke užsiliko buvusiojo Napoleono arklio kapas su jam pastatytu paminklu. Ant paminklo parašyta: "Čia ilsisi Jaffa, garsusi Napoleono kovų arklys. Gyveno 37 metus."

Wagramo kautynėse (dabartinėje Austrijoje) 1809 metais Napoleonui tarnavo taip pat "Ali", paimtas Egipte. Šio arklio paveikslas saugojamas Schoenbrunno pilyje, prie Vienos. Napoleono laikais arkliai buvo vieningai susisiekimo priemonė kariuomenėje. Jų tarnyba buvo labai sunki. Per vienas kautynės Napoleonas pakeisdavo 4-5 arklius ir smarkiai juos nukankindavo, jodinėdamas nuo pat ryto iki nakties. Žinomi atsitikimai, kad didysis imperatorius per vieną naktį buvo nujojęs 80 km.

Ir kai jį vežė Bellerofono laivu į ištrėmimą, Napoleonas pasakė: "Šv. Elenos saloje žūsiu per 3 mėn. Esu pratęs kasdien jodinėti arkliu po 30 mylių. Ką turiu pradėti šioje mažoje saloje, pasaulio gale?"

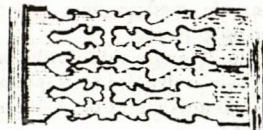
(Iš KARIO Nr. 32 (959), 1937 m. rugpiūčio 4 d.)

ATSIŪSTA PAMINĖTI

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA, VI Tomas. 687 psl., kieti viršeliai, aplankas. Išleido Lietuvos Kronikos Sąjunga, Chicago, Ill. Viršelis ir iliustracijos — seselės Mercedes. Spaudai paruošė M. Morkūno spaustuvė, Chicago, Ill., spausdino Kingsport Press, Kingsport, Ten., 1983 m. Tiražas — 5,000 egz., kaina \$7.00. Šis tomas skiriamas Kronikos 10 metų sukakčiai paminėti (1972. III.19 - 1982.III.19) ir apima Kronikos nr. 40-49.

Tai didelės reikšmės Tautos ateičiai ir lietuvių istorijai darbas. Vertas visų paramos.

LAIŠKAS KARIUI

Sovietų barbariškas keleivinio lėktuvo pašovimas ir 269 žmonių nužudymas įvairiai aiškinamas spaudoje.

Amerikiečių "U.S. News and World Report" rugsėjo 12 d. laidoje taip dėsto: Prieš-sovietinis "Kankinys". Larry McDonald skelbė kryžiaus karą prieš komunistų daugelį metų ir niekas nesukėlė tokią neapykanta Maskvai, jo ideologijos draugų tarpe, kaip jo tokia mirtis.

Kai tik žinios apie lėktuvo pašovimą atėjo, kai kurie konservatoriai tuoj tamė žiūrėjo "nužudyti McDonaldą" konspiraciją.

"Moral Majority" vadas Jerry Falwell iškėlė mintį ar "sovietiai nužudė 269 žmones ir korejiečių lėktuvo įgulą (Korean Air Lines Flight 007) tuo tikslu, kad nužudytų Larry McDonaldą?"

Kongreso atstovas Philip Crane (R.-Ill.) pastebėjo, kad jo kolega (L. McDonald) buvo lydimas kelionėje Pietų Korėjos vadovaujančių politikų ir pareiškė, kad sovietai "turėjo tikslą nužudyti žymiausius komunizmo priešus". McDonaldo našlė Kathy savo vyro mirtį vadina tiesiog nužudymu.

McDonaldas, 48 metų amžiaus įstatymdavys (Kongreso narys) skrido į Seulą dalyvauti J.A.V. ir Korėjos gynimosi sutarties 30 metų minėjime. Jis buvo konservatorių reikalų kovotojas. Būdamas medicinos daktaras jis buvo 1974 m. išrinktas į Kongresą, buvo John Birch draugijos pirmininkas, šaunamųjų ginklų kontrolės priešininkas ir veiklus judėjime prieš abortus.

Taigi ar stebėtina, kad buvo sovietų pasirinktas pašauti lėktuvas, kur Larry McDonaldas skrido?

A.Z.

— Prieš masinį žemės jėgų puolimą, prancūzai, vakarų vokiečiai, anglai ir amerikiečiai sudėtinai gamina dvylikavamzdžius raketų laidytojus, tolinąsa apie 30 km. Kiekvienas laidytojas gali iššauti po 8000 raketų (M42), kurios gali būti vežiojamos kartu su laidytojais. Pabūklai vežiojami ant motorizuotų vikšrinių platformų su radaru sekimo ir kompiuteriais valdymo sistemomis.

— Pagal įgytas Lebanone patirtis Izraelis pagerino "Merkava" tanką, padidindami šarvų atsparumą (dviejų sluoksnių šarvai), sustiprindami rėmo kai kurias vietas, pagerindami tanko valdymo priemones. Tą patį daro ir su anglų gamybos "Centurionais", bei amerikiečių "M48 Patton".

— Priešlėktuvinei žemės jėgų apsaugai amerikiečiai pagamino vežiojamą priešlėktuvinį ginklą susidedantį iš didelės greitošaudos penkiavamzdžio 25 mm automatinio "Gatlingo" pabūklo (kintama greitošauda — 400, 1000 ir 2000 šūvių per minutę, apkabose po 500 šovininių), su keturiomis "Stinger" priešlėktuvinėmis raketomis, taikymo atžvilgiu suderintomis su "Gatlingo" pabūklu. Laseris suderintas su infra-raudonų spindulių ir radaro taikymo įrengimais. "Gatlingo" 25 mm sviediniai yra eilės paskirčių — priešlėktuviniai, sprogstamieji, šviečiamieji, prieššarviniai, pritaikyti žemės taikiniams ir prieš šarvuotus helikopterius. Bendras svoris arti 2 tonų.

— Švedai savo povandeniniuose laivuose jų valdymui ir plaukiojimo sekimui pritaiko kompiuterius, kurie kontroliuos gylį, plaukimo kelią, greitį ir suseks pasitaikiusias povandenines kliūtis tolimesniuose atstumuose negu buvo pastebima ankščiau. Tokie įrengimai bus padaryti pirmiausiai A-17 klasės laivams.

— Sėkmingai išbandyta tiesioginės pėstininkų priešlėktuvinės apsaugos raketa "Patriot" su raketos valdymo įrengimais, elektros generatoriumi ir radaro sekimu. Dvivamzdis "Patriot" raketų laidytojas vežiojamas ant platformos, kuri raketų laidymui nuleidžiama ant lygio reguliuojamų kampinių atramų, gali šaudyti visokiose laiko ir oro sąlygose, nes sekimo ir taikymo įrengimai yra tam pritaikyti ir telpa atskirame dengtame sunkvežimyje.

— Norvegai perka iš Vakarų Vokietijos šešis "Kobben" klasės povandeninius laivus, tikslu padidinti apsisaugojimą nuo galimos invazijos. Jie bus daug tylėsniai, sunkiai pastebimi ir greitesni už kitus didesnius povandeninius; turi aštuonis torpedų laidymo vamzdžius, gali išleisti kelias torpedas iš karto.

— Judrios gynybos kautynių lauke reikalavimams didėjant, amerikiečiai bando naujo tipo tanką, kuris turės pakeisti

dabartinį M60A3 ir kai kurias dalis pritaikyti paskutiniam M-1 "Abrams" tanko modeliui. Bandomas tankas pagamintas naudojant paskutines technologines priemones ir medžiagas, ginkluotas 120 mm begraiztviniu, automatiniais užtaisomu ir kompiuteriais valdomu pabūklu (pritaikytas laidyti ir raketas). Radikalčiai pakeistojė struktūroje, tanko priekyje talpinami trijų įgula: — vairuotojas, pabūklininkas ir tanko viršininkas. 360 laipsnių lauko sekimui įgula aprūpinta naujo tipo optine sistema suderinta su pabūklo valdymu; tanko viduje įrengti televizijos ekranai naudojimui kautynių metu. Žymiai sumažintas tanko profilis, ypatingai pabūklo bokštelis, kuriame be pabūklo ir jo pagelbinių įrengimų yra ir kompiuteriais pabūklo valdymo sistema; tanko užpakalyje šaudmenų ištekliai ir motoras. Siluetas ir svoris sumažintas apie 15% palyginamai su tos pačios klasės tankais, atitinkamai padidės ir tanko greitis.

— Saudi Arabija savame ginklavime turi apie 150 tankų M60 ir apie 300 AMX30, kurie yra amerikiečių gamybos; artimiausioje ateityje savo šarvuotas jėgas arabai papildys 150 naujų M-1 "Abrams" tankų, tačiau pirm nuperkant arabai stato sąlygą, kad naujieji tankai būtų išbandyti karštose "dykumų jūrose" dienoje, kur temperatūra siekia 130 laipsnių F. Bandymai bus atlikti šių metų vasarą ties Jemeno-Omano siena.

— Amerikiečiai išbandė naują 155 mm prieštankinę "Cooperhead" raketą, tolinąsa iki 16 km, kliudymo tikslumus 80%. Iki 1990 metų planuojama įvesti pėstininkų ginklavimam apie 180,000 "Copperhead" raketų. Kovai prieš tankus, 155 mm motorizuotoms gaubicoms pritaikė automatinis pabūklo užtaisymo mechanizmas — ant vikšrinių "diržų" pabūklo drūtgalyje abipus įrengti ant ašies sukami būgnai po 24 unitarinius sviedinius kiekviename, kuriuos atitinkamos svirtys po vieną įstumia į vamzdį. Po šūvio tūtelė automatiniai išmetama ir tuojau pat šovinio lizdan įstumiamas

naujas unitarinis šovinys. Pabūklo mechaninis valdymas kontroliuojamas kompiuteriais, tuo būdu žymiai padidinama greitošauda, be to sviedinių ištekliai yra čia pat.

— Amerikiečiai pagamino "video poligoną", kuriame galima praveisti bet kokio masto dvipusius kautynių veiksmus. Televizijos ekranan iš žemėlapių perkeliama vietovė su kontūrais paryškintais spalvomis, sudarant trijų matavimų reljefinį vaizdą. Kompiuteriuose atitinkamai užprogramintos abipusės jėgos perkeliama virš turimos vietovės, kuriomis du "priešininkai", tarytum šachmatų lentoje, praveda kautynių veiksmus, vaizduojančius žemės ir oro jėgų numatytas operacijas. Keičiant laiko skalę, atitinkamai pagreitinami judėsiai, tokiu būdu esminiai veiksmai galima atlikti trumpesniu laiku, akcentuojant svarbesnius momentus ar veiksmus, arba sustabdant smulkesnei jų analizei, tas ypatingai svarbu šalia manevro išstudijuoti tiekimo — aprūpinimo galimybes, kliūčių šalinimą, jėgų pergrupavimą, ryšio, vadovavimo ir eilę kitų kautynių elementų nenumatyta keičiantis aplinkybėmis. Karo topografijos skyrius gali parūpinti bet kurios pasaulyje vietos žemėlapius atitinkamiems pratimams bet kokioje skalėje, kurie kelių minučių bėgyje gali būti perkelti ekranan, su kompiuteriuose paruoštais pavieniu, arba grupinių vienetų, ginklų ir pagelbinių priemonių siluetais, su jų savybėmis, ugnies galingumu ir judėsio savybėmis. Visa sistema yra nesudėtinga, lanksčiai valdoma, užimanti mažai vietos, tokiu būdu gali būti panaudota manevruose jeiškant greito ir racionalaus sprendimo įnešant "priešo" ir savų jėgų bei ginklų padėtį. Tikimasi, kad tokie įrengimai būtų galimi sėkmingai panaudoti ir karo atveju. Karinių žaidimų eigą galima perduoti ir į didesnį ekraną žiūrovų stebėjimui. Pratimai galimi visoms ginklų rūšims žemėje, ore ir vandenyse, visuose skaidiniuose betkioje apimtyje, taktiniai ir strateginiai.

Nežiūrint didelės technologinių priemonių galimybės, kompiūteriai, vadų ir kovotojų smegenų bei asmenybių nepažeis, bet padės tinkamai panaudoti protą atitinkamuose atvejuose.

Kariniai žaidimai yra žinomi nuo 3000 metų prieš Kristų, kai kiniečių karo vadai žaisdavo "Wei-Hai", dėstydami akmenėlius vaizduojamame galimų kautynių plote. 1944 m. vokiečių armijų grupės V. vadas feld marš. Model su savo štabu pravedė Ardėnų operacijų žaidimus žemėlapyje, kuriuos (manoma) vėliau panaudojo praktiškai kautynėse prieš amerikiečius. Kariniai žaidimai žemėlapiuose ir "dėžėse" buvo plačiai naudojami ir mūsų kariuomenėje.

MOKSLAS IR TECHNIKA

Erdvių lėktuvai

Erdvėlaivis "Challenger" 1983 m. birželio m. 24 d. septyniuojų sėkmingu skridimu Žemės orbiton užtikrino tolimesnį tos rūšies lėktuvų panaudojimą komerciniams, moksliniams ir kariniams tikslams. Septintame skridime "Challenger" iškėlė Žemės orbiton Kanados "Telesat" ir Indonezijos satelitus (amerikiečiai už tai gavo 24 milijonus dolerių), taip pat Vakarų Vokietijos pagamintą viršpusantros tonos satelitą iškėlė orbiton, leido jam kelis kartus apkelti aplink Žemę ir po to "susigrąžinę" atgal lėktuvan, pargabeno žemėn. Minėtas satelitas pirmą kartą istorijoje nufotografavo erdvių lėktuvą "Challenger" erdvėje, kuris tuo metu vykdė eilę mokslinių bandymų ir stebėjimų.

Erdvių lėktuvams numatoma plati programa. Virš šimto satelitų iš įvairių firmų laukia savo eilės kelionei Žemės orbiton; 84 bendrovės turi paruošę virš 250 bandymų erdvėje; mikrogravitacinių jėgų tyrimai, įvairių metalų paruošimų bandymai, kompiūteriams silikonių kristalų biocheminiai tyrimai ir eilė kitų numatoma atlikti erdvių lėktuve, arba su jo pagalba. 1986 metais numatomi skridimai bus skirti vien industriniams ir komerciniams tikslams. 1983 metų rugpiūčio mėn. atnaujintas "Columbia" atliks savo šeštą skridimą su Europos valstybių pagaminta erdvių laboratorija, kuri orbitoje išbus devynias dienas, ten mokslininkai atliks eilę bandymų "baltuose chalatuose" tarytum laboratorijoje žemėje. Dešimties metų bėgyje amerikiečių ginkluotos jėgos turės savo erdvių lėktuvus, kurių bazė bus Vandenbergo aviacijos bazėje. Erdvių lėktuvai bus naudojami nugabenti erdvių laboratorijų dalis Žemės orbiton ir jas tenai sustatyti. Yra jau pagamintų ir tebe-

minamų naujų erdvių lėktuvų. 1984 m. kovo m. pakils naujas erdvių lėktuvas "Discovery", 1985 m. balandžio mėn. — naujas "Atlantis". 1988 metais numatoma atlikti 24 skridimus erdvėn tik su keturiais erdvių lėktuvais; manoma tai padaryti gali susidaryti sunkumų, nes menkas sutrikimas, arba dėl kurių nors priešasčių netekimas vieno iš erdvių lėktuvų tolimesnius skridimus gali užžęsti keliams metams. Yra nuomonių, kad erdvių lėktuvų gamyba turi būti žymiai padidinta, nes numatoma didelis skridimų poreikavimas.

Amerikiečių pėstininkų divizijos yra aprūpinamos aliuminijaus konstrukcijos iki 30 tonų kėlimo galios kilnojama tiltais, apie 30 metrų tarpatraminio ilgio. Tokie tiltai pakrauti ant specialių platformų sveria apie 4 tonas ir gali būti vežiojami bet kokiais sunkvežimiais. Visas tiltas, susidedantis iš dviejų atskirų lankstomų "takų", dedamas per tarpvietę (upę ar griovį) atitinkamai tarpais, pritaikytai persikelti tankams, sunkvežimiams arba pėstininkams. Krantuose "takų" galuose reikalingi žemės sutvirtinimai tilto atramoms. Toks dviejų takų tiltas iš žygio pastatomas valandos bėgyje.

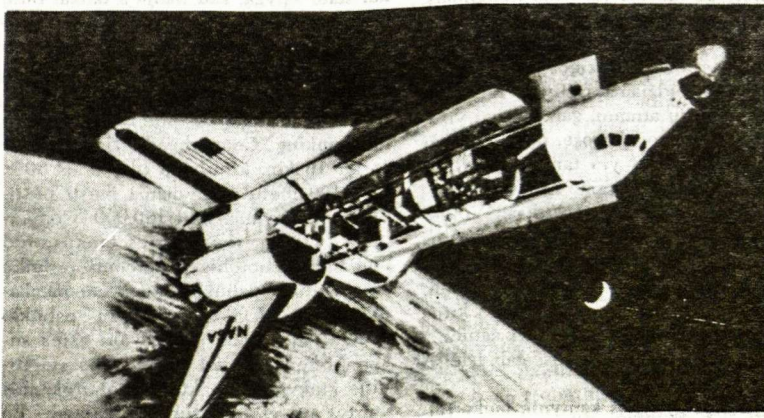
GAMTOS JĖGOS

Nuo begalinės Visatos iki atomo yra pagrindinės jėgos, telpančios atome, nuo kurių priklauso visos fizinės apraiškos: — visuotinės traukos (veikianti per gravionus, kurie dar neišaiškinti); elektromagnetizmas (veikiantis per lengvas subatomines daleles, arba fotonus); stiprioji (veikianti per gliuonus — subatomines daleles); silpnoji (veikianti per naujai atrastas subatomines daleles W ir Z). Šiuo metu tikslaus jėgos nusakymo nėra, žodis jėga naudojamas kaip simbolis, naudojamas nusakymui tam tikrų gamtos fizinių

reikšinių. Pagal Niutoną jėga yra priežastis fizinės formos apraiškai.

Visiems yra žinoma visuotinos traukos jėga — gravitacija, mus laikanti, kuri "traukia" mus prie Žemės, ta pati jėga kuri palaiko Žemės rutulio formą, nutraukianti iš tiesaus kelio erdvėje keliaujantį šviesos spindulį atitinkamam atstume priartėjusį prie pakelyje pasitaikiusios žvaigždės, gi juodoji skylė šviesos spindulį "pasigauna" ir nepaleidžia. Gravitacinė jėga slypi masėje, ir viskas kas turi masę, turi ir gravitacinę — traukos jėgą, energijos formoje prilygstančią masei padaugintai iš šviesos greičio kvadrato. Trauka yra vienodai svarbi žmogaus gyvenime, žvaigždynų santvarkoje ir atomų struktūroje. Celių struktūra kontroliuojama celes paviršiaus atomų tarpusavio įtampos, trinties, kimbamumo ir įvairių cheminių reakcijų — viso to pagrindu yra elektra (!) palaikanti atomų struktūrą: — titnago kietumą, aukso blizgesį, padangių lengvų debesėlių švelnumą ir kt., kaip išdavą atomų elektronų santvarkos. Elektros jėga atome yra trilijonus trilijonų kartų stipresnė už traukos jėgą; mes jos neįjaučiame nes jos veikimas terpusavyje balansuojasi atomo struktūroje teigiamo ir neigiamo įlydžių formose. Traukos jėga paeina iš atomo branduolyje esančių neutronų, neturinčių elektros įlydžių, jie atstovauja masę turinčią gravionus (spėjama), kurių veikimas sudaro traukos jėgą atitinkamą sutelktos masės kiekiui, kuris reguliuoja Visatoje žvaigždynus ir celių struktūras. Stiprioji jėga apsiribojanti atomu, kontroliuoja sukibimo balansą tarp elektronų ir protonų turinčių skirtingus elektros įlydžius. Ši jėga, naudojama branduolinėse bombose ir reaktoriuose, yra labai sudėtinga, nes riša kvarkus (subatomines daleles) tarpstančius protonų ir neutronų struktūroje. Tuo tarpu neišaiškintai, stiprioji jėga veikia gliuonais riš-

Erdvių lėktuvas, pasiruošęs perduoti krūvį erdvių stočiai žemės orbitoje.

DAR IŠ REZISTENCINĖS PRAEITIES

1983 m. rugpiūčio 25, "Tėviškės Žiburiai" paskelbė žinomo rezistencijos veikėjo Adolfo Damušio straipsnį "Kaip ten iš tikrųjų buvo?", kuriame autorius patikslina Broniaus Bieliuko š.m. balandžio 7 "Tėviškės Žiburiuose" ir Stasio Lušio 1980 m. "Tėvynės Sargo" 9 nr. paskelbtus tvirtinimus.

Vokietijos vyriausybei užgniauzus laikinosios Lietuvos vyriausybės veiklą, po grindyje prasidėjo rezistencija. Pirmoji iniciatyva sudaryti vieningą rezistencinę vadovybę 1942 m. pradžioje kilo iš laikinosios vyriausybės ministerio pirmininko pareigas laikinai ėjusio Juozo Ambrazevičiaus-Braziūčio. Jam ir kitiems jo artimesniems bendradarbiams atrodė, kad antinacinės rezistencijos vadovybė — Tautos Taryba turėtų apimti visas politines sroves ir visas rezistencines organizacijas ir gal net atskirus asmenis, kurie nei politinėms grupėms nei rezistencinėms organizacijoms nepriklausė,

dama vienodo įlydžio protonus atomo branduolyje (nors vienodo įlydžio protonai ir leiktronai vienas kitą stumia, tačiau atsiradę tam tikrame atstume šalia vienas kito — protonai, traukia — susiglaudžia). Kai atomai atsiranda elektronų orbitų ribose, jų vidaus jėgos veikia jungiančiai ir įvyksta cheminis atomų jungimosi procesas.

Trečioji atomo vidaus jėga yra silpnoji, apie šimtą milijonų kartų silpnesnė už stipriąją, veikianti taip pat atomo branduolio ribose ir yra atomo irimo — radiacijos priežastimi. Šios jėgos apraiškų laukai dar labai mažai ištirti.

Yra įspilietinės daleidimas — hipotezė, kad jėgos yra subatominų dalelių padarinys, kurioje nors srityje (plačia prasme) sukeliančios įtampą ir tą įsritį jos ateinančios, arba išeinančios sudaro įtaką toje srityje likusioms jėgų dalelėms, todėl pagal žinomą (quantumų) teoriją tos dalelės turi būti kokuose nors gniužuluose, pasireiškiančiuose elektromagnetiniu lauku, arba fotonu (energijos pluoštu) judančiu šviesos greičiu, nešančiu su savimi atatinamą kiekį jėgos (energijos). Pagal Pauli dėsnį dvi atominės dalelės negali būti vienoje vietoje, todėl ir jų išsidėstymas erdvėje (atominėje) yra nevienodas (dėl skirtingų savumų), dėl to ir turime skirtingus masių tankumus (akmuo, debesis, šviesa) ir juose atatinamas jėgas, nors elektros jėga yra tik reiškinys (šiuo metu), veikiantis kaip daiktai turintys apčiuopiamą masę (Russell). Pagal fizikos vadovėlio nusakymą jėga yra reiškinys sukeliantis judesį, arba jį stabdantis.

bet galėjo būti naudingi. Tokios vadovybės asmeniniam sąstatui sudaryti tiko politinės grupės ir rezistenciniai sąjūdžiai, jiems dėl asmenų susitarant, bet formaliai jų vardu į vadovybę nedeleguojant, o tik pakviečiant dalyvauti kaip asmenis. Taip buvo daroma, norint užtikrinti didesnę rezistencinio sąjūdžio vadovybės ir pačių organizacijų saugumą. Bronius Bieliukas savo straipsnyje buvo tvirtinęs, kad toks būdas buvęs pasirinktas norint nustelbti politines partijas.

Kai kurios grupės tokiu vadovybės sudarymo būdu buvo nepatenkintos, todėl šio būdo buvo atsisakyta, bet ir toliau susitarimo dėl bendros vadovybės sudarymo nebuvo pasiekta. Bieliukas teigė, kad susitarimo nebuvo pasiekta todėl, kad Lietuvos Fronto pirmininkas sukviėtęs grupių posėdį pas save ir jam pirmininkauti savavališkai pakviėtęs jo numatyta asmenį.

Damušis įrodinėja, kad posėdis visai neįvykęs, nes kai kurios grupės dar neįvykusį posėdį sabotavo dėl tariamų posėdžio kvietėjo kėslų.

Damušis tvirtina, kad ir sudarant pirmąjį Vliko prezidiumą kai kurios grupės įkyriai priešusio prezidiumo pirmininku ne Vliko narį, o pašalinį žmogų. Tokiam piršimui priešinosi Tautos Tarybą sudariusios grupės ir dėlto buvo ginčijamasi net per du ar tris Vliko posėdžius tol, kol buvo sutarta nuo tokio Vliko pirmininko atsisakyti. Damušis įrodinėja, kad Bieliuko minimų grupių posėdžio sabotavimo faktinai priežastis buvo ne Lietuvos Fronto pirmininko kėslai, bet tų grupių apsižiūrėjimas, kad sutartyje vadovybėje yra per daug katalikų. Šis sabotavimo motyvas atvirai išryškėjęs 1942 m. vasarą prof. Tadaui Petkevičiui pradėjus organizuoti Vyriausiąją Lietuvos Komitetą į kurį katalikams atstovauti Petkevičius kvietęs Brazaitį. Pastarajam pasiteiravus, ar tame komiteje yra atstovaujami protestantai, stačiatikiai, ateistai ir indiferentai, Petkevičius atsakęs, kad tame komiteje yra jau suburti socialdemokratų liaudininkų, tautininkų ir nacionalistų atstovai. Brazaitis tada sutikęs tame komiteje atstovauti Lietuvos Frontui

su sąlyga, kad į jį būtų kviečiami Krikščionių demokratų, Darbo federacijos, Ūkininkų sąjungos ir Vienybės sąjūdžio atstovai. Petkevičiui tokia sąlyga buvusi nepriimtina. Tuo pačiu reikalu buvę kalbinti Zenonas Ivinskis, Adolfas Damušis ir Juozas Keliuotis, bet ir jie su Petkevičiaus sąlyga nesutikę.

Dėl to ir susidarė du politiniai centrai: Tautos Taryga ir Vyriausias Lietuvos Komitetas, kurie atskirai veikė apie 15-18 mėn.

Lušys 1978 m. "Tėvynės Sargo" 2 nr. ir 1980 m. 3 nr. minėjo, kad ir Komitetas ir Taryba plačiai veikė Lietuvoje ir užsienyje, bet neturėję rimto ryšio tarp savęs. Dėl to Taryboje buvę smarkiai ginčytasi, ir reikalauta daryti žygių susijungti. Pagaliau buvę sutarta paskirti iš Tarybos ir Komiteto po du asmenis susijungimo sąlygoms aptarti. Pirmą kartą tie asmenys susirinkę Kaune 1943 m. birželio 23. Bet vėliau šia tikrovišką būklę Lušys pagražinęs, nurodymas, kad Brazaitis atsisakęs toliau tartis dėl vieningos vadovybės sudarymo, nes nieko iš pasitarimų neišėiną. Tada Lušys pasiūlęs vis dėlto pasitarimus tęsti ir tam darbui vykdyti buvę išrinkti Lušys ir Damušis. 1943 m. birželio 23 Lušys nuvykęs pas Juozą Audėną ir išdėstęs reikalą. Komitetas sutylumui pritarė, ir buvęs sutartas pirmasis įgaliotų asmenų posėdis.

Šiais teigimais pasinaudodamas Bieliukas vėl prikiša Brazaičiui norą diktuoti kitoms grupėms ir pagiria Lušį už jo Taryboje pasakytus žodžius.

Damušis įrodinėja, kad jis, gyvendamas kaimynystėje su Vyriausio Lietuvos Komiteto pirmininku Fledžinskiu, dažnai susitikdavo ir pasitarėdavo. Abu jautė, kad dviejų lygiagrečių centrų buvimas yra nenormalus ir kad reikia ieškoti sprendimo susitarant. Apie šiuos susitikimus Damušis informuodavo Tautos tarybos pirmininką. Greičiausia, kad ir Fledžinskis informuodavęs Vyriausio Lietuvos Komiteto žmones. Dėl susijungimo Damušis taršis ir su tautininkų atstovu Vyr. Lietuvos Komitete Baliu Gaidžiūnu ir su kitais komiteto nariais. Todėl susijungimo klausimas buvęs visada gyvas ir Taryboje ir Komitete ir pačioje lietuvių visuomenėje.

Privačiuose pasikalbėjimuose išryškėjęs susijungimo perspektyvai, buvo pradėti formalūs psitarimai. Ir Lušio minimam Tarybos posėdy diskusijos susijungimo klausimu buvo gyvos, bet tarybos pirmininkas galutinė išvadoj neįtaigavęs atsisakyti tolimesnių bandymų susitari, nes reikalas buvęs per daug svarbus.

→

P.L.P. KARO MOKYKLOS XV LAIDOS 50-MEČIO SUKAKTIES MINĖJIMAS

1933 m. rugsėjo mėn. 16 dieną Karo Mokykloje buvo didelė šventė: tą dieną į jaunesniojo leitenanto laipsnį buvo pakelti 85 XV laidos kadro kariūnai ir į atsargos jaun. leitenanto laipsnį 187 VIII laidos kariūnai aspirantai. Ši šventė yra gražiai aprašyta 1933.IX.21 dienos "Karyje" Nr. 38, kurį atsitiktinai užtiko Chicago Pasaulio Lietuvių Archyve dirbęs p. Kerulis. Šventės aprašymas pajavairintas išleistuvių nuotraukomis ir ištraukomis iš Prezidento ir pirmuoju baigusio Prano Petronio kalbų.

Kaip š. m. "Kario" 3 ir 5 numeriuose buvo rašyta, XV laidos čekagiškiai karininkai nutarė šią svarbią 50-mečio sukaktį paminėti birželio 30 dieną, per II Pasaulio Lietuvių Dienas. Į minėjimą buvo pakviesti visi XV laidos karininkai, kurių adresai buvo žinomi. Iš 23-jų laisvajame pasaulyje gyvenančių tos laidos karininkų minėjime dalyvavo 12: 1. Aušūra Petras, 2. Budrevičius-Budrys Juozas, 3. Carbenis Vladas, 4. Jakubauskas Jonas, 5. Kačergius Vincas, 6. Lesniauskas Viktoras, 7. Mykolaitis Stasys, 8. Nedzinskas-Nedas Pranas, 9. Nenortas Vacys, 10. Paulėnas Julius, 11. Pustelnikas Antanas ir 12. Rimas Kazys.

Minėjimas buvo pradėtas tėvų jėzuitų koplyčioje šv. mišiomis, jas atnašavo gerb. kun. J. Borevičius ir pasakė šiai progai pritaikytą pamokslą. Mišioms patarnavo ir skaitinius skaitė V. Lesniauskas. Aukąs prie altoriaus nešė E. Gaižutienė (mirusio J. Gaizučio žmona) ir V. Kačergius. Solistė Roma Mastienė savo gražiu, jautriu giedojimu suteikė pamaldoms iškilmingumo, o dalyviuose sukėlė tikrai religinę nuotaiką. Vargonais grojo M. Motekaitis. Pamaldos buvo baigtos visiems giedant Tautos himną.

Tuoju po pamaldų visi susirinko Jaunimo Centro sodelyje, prie paminklo Žuvusiems už Lietuvos Laisvę. Čia apeigas pravedė P. Nedas. Jis savo kalboje priminė, kad susirinkome čia pagerbti ne tik žuvusius bei mirusius XV laidos karininkus, bet ir visus brolius-seses lietuvius, paaukojusius savo gyvybę ginant tėvynę Lietuvą nuo priešų. Jis pakvietė aukuro ugnį įžiebtį Vl. Garbenį ir V. Nenortą, o gėles prie paminklo padėti P. Aušūrą ir J. Jakubauską.

Toliau, Vl. Garbeniui buvo pavesta praveisti kariūnų vakarinį patikrinimą, kuris visus dalyvius jautriai paveikė. Prieš 50 metų per vakarinį patikrinimą girdėdavom šaukiamųjų skambiai atsakomą "Aš!", o šį kartą daugiausia girdėjom "miręs, vokiečių sušaudytas, rusų sušaudytas, išvežtas į Sibirą, grįžęs iš Sibiro be sveikatos, likimas nežinomas" ir panašiai. Vakarinio patikrinimo apeigos buvo baigtos tradicine giesme "Marija, Marija". Himnas buvo sugiedotas koplyčioje. Pamaldose ir prie paminklo dalyvavo netoli 100 asmenų.

Tuoju po to XV laidos karininkai su savo svečiais — viso 52 asmenys — susirinko Tautiniuose namuose bendriems pietums. Visiems prie apskritų stalų susėdus, P. Nedas pasveikino visus ir supažindino su dalyvaujančiais garbės svečiais: buvusiu lektorium generolu V. Mieželiu, buvusiu viršininku pulkininku K. Dabulevičium ir soliste R. Mastiene. Svečių tarpe dalyvavo buvęs bataliono vadas majoras Kazitėnas, XIII laidos atstovas A. Rimas, XIV laidos A. Tamošiūnas, VIII kariūnų aspirantų laidos A. Šantaras ir M. Šimkus, birutiečių atstovė J. Ivašauskienė, Čikagos ramovėnų skyriaus pirmininkas K. Juškaitis ir Australijos ramovėnų at-

stovas p. Dumčius. Jie beveik visi tarė ir trumpą sveikinimo žodį. Prieš 5 metus iš Lietuvos atvykusi Vanda Stašaitienė papasakojo įdomių smulkmenų apie XV laidos karininko, partizanų vado Martyno Kuzmicko tragišką likimą. Visi gėrėjosi 1931-1933 metų laikotarpio kariūnų gyvenimo nuotraukomis, kurių 50 išsaugojo ir parodai paruošė V. Lesniauskas. Jam buvo pavesta trumpai papasakoti apie XV laidą. Pagal paskutines turimas žinias iš 85-kių tą laidą baigusiu karininkų gyvų yra 37, iš jų 23 gyvena laisvajame pasaulyje; mirė ar žuvo 34; 14-kos likimas nežinomas. Atrodo, kad į Sibirą iš viso buvo išvežti 24 (du ten mirė), iš jų 9 grįžo į Lietuvą, du sugrįžę mirė, o apie kitus nėra jokių žinių. Jis taip pat paskaitė atsiųstus sveikinimus iš tų, kurie dėl įvairių priežasčių į minėjimą dalyvauti negalėjo. Taip pat buvo perskaitytas eilėraštis, kurį šiai progai parašė tos laidos karininkas Pr. Bandzinas-Urbutis, gyvenantis Floridoje.

Šiame minėjime keletas XV laido kolegų pasimatė pirmą kartą tik po 50 metų. Visiems buvo malonu susitikti ir pabendrauti. Be abejojimo, buvo sudainuota ir keletas visiems žinomų dainų. Baigiant pasisvečiavimą, visiems atsistojus, buvo sudainuota "Lietuva brangi".

Tą dieną, XV laidos kolegomis vos kelioms valandoms susitikus, nebuvo laiko atskirai susirinkti, išsikalbėti, kai kuriuos reikalus aptarti. O tų reikalų atsirado, nes ypač tie, kurie į minėjimą atvykti negalėjo, atsiuntė savo pageidavimus bei pasiūlymus raštu. Kur ir kada ant greitųjų susirinkti? Iš šios neaiškios padėties visus išgelbėjo mielieji Aga ir Kazys Rimai. Jie pakvietė liepos 2 dienos popiečiui visus minėjime dalyvavusius XV laidos kolegas su žmonomis pas save, leido ne

To posėdžio metu tartis su Vyr. Lietuvių Komitetu dėl susijungimo buvo išrinkti Damušis, kaip turįs ryšį su komiteto pirmininku, ir Lušys, kaip dirbęs vienoje įstaigoje su komiteto nariu Juozu Audėnu. Iš savo pusės komitetas atstovais išrinkęs Audėną ir Bieliuką.

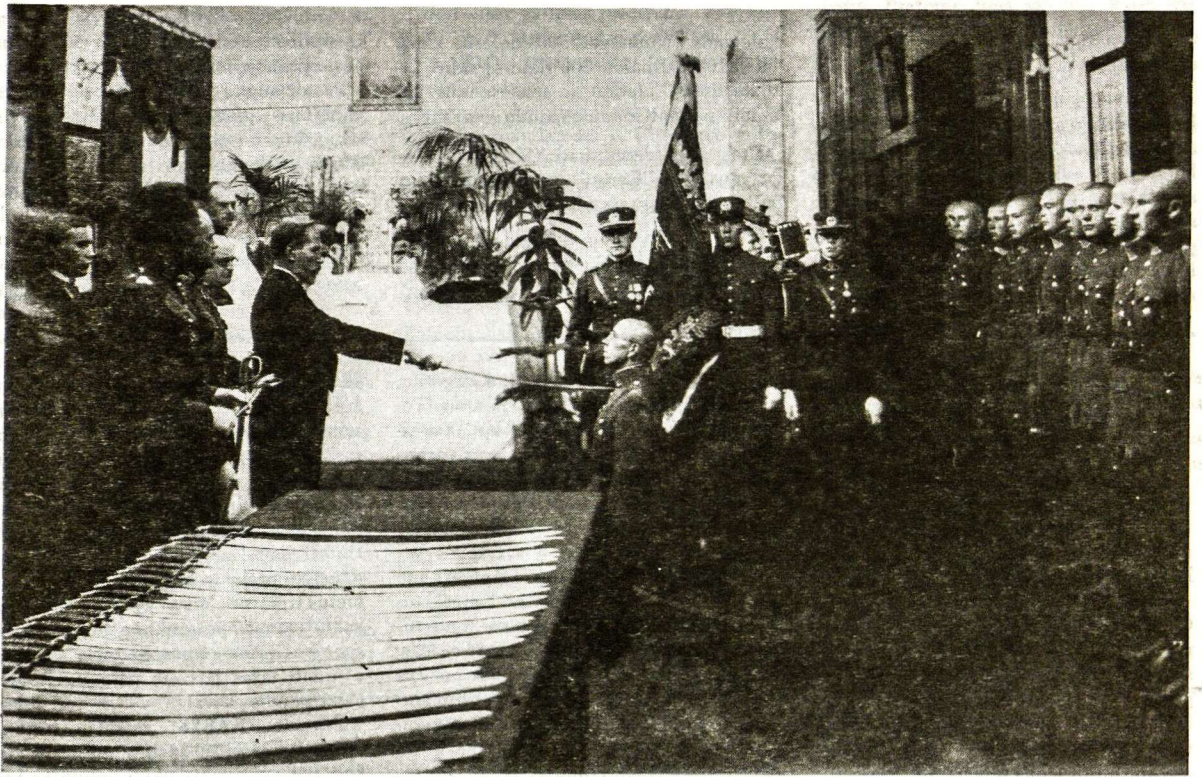
Pagal Tautos Tarybos planą vieningą politinę vadovybę turi sudaryti visos politinės grupės ir rezistencinės organizacijos, tad pagal ją į vadovybę turėtų įeiti penki nariai iš Tautos Tarybos ir šeši iš Vyriausio Lietuvių Komiteto, arba 4 iš Tarybos ir 5 iš Komiteto. Komitetui atrodo, kad vadovybė būtų per didelė

ir kad joje būtų per daug katalikų, todėl komitetas siūlė, kad į vadovybę įeitų 6 Komiteto ir 3 Tarybos nariai. Vėliau buvo sutarta dėl 5 iš Komiteto ir 3 iš Tarybos.

Tačiau tolimesni pasitarimai įstrigo. Prie to prisidėjo ir Komiteto išleistam atsišaukime tvirtinimas, kad partizanai sukilimu padėję vokiečiams okupuoti Lietuvą, ir nutylėjimas, kad sukilimu buvo siekiama atkurti Lietuvos nepriklausomybę. Be to, liaudininkų leidžiamas pogrindžio leidinys "Nepriklausomoji Lietuva" įtaigavo sekti tokiais rezistenciniais pavyzdžiais, kaip buv. Lie-

tuvos prezidento Kazio Griniaus ir buv. ministerio Aleksos, kurie vokiečiams įteikė savo memorandumą, ir nutylėjo, kad tą memorandumą pasirašė ir krikščionių demokratų vadas kun. Mykolas Krupavičius.

Netrukus po to pasitarimai buvo naujinti ir buvo sutarta, kad vyriausią politinę vadovybę sudarys 4 Tautos Tarybos nariai (Lietuvių Frontas, Darbo Federacija, Krikščionys demokratai ir Vienybės sąjūdis) ir penki Vyr. Lietuvių Komiteto nariai (Laisvės kovotojai, liaudininkai, nacionalistai, socialdemokratai ir tautininkai). □

Prezidentas įteikia kardą jaun. ltn. Vladiui Dulkei (1933.IX.16)

P. L. P. Karo Mokyklos XV laidos jaun. leitenantai su savo šefu, viršininkais ir svečiais

tik pasinaudoti jų gražiu sodeliu, bet ir nepaprastai nuoširdžiai visus pavaišino.

Susirinkę kolegos, apsvarstę visus siūlymus, nutarė savanoriškai kiekvienas paskirti po šimtą dolerių, kad įamžintų XV laidą savo aukomis fonduose, paremtų spaudą ir kitas institucijas. Gavus atsakymus ir pinigus iš negalėjusių atvykti, pinigai bus galutinai paskirstyti pagal priimtus nutarimus. Visi dalyviai pavedė tą reikalą tvarkyti Čikagoje gyvenantiems

kolegoms. Numatyta 500 dolerių skirti "KARIO" žurnalui, 500 dolerių skirti Litanistinei Katedrai ir mažesnėmis sumomis paremti fondus, spaudą ir dar kai ką.

Buvo pageidauta, kad XV laidos kolegoms nusiųstų "Kariui" savo prisiminimų bei nuotykių aprašymus.

J. Jakubauskas, Floridoje gyvenančių penkių kolegų vardu, pakvietė visus aplankyti juos Floridoje. Nutarta tokią išvy-

ką suruošti ateinančių metų vasario mėnesio pirmoje pusėje.

Pasidžiaugta, kad suruoštas 50-mečio minėjimas praėjo neblogai ir tik visų čikagiškių nuoširdžios talkos dėka. Prie išlaidų padengimo prisidėjo ir kai kurie kitur gyvenantieji. Vaišingiems šeiminiams dar sykių buvo padėkota, o mielai šeimininkei A. Rimienei buvo sudainuota "Ilgiausių metų".

Viktoras Lesniauskas

IŠTRAUKA IŠ CENTRO VALDYBOS BENDRARAŠČIO Nr. 141 (1) (1983.IX.18)

Valdomųjų organų pareigomis pasiskirstymas: Remiantis rinkimų rezultatais, LKVS "RAMOVĖS" Centriniai Valdomeji Organai pareigomis pasiskirstė sekančiai:

Centro Valdyba: Antanas Jonaitis — CV-bos pirm., Viktoras Stankus — Vice-pirm., Pranas Karalius — CV sekret. ir spaudos inform., Vincas Apanius — CV posėdžių sekretorius, Stasys Mačys — CV išdininkas, Albinas Karsokas — mirusių narių registracijos reikalams, Bronius Nainys — kutlūriniam reikalams.

Centro Valdybos būstinė ir pirmininko adresas: 1223 E. 175 St., Cleveland, Ohio, 44119. Tel. (216) 531-4608.

Garbės Teismas: Eugenijus Noakas — G. Teismo pirm., Alfonsas Samušis — G. Teismo vicepirm., Zigmantas Raulinaitis — G. Teismo sekretorius.

Garbės Teismo ir būstinės adresas: Dr. Eugenijus Noakas, 75-18 199 St., Fresh Meadows, N.Y. 11366. Tel. (212) 776-6425.

Kontrolės Komisija: Vladas Šimaitis — pirm., Albinas Beniulis — vice-pirm., Vladas Garbenis — sekretorius.

Kontrolės Komisijos būstinės ir pirmininko adresas: 605 Nelton Ave., Willow Springs, Ill. 60480. Tel. (312) 839-5568.

Centro Valdybai Kadenciją pradėdant

Šių metų S-gos Skyrių atstovų suvažiavimas išrinko LKVS "Ramovė" Centrinis valdomuosius organus, kuriems trijų metų kadencijai patikėjo sunkias ir atsakingas pareigas.

Centro Valdyba dėkoja už malonų pasitikėjimą ir tikisi, kad bendromis jėgomis kaip praeityje taip ir ateityje, visi kaip vienas stosime į darbą tėvynės ir Sąjungos gerovei.

Centro Valdyba savo ir visų ramovėnų vardu sveikina LKVS "Ramovės" garbės narius: gen. štab. plk. Karolį Dabulevičių ir plk. Joną Švedą, Chicagą; plk. Andrašūną Joną, plk. Andrių Juozą, Bauską; Mykolą, plk. Basiulį Bronių, mjr.

Puikūną Joną, kpt. Radvenį Gregorijų, generolą Stasį Raštikį, plk. Sereiką Tomą, mjr. Starevičių Petrą ir kpt. Tumačiūną Jurgį, Los Angeles. Visiems garbės nariams nuoširdžiai linkime geros sveikatos, ilgo amžiaus, geros nuotaikos nepavargstant dirbti mūsų brangios tėvynės gerovei.

Centro Valdyba planuoja - rūpinasi 4-jo tomo "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" išleidimu. Ketvirtame tome turėtų tilpti Klaipėdos krašto atvadavimas, trumpa nepriklausomos Lietuvos apžvalga, įvairūs kaimyninių valstybių ultimatumai, pirmoji rusų okupacija, vokiečių karas su rusais ir lietuvių sukilimas prieš okupantus rusus. Trumpas laisvės laikotarpis, Savisaugos dalinių ir policijos organizavimas, kovos su priešais.

Darbas didelis, sunkus ir keblus, bet jei nebus padarytas, ateinančios kartos kaltins mus, o pasiteisinti nebegalėsime.

Planuojame pagaminti, Sąjungos "Ramovė" garbės nariams ženklelį, ženklelio projektą suplanavo Antanas Audronis iš Los Angeles.

Centro Valdyba yra susirūpinusi kai kuriems lietuviams keliamomis bylomis teismuose, už tariamą bendradarbiavimą su naciais praėjusio karo metu. Į sudarytą Lietuvių Teisėms Ginti Komitetą valdybą įeina ir Centro Valdybos vice-pirmininkas dr. Viktoras Stankus.

Tai tik dalis darbų... Mielie kolegos Ramovėnai, Centro Valdyba, pradėdama savo veiklos kadenciją, kviečia visus į talką, šaukia prie aktyvaus ir pozityvinio darbo. Pavergtos mūsų Tėvynės Lietuvos ir Sąjungos labui, susilaukime savo gretas, tvirtai stovėkime, kaip mums kad pridera, aktyviųjų savo tautos laisvės siekiančiųjų kovotojų gretose.

Centro Valdyba tikėdama, kad savo užsimojimuose ras tvirtą atsparą Sąjungos skyrių ir narių eilėse, viltingai žiūri į ateitį ir su pasitikėjimu pradeda jai patikėtą darbą.

Bėgamieji reikalai

Nebe už kalnų ir Lietuvos Ginkluotųjų pajėgų atkūrimo sukaktis. Kasmetinis Lietuvos kariuomenės sukakties prisimini-

mas yra vienas svarbiausių uždavinių kiekvienam "Ramovės" skyriui. Nemažai, kad ramovėnams reikėtų aiškinti tos šventės prasmę. Visi žinome ir esame įsitikinę, kad tik karių ryžto ir narsumo dėka, ilgus amžius užguita ir svetimųjų skriaudžiama lietuvių tauta galėjo atkurti savo suverenę valstybę ir pasidžiaugti našiu ir kūrybingu, dešimt metų trukusiu, laisvu gyvenimu. Šios suakties proga priminkime lietuviškai visuomenei, kad mums nereikia skaldytis, o jungti visas laisvųjų pasaulio lietuvių jėgas bendrai kovai.

Žurnalo "KARYS" reikalai: Netenka aiškinti, kad mūsų visų pareiga yra visokeriopa remti ir palaikyti lietuvišką karinę spaudą, vienintelį karinio turinio žurnalą laisvame pasaulyje — "KARIJ".

"KARYS" yra mūsų veiklos veidrodis, kuriame atsispindi visi didesni Sąjungos ir buvusių Lietuvos karių veiklos pasireiškimai. Pareigingas ramovėnas turi šį žurnalą ne tik prenumeruoti, bet ir paremti. Jau daugelį metų prie C. V-bos veikia "Kario" straipsniams premijuoti Komisija, kuri atrenka kiekvienais metais geriausius straipsnius ir juos pristato CV-bai. Valdyba išmoka — sumoka už 3 premijuotus straipsnius, kas metai \$150.00, visos premijos po \$50.00. Tam vėl reikalingi pinigai, kuriuos savo laiku mažos kvotos formoje (bent po \$10.00 metams) skyriai buvo įpareigoti sutelkti. Tikime, kad skyriai, kaip iki šiol, taip ir ateityje, vykdys savo įsipareigojimus "KARIO" premijų fondui.

New Yorko skyriaus Valdybos raštas C. V-bai pridėdamas atskirai.

Skyrių atstovų suvažiavimo protokolas Skyrių atstovų suvažiavimas įpareigojo CV-bą laike dviejų mėnesių suvažiavimo protokolą išsiuntinėti Sąjungos skyrių valdyboms. CV-ba suvažiavimo protokolo nuorašą gavo pavėluotai. Vykdydama suvažiavimo nutarimą, siunčia skyriams su juo susipažinti. Pastebėtus netikslumus patiksliname. Pridedame C. V-bos pirmininko atskaitinį trijų metų veiklos pranešimą suvažiavimui.

Adresų pasikeitimas. Skyriaus Valdybos

sąstatui, skyriaus valdybos būstinės ar pirmininko adresu pasikeitus, nariui mirus, skyriaus valdyba prašoma tuojau pranešti Centro Valdybai.

Naujų narių verbavimas. — Tik ką praėjusiame skyrių atstovų suvažiavime teko išgirsti užuominų, kad mūsų Sąjungos gretos retėja, vyresnio amžiaus nariai pasidaro mažiau darbingi, traukiasi iš aktyvios veilos ir t.t. Mūsų eilės naujais nariais nepasipildo. Šių faktų akivaizdoje Sąjungos veikla silpnėja. Tai gan rimtos, pagrindo turinčios užuominos.

Vien galvojimai ir samprotavimai, kad ir geriausi, nieko Sąjungai nepadės. Reikia darbų. Šiandieną pat, padėkime visas galimas pastangas įtraukti nariais visus tuos, kurie kvalifikuojasi būti įjungiami į mūsų eiles. Geriausius rezultatus duoda asmeninis kontaktas, asmeninės pažintys ir tiesioginis kvietimas — paraginimas. Jei kiekvienas mūsų Sąjungos narys ras vieną naują narį, mūsų gretos padvigubės. Tam gi reikia geros valios ir truputį asmeninių pastangų.

Centro Valdyba ragina ir prašo skyrių valdybas į tai atkreipti reikiamą dėmesį

ir dėti visas galimas pastangas, vadovaujamų skyrių narių gretas padidinti.

“KARIO” straipsniams premijuoti komisija. Žurnalo “KARYS” straipsniams premijuoti komisija, anksčiau keliolika metų buvo sudaroma iš Chicagoje gyvenančių ramovėnų. Paskutiniuosius šešis metus komisija buvo sudaryta Clevelande.

Centro Valdybos nutarimu, 1983 - 86 m. kadencijai komisija sudaroma iš Australijoje gyvenančių kolegų ramovėnų. Į komisiją kviečiame: Adelaidės skyr. pirm. Vytautą Vosylių, Melbourne skyr. pirm. Vytautą Šalkūną ir Sydney skyr. pirm. Antaną Skirką.

Nario mokesčio atsiskaitymas. Centro Valdybos pašalinių pajamų neturi. Remiantis skyrių atstovų suvažiavimo nutarimu ir priimtu Sąjungos statutu, metinis nario mokeskis yra nustatytas 4 doleriai asmeniui. Šio mokesčio 50% įnešama CV-bos kason, likusi dalis paliekama skyriuje. Todėl prašome laiku ir tiksliai su CV-ba atsiskaityti.

Centro Valdyba nuoširdžiai dėkoja skyrių valdyboms, kurios už knygas “Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės” jau atsi-

skaitė. Prašome tuos skyrius, kurie dar turite minimų knygų, paskubėti platinti, gautas pajamas nedelsiant siųsti CV-bai.

Dėkojame. Nuoširdis lietuviškas ačiū, Detroito DLK Birutės draugijai, Ramovėnų skyriui ir Savanorių Kūrėjų skyriui už atsiųstą finansinę paramą — auką Centro Valdybai.

Prašome ir laukiame visų skyrių valdybų nuoširdžios talkos. Tik pasidalinę kartu mūsų nepadėkime ir pasidžiaugę laimėjimais, būsime drąsesni ir ryžtingesni.

Laukiame iš Jūsų informacijos, pageidavimų, kritikos ir kt.

(pas.) *Antanas Jonaitis*
Pirmininkas

Pranas Karalius
Sekretorius

A.A. ČESLOVAS SPIRAUSKAS

Š. m. gegužės mėn. mirė Česlovas Spirauskas, gyvenantis Worcester, Mass. Buvo palaidotas gegužės 13 d. Už jo sielą Šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje Šv. Mišias koncelebravo kun. B. Uzdavinis, MIC (jis pasakė ir pamokslą) ir klebonas kun. A. Micūnas. Giedėjo parapijos vyrų choras. Nuldytas giminių, draugų

ir pažįstamų į Notre Dame kapines, kuriose paskutinį religinį patarnavimą atliko kun. B. Uzdavinis, MIC.

Nulūdime pasiliko: žmona Jadvyga Spirauskienė, sūnus Vytas, dvi dukterys su šeimomis, du broliai — Jonas su žmona ir Juozas, sesuo Elena Petravičienė Lietuvoje ir kiti giminės. Velionis gimė Lietuvoje, Jurbarke, mokėsi Jurbarko Valstybinėje Ginnazijoje, tarnavo Lietuvos kariuomenėje — aviacijoje. Baigė puskarininkių aviacijos mechanikų mokyklą. Kaune buvo žurnalistas. Atvykęs po II Pasaulinio karo į JAV, apsigyveno Worcester, Mass. Priklausė Šv. Kazimiero parapijai ir buvo Lietuvių Piliečių Klubo narys. Įsigijo drabužių valyklą. Mirė 69 metų amžiaus, ilgus ir skaudžios ligos iškankintas.

Juozas Spirauskas

PORA PASTABŲ DĖL ALGIRO GUSTAIČIO SUDARYTO LIETUVOS ŽEMĖLAPIO

Reikia pripažinti, kad žemėlapiu autorius padėjo pagrindus visai Mažosios Lietuvos teritorijai (tai pirmas atsitikimas iš-eivijos spaudoje, kur kalbama apie visus buvusius “Rytprūsius”). Iki dabar kalbėdavo tik apie Klaipėdos kraštą, t.y. mažą buvusių “Rytprūsių” gabaliuką, didesnę jų dalį atiduodami nežinia kam (gal lenkams, rusams ar vokiečiams). Tiesiog reikia stebėtis. Juk daugiau kaip 90% buvusių “Rytprūsių” vietovardžių ir fiziografinių pavadinimų yra grynai lietuviški arba prūsiški (nėra jokio skirtumo tarp lietuviškų ir prūsiškų, nes tik mažas skaičius pastarųjų jau nebevertojami lietuvių kalboje). Skirtumus tarp lietuvių ir prūsų

IGARKOS NAUJAMIESTIS

(Atkelta iš 414 psl.)

biro plotai reikia apgyvendinti, šiuo metu nesame saugūs nei mes, nei mūsų vaikai, nei vaikaičiai.

Paskutiniame Reader's Digest numery skaičiau, apie pokalbį žurnalisto, su iš sovietinio rojus išvažiavusia moterimi. Jis sėdėjo ant sulankstomos medinės kėdės. Ji atkreipė jo dėmesį, kad tos kėdės padarytos vergų rankomis Gulago stovyklose. Apvertęs kėdę žurnalistas rado užrašą “Made in Russia” ir vienos vergų stovyklos serijos numerį . . .

kalbų suranda tik mūsų kaimynai vokiečiai ir lenkai...

Žemėlapiu autorius įrašė tik didesnių miestų vardus, kurie tikrumoje buvo suvokietinti. Tuo tarpu kaimų, bažnytkaimių, ežerų, upių, kalnų, miškų pelkių ir kitų pavadinimų buvo suvokietintos tik galinės, kai šaknys pasiliko lietuviškos ar prūsiškos. Pav. iš istorijos yra žinomas TRUSO miesto pavadinimas dar iš VIII a. Jis randasi prie DRUSĖS ežero. Ar tas miestas kartais nesivadino DRUSAS? Tuo tarpu, autorius vieton to DRUSO įrašė su lietuviškos vokišką to miesto vardą — ELBINGAS.

Turėtų būti laikomasi taisyklės: nelietuvininti vokiško pavadinimo, nes jis vokišku ir pasilik. (Ir lenkai po šio karo taip darė su vokiškais, prūsiškais ir lietuviškais pavadinimais, juos lenkino. Tačiau, jie vis dėlto ir pasiliko vokiški, prūsiški ar lietuviški). Turime ieškoti senuose žemėlapuose, dokumentuose, ten rasime seniausius prūsiškus, bei lietuviškus vardus, kartais po du ar tris tai pačiai vietai, upei ar ežerui.

Be reikalo žemėlapiu autorius įdėjo naujadarą PRŪSAI, vieton seno prūsiško PUSLAUKIS, ar PUSLAUKIS, buvęs suvokietintas Pozlack, vėliau pakeistas į Preusisch Holland.

Taip pat, kodėl duoti naujadarą, jeigu yra senas prūsiškas pavadinimas kaip JAUNPILIS (Johannisburg). Turėtų būti PIŠAS, arba GALINDĖ. Vieton VIETAPILIS (ORTELSBURG), kur yra ežeras dar 1586 m. vadintas PURGISCHE ORTELS SEE, vėliau pakeistas į Stadt See, reiktų įrašyti, greičiausiai, pirmąsį miesto vardą PURGIS.

Balstogės herbas

Tikrumoje, ne mano pareiga analizuoti šį žemėlapi, tačiau galėčiau pagelbėti žemėlapiu autoriui Mažosios Lietuvos vietovardžiais ir fiziografiniais pavadinimais, kurių turiu surinkęs daugiau kaip 15,000. Deja, jie visi yra be kalbininkų korektūrų.

Dar vieną pastabą turiu, tai dėl BALSTOGĖS herbo. Prie žemėlapiu esantis herbas yra lenkų sufalsifikuotas. Pridedu senąjį Balstogės herbą su lietuvišku Vyčiu ir lenkišku erliu (matyti, lenkams nepatiko Vytis ir jie pakeitė herbą).

Stasys Vaicieuskas
New Yorkas

ATTAISOME

“KARIO” 7 nr. patalpintame str. “Mūsų broliai latviai” padaryta spaudos klaida, kurią čia pataisoma, būtent: Kuršo kunig. Friedrich-Wilhelm vedė caro Petro I dukterį Oną, kuri 1730 m. buvo išrinkta Rusijos imperatore”. Turėjo būti: “Petro I dukterėčią Oną” t.y., jo brolio Jono V. dukterį. Jis buvo caro Aleksiejaus sūnus, bet ne tos pat motinos.

Petras I turėjo dukterį, irgi Oną, bet ji buvo ištekejusi už Holstein-Gotorp kunigaikščio, kurių nenormalus sūnus trumpą laiką buvo tapęs caru, kaip Petras III, bet per perversmą, žmonos Katerinos įsakymu, nužudytas.

P. Lelis

U.S. Postal Service STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION <small>Required by 39 U.S.C. 3685</small>			
1A. TITLE OF PUBLICATION K A R Y S		1B. PUBLICATION NO. 0 2 2 9 1 9 9	
2. DATE OF FILING Oct. 1, 1983		3A. NO. OF ISSUES PUBLISHED ANNUALLY 10	
3. FREQUENCY OF ISSUE Published monthly except July & August		3B. ANNUAL SUBSCRIPTION PRICE \$ 17.00	
4. COMPLETE MAILING ADDRESS OF KNOWN OFFICE OF PUBLICATION (Street, City, County, State and ZIP Code) (Not printer)			
341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207 /Kings County/			
5. COMPLETE MAILING ADDRESS OF THE HEADQUARTERS OF GENERAL BUSINESS OFFICES OF THE PUBLISHER (Not printer)			
S B M O			
6. FULL NAMES AND COMPLETE MAILING ADDRESS OF PUBLISHER, EDITOR, AND MANAGING EDITOR (This information must be given if owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given. If the publication is published by a nonprofit organization, its name and address must be stated.) (Item must be completed.)			
PUBLISHER (Name and Complete Mailing Address) Zigmas Raulinaitis, 341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207			
EDITOR (Name and Complete Mailing Address) S B M O			
MANAGING EDITOR (Name and Complete Mailing Address) Alfonasas Samšis, 341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207			
7. OWNER (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given. If the publication is published by a nonprofit organization, its name and address must be stated.) (Item must be completed.)			
FULL NAME		COMPLETE MAILING ADDRESS	
Lithuanian Veterans Association		341 Highland Blvd., BROOKLYN, NY 11207.	
RAMOVE, Inc.			
8. KNOWN BONDHOLDERS, MORTGAGEES, AND OTHER SECURITY HOLDERS OWNING OR HOLDING 1 PERCENT OR MORE OF TOTAL AMOUNT OF BONDS, MORTGAGES OR OTHER SECURITIES (If there are none, so state)			
FULL NAME		COMPLETE MAILING ADDRESS	
None			
9. FOR COMPLETION BY NONPROFIT ORGANIZATIONS AUTHORIZED TO MAIL AT SPECIAL RATES (Section 422.12 DMM only) The purpose, function, and nonprofit status of this organization and the exempt status for Federal income tax purposes (Check one)			
☐ HAS NOT CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS		☐ HAS CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS (If changed, publisher must submit explanation of change with this statement.)	
10. EXTENT AND NATURE OF CIRCULATION		AVERAGE NO. COPIES EACH ISSUE DURING PRECEDING 12 MONTHS	ACTUAL NO. COPIES OF SINGLE ISSUE PUBLISHED NEAREST TO FILING DATE
A. TOTAL NO. COPIES (Net Press Run)		1650	1600
B. PAID CIRCULATION 1. Sales through dealers and carriers, street vendors and counter sales		79	79
2. Mail Subscription		1446	1431
C. TOTAL PAID CIRCULATION (Sum of 10B1 and 10B2)		1525	1510
D. FREE DISTRIBUTION BY MAIL, CARRIER OR OTHER MEANS SAMPLES, COMPLIMENTARY, AND OTHER FREE COPIES		23	23
E. TOTAL DISTRIBUTION (Sum of C and D)		1548	1533
F. COPIES NOT DISTRIBUTED 1. Office use, left over, unaccounted, spoiled after printing		102	67
2. Return from News Agents		15	-
G. TOTAL (Sum of E, F1 and 2—should equal net press run shown in A)		1650	1600
11. I certify that the statements made by me above are correct and complete		SIGNATURE AND TITLE OF EDITOR, PUBLISHER, BUSINESS MANAGER, OR OWNER <i>Stasys Vaicieuskas</i>	

AUKOJO KARIUI:

1983 m. rugsėjo 4 d. LKVS "RAMOVĖ" Clevelando skyriaus rengtoje gegužinėje KARIUI paremti aukojo:

LKVS "RAMOVĖ" Clevelando skyr. 67 dol.

Po 10 dol. J. Krištolaitis ir V. Senbergas.

7 dol. P. Banionis.

6 dol. M. Žitkus.

5 dol. A. Balasevičius, N. Braziulienė, Jonas Naujokaitis, J. Balbatas, A. Lūža, M. Venslovas, J. Č., K. Gaižutis, J. Kaklauskas, V. Nykštėnas, Juozas Naujokaitis, F. Jūras, I. Stankus, E. Stepas, A. Liutkus, M. Aukšolis, S. Mikolauskas, Š. Lazdinis, G. Lazdinis S. Butrimas, A. Spirikaitis, J. Miglinas, A. Jonaitis.

3 dol. V. Bacevičius, J. Cijunskas, S. Astrauskas, J. Šlapelis, S. Vaškas, M. Tijiūnelis, E. Bliumentalis.

2 dol. P. Motiejūnas, A. Balsas, S. Jurgaitis, E. Pranskus, S. Lazdinis, S. Ma-

čys, V. Benokraitis, J. Zagarskas, S.T. Juodvalkis, I. Muliolis, J. Šarkauskas, V. Stuogis, O. Žygienė, B. Garlauskas, S. Pabrinkis, J. Skavičius, F. Navickas, G. Žemaitis, K. Balaišis, Z. Jakulis, J. Garla, A. Karsokas, J. Rastenis, P. Šukis, Z. Dučmanas, B. Bernotas, K. Bruožis, J. Velykis, V. Rack.

1 dol. S. Vaičiūnienė, P. Zigmantas, A. Vasis, Vyt. Balas, J. Citulis, M. Velykienė.

Viso \$300.00

\$100.00

LKVS RAMOVĖ Waterburio skyrius

per pirm. Ad. Čampę

LŠST "St. Butkaus" Šaulių kuopa Detroito per išd. M. Bauką

\$60.00

LŠST J. Daumanto Šaulių kuopa Los Angeles per p. Avižienį

\$25.00

LKVS RAMOVĖ Omaha skyrius

per išd. Puđį.

LŠST "Jono Vanagaičio" kp. Bostone per p. Milėnienę

\$8.00

A. Lukas, ONT

E. Kalvynas, MA

J. Romikaitis, ONT.

\$4.00

Ig. Girdzevičius, ONT.

\$3.00

A. Butas, NY

L. Dautartas, FL

Ad. Dimas, NY

R. Poškaitis, CA

St. Prakapas, ONT

Vc. Slušnys, MI

J. Tomkus, Prancūzija

Ig. Verbyla, OH

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

Viršelyje: P.L.P. Karo mokyklos XV laidos karininkai su svečiais prie paminklo Žuvusiems už Lietuvos Laisvę, Čikagoje 1983.VI.30 d. Iš k.: pirmoje eilėje: Aušūra Petras, Lesniauskas Viktoras, Pustelnikas Antanas, Paulėnas Julius, Nedzinskas-Nedas Pranas, majoras Kazitėnas. Antroje eilėje: Jakubauskas Jonas, plk. K. Dabulevičius, Kačergius Vincas, Rimas Kazys, Budrevičius-Budrys Juozas. Trečioje eilėje: Nenortas Vacys, gen. V. Mieželis, Garbenis Vladas, Mykolaitis Stasys ir Šantaras Antanas (VIII kar. aspirantų laidos).

KARIO ADMINISTRACIJOJE dar galima gauti, užsakant, šias knygas:

A. Rukša, **KOVOS DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS III tomas** — \$17.00.

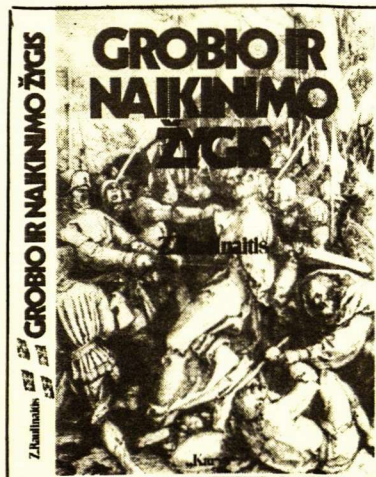
Z. Raulinaitis, **GROBIO IR NAIKINIMO ŽYGIS**

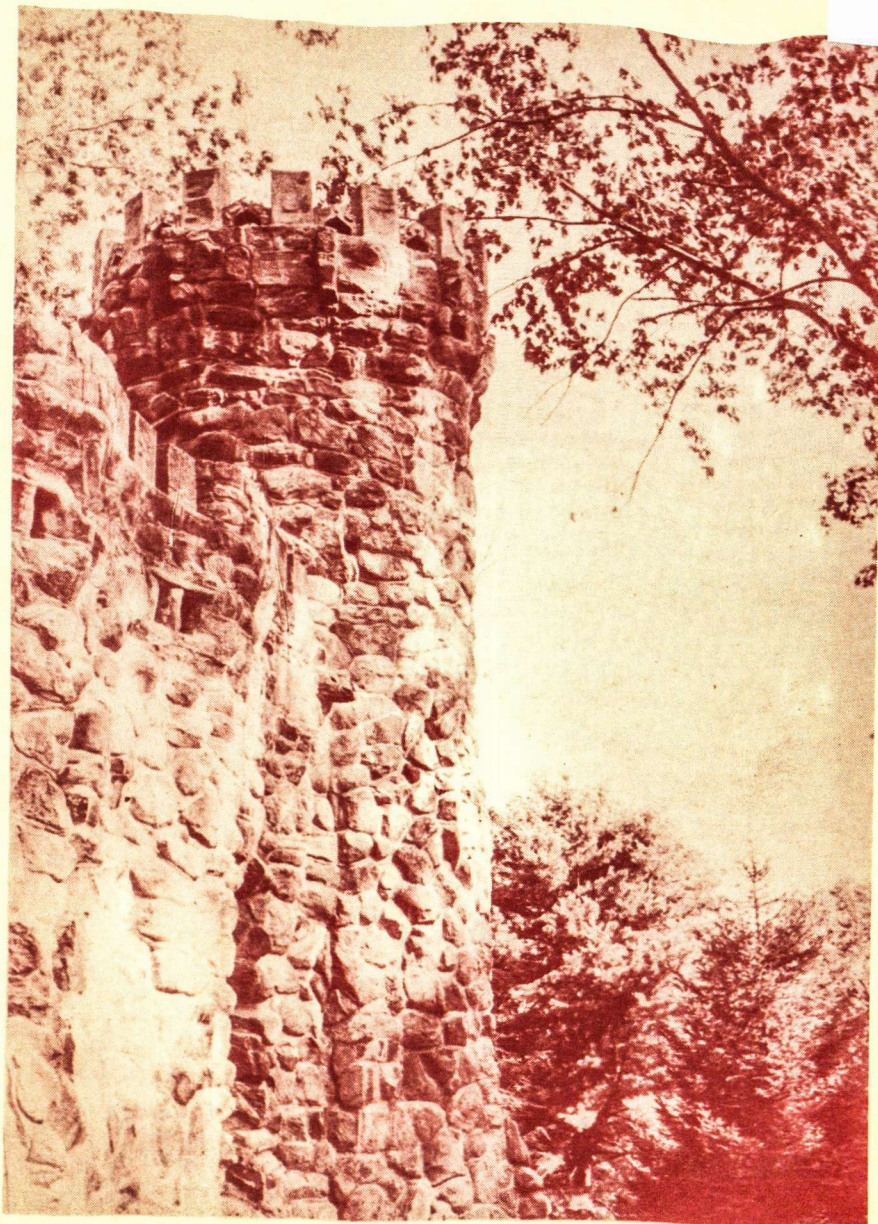
Z. Raulinaitis, **KETURI FRONTAI** — kiekviena po \$7.50 (su persiuntimu)

Dr. Antanas Rukša

**KOVOS DĖL
LIETUVOS
NEPRIKLAUSOMYBĖS
1920 - 1923**

Tomas III

Mindaugo pilaitės, Putnam, CT, kuoras

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skirti straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.

90.733.468